

PILIE TINĖS
VISUOMENĖS
INSTITUTAS

PILIE TINĖS GALIOS INDEKSAS 2023 M.

PILIE TINĖS
VISUOMENĖS
INSTITUTAS

PILIE TINĖS GALIOS INDEKSAS
2023 metai

Civic Empowerment Index
2023

Vilnius

2024

Tyrimo metodiką sukūrė:

dr. Rūta Žiliukaitė, dr. Mindaugas Degutis, prof. Ainė Ramonaitė

2023 m. Pilietinės galios indekso tyrimo ataskaitą parengė:

dr. Ieva Petronytė-Urbonavičienė, Pilietinės visuomenės institutas, Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas

dr. Rūta Žiliukaitė, Pilietinės visuomenės institutas, Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Sociologijos ir socialinio darbo institutas

dr. Mindaugas Degutis, Pilietinės visuomenės institutas, Vilniaus universiteto Ekonomikos ir verslo administravimo fakultetas

prof. Ainė Ramonaitė, Pilietinės visuomenės institutas, Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas

2023 m. Pilietinės galios indekso tyrimą parėmė:

Lietuvos Respublikos
socialinės apsaugos
ir darbo ministerija

Reprezentatyvius Lietuvos gyventojų ir mokytojų apklausas 2023 m. Pilietinės galios indekso tyrimui atliko:

TURINYS

IŽANGA.....	5
I. LIETUVOS VISUOMENĖS PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS	7
1.1. DOMĖJIMASIS VIEŠAISIAIS REIKALAIS.....	7
1.2. PILIETINIS AKTYVUMAS.....	10
1.3. DALYVAVIMO PILIETINĖSE VEIKLOSE POTENCIALAS.....	16
1.4. PILIETINĖS ĮTAKOS SUVOKIMAS.....	19
1.5. RIZIKŲ, SUSIJUSIŲ SU PILIETINĖMIS VEIKLOMIS, VERTINIMAS.....	23
1.6. PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS	27
II. LIETUVOS MOKYTOJŲ PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS.....	32
2.1. DOMĖJIMASIS VIEŠAISIAIS REIKALAIS.....	32
2.2. PILIETINIS AKTYVUMAS.....	35
2.3. DALYVAVIMO PILIETINĖSE VEIKLOSE POTENCIALAS.....	41
2.4. PILIETINĖS ĮTAKOS SUVOKIMAS.....	45
2.5. RIZIKŲ, SUSIJUSIŲ SU PILIETINĖMIS VEIKLOMIS, VERTINIMAS.....	49
2.6. PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS	51
III. LIETUVOS MOKYTOJŲ SAVIJAUTA, AKTUALIOS PROBLEMOS, PROTESTAI IR JŲ VERTINIMAS	55
3.1. MOKYTOJŲ PROFESIJOS PRESTIŽAS.....	55
3.2. PROBLEMOS, SU KURIOMIS SUSIDURIA MOKYTOJAI	57
3.3. MOKYTOJŲ SAVIJAUTA DARBE	62
3.4. MOKYTOJŲ STREIKAI.....	63
IV. NUSITEIKIMAS GINTI ŠALĮ IR PASIRENGIMAS EKSTREMALIOMS SITUACIJOMS	67
4.1. VISUOMENĖS NUSITEIKIMAS GINTI ŠALĮ IR PASIRENGIMAS EKSTREMALIOMS SITUACIJOMS.....	67
4.2. MOKYTOJŲ NUSITEIKIMAS GINTI ŠALĮ IR PASIRENGIMAS EKSTREMALIOMS SITUACIJOMS	73
APIBENDRINIMAS.....	78
SUMMARY.....	84
PRIEDAI	90
1 PRIEDAS. KAS YRA PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS IR KAIP JIS APSKAIČIUOJAMAS?	90
2 PRIEDAS. INFORMACIJA APIE APKLAUSAS	94
3 PRIEDAS. VISUOMENĖS APKLAUSOS „PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS 2023 M.“ KLAUSIMYNAS.....	96
4 PRIEDAS. MOKYTOJŲ APKLAUSOS „PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS 2023 M.“ KLAUSIMYNAS	105

ĮŽANGA

Stiprinant pilietinę visuomenę, rūpinantis jos augimui palankiomis sąlygomis ir kuo tikslingiau nukreipiant dedamas pastangas, labai svarbu nuolat įvertinti pilietinės visuomenės būklę ir jos raidos tendencijas. Siekdamas šio tikslo Pilietinės visuomenės institutas nuo 2007 m. vykdo ilgalaikį tyrimų projektą, kuriuo kasmet nustatomas ir skelbiamas mūsų visuomenės pilietinės galios indeksas. Pilietinės galios indeksas (PGI) parodo, koks yra ir kaip kinta visuomenės domėjimasis viešaisiais reikalais, pilietinis dalyvavimas bei pilietinio dalyvavimo potencialas, gyventojų požiūris į turimas pilietines galias bei socialinės aplinkos palankumo pilietinei veiklai vertinimas. Kasmet pagal tą pačią metodologiją atliekamas tyrimas leidžia sekti pilietinės visuomenės raidos tendencijas, įvertinti įvairių aktualijų, visuomenei svarbių įvykių ar vykdomų programų poveikį.

Šioje ataskaitoje pristatomas 2023 m. pilietinės galios indekso tyrimas. Jis šiemet kiek platesnis, apimantis tris kryptis. Pirmiausia, jau tryliktą kartą išmatuotas Lietuvos visuomenės pilietinės galios indeksas. Po iššūkių pilnų 2020-2022 m. ir jais stebėtos išskirtinės PGI dinamikos, svarbu įvertinti naujausias 2023 m. tendencijas. Antra, atlikus atskirą reprezentatyvią Lietuvos mokytojų apklausą, ištirta Lietuvos mokytojų pilietinė galia bei bendras jų savijautos darbe, matomų teigiamų ir neigiamų darbo aspektų, profesijos prestižo ir 2023 m. pabaigoje vykusių mokytojų streikų dėl atlyginimų ir darbo sąlygų vertinimas. Pačių mokytojų nuomonę ir patirtis papildė ir duomenys iš visuomenės apklausos. Trečia, tiek visuomenės, tiek mokytojų apklausose atskiras dėmesys buvo skirtas gyventojų pasirengimui ekstremaliosioms situacijoms ir supratimui apie savo vietą valstybės gynyboje.

Tad kviečiame susipažinti su 2023 m. pilietinės galios indekso tyrimo rezultatais. Kaip ir kasmet, skiriame šią tyrimo ataskaitą visiems, besidomintiems ir besirūpinantiems pilietinės visuomenės būkle bei jos kaita Lietuvoje.

Lietuvos pilietinės galios indeksą pagal mokslininkų prof. dr. Ainės Ramonaitės, dr. Rūtos Žiliukaitės ir dr. Mindaugo Degučio parengtą metodiką Pilietinės visuomenės institutas tiria nuo 2007 metų. 2023 m. tyrimas – jau tryliktasis.

2023 m. Pilietinės galios indekso tyrimą rėmė LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

Reprezentatyvias Lietuvos visuomenės ir Lietuvos mokytojų apklausas tyrimui atliko visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „VILMORUS“.

Daugiau informacijos apie tyrimo metodiką bei atliktą reprezentatyvią apklausą galima rasti šios ataskaitos prieduose.

Visi pilietinės galios indekso tyrimų duomenys skelbiami Pilietinės visuomenės instituto tinklalapyje www.civitas.lt.

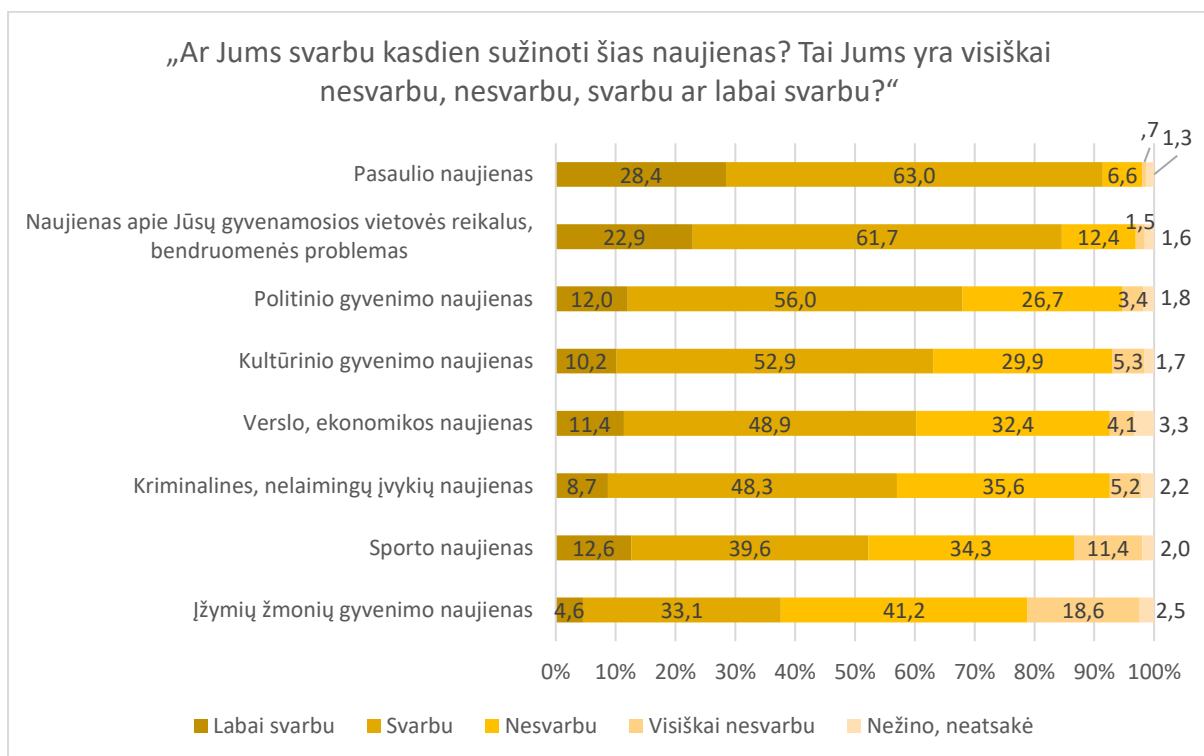
I. LIETUVOS VISUOMENĖS PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS

Šioje ataskaitos dalyje apžvelgiamos Lietuvos visuomenės nuostatos bei elgsena pagrindinėse pilietinės galios indekso sudedamosiose dimensijose bei paskaičiuojami domėjimosi viešaisiais reikalais, pilietinio aktyvumo, potencialaus pilietinio aktyvumo, pilietinės įtakos suvokimo bei rizikų, susijusių su pilietine veikla, vertinimo indeksai. Taip pat iš pastarųjų keturių indeksų išvedamas bendras pilietinės galios indeksas, trumpai aptariama rodiklių kaita lyginant su ankstesniais metais bei įvėrcių skirtumai pagal sociodemografines charakteristikas.

1.1. DOMĖJIMASIS VIEŠAISIAIS REIKALAIS

Lietuvos visuomenės domėjimasis viešaisiais reikalais Pilietinės galios indekso tyrime matuojamas apklausos respondentams užduodant klausimą: „Ar Jums svarbu kasdien sužinoti šias naujienas? Tai Jums yra visiškai nesvarbu, nesvarbu, svarbu ar labai svarbu? 1. Sporto naujienas; 2. Įžymių žmonių gyvenimo naujienas; 3. Kultūrinio gyvenimo naujienas; 4. Politinio gyvenimo naujienas; 5. Verslo, ekonomikos naujienas; 6. Kriminalines, nelaimingų įvykių naujienas; 7. Naujienas apie Jūsų gyvenamosios vietovės reikalus, bendruomenės problemas; 8. Pasaulio naujienas“. Kaip pagal savo atsakymus į šį klausimą pasiskirsto apklausos dalyviai, galima matyti 1.1 paveiksle.

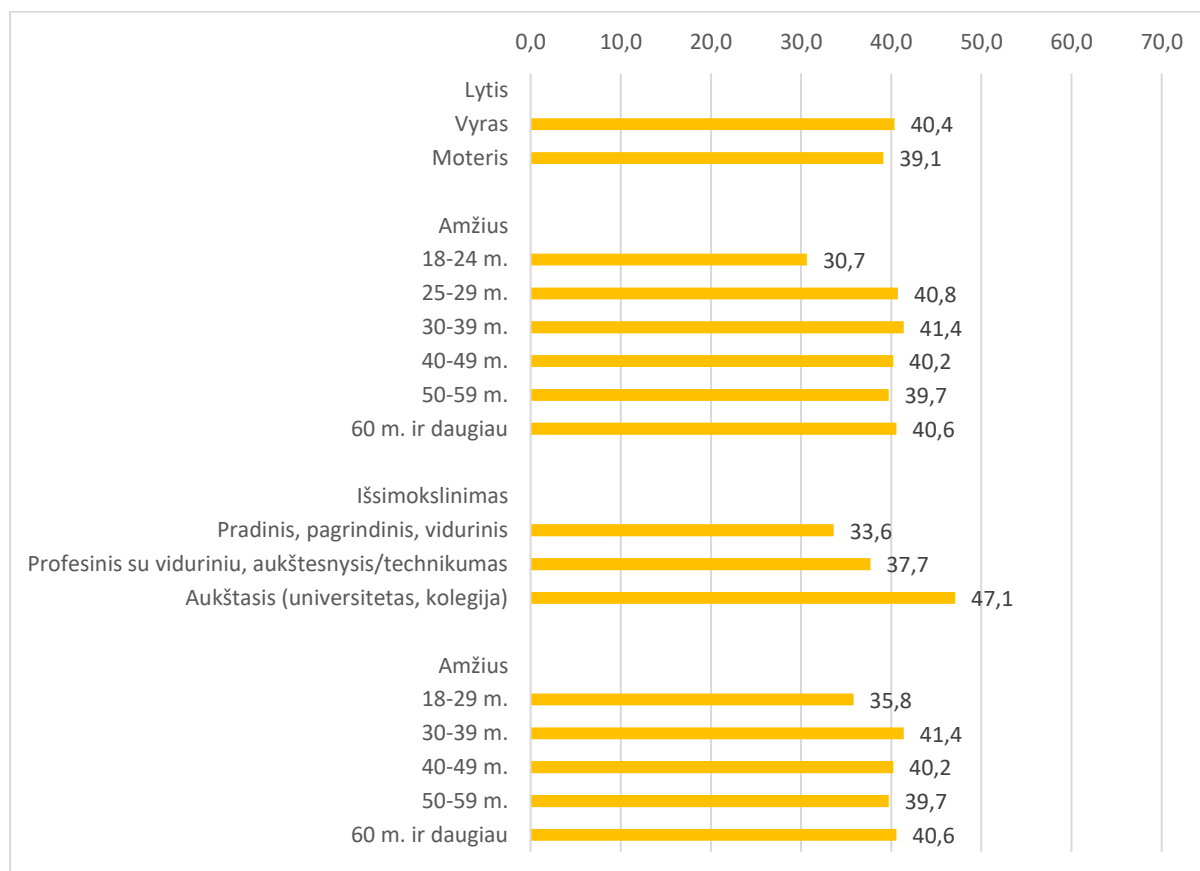
1.1 pav. Lietuvos gyventojų domėjimasis viešaisiais reikalais, proc.

Kaip matyti iš paveikslo, labiausiai 2023 m., kaip ir 2022 m., Lietuvos gyventojai domėjosi pasaulio naujienomis - 9 iš 10 kasdien jas sužinoti buvo svarbu ir labai svarbu. Kaip ir pernai, šios naujienos savo aktualumu aplenkė iki tol svarbiausiomis buvusias arba tiek pat dėmesio sulaukusias naujienas apie gyvenamosios vietovės reikalus, bendruomenės problemas. 2023 m. pastarosios grupės naujienas kasdien sužinoti buvo svarbu ar labai svarbu 85 proc. apklaustųjų. Kitos daugiausia dėmesio sulaukiančios naujienų grupės – politinio gyvenimo naujienos (68 proc. jas svarbu ir labai svarbu sužinoti kasdien) taip pat kultūrinio gyvenimo naujienos (63 proc. besidominčių jomis kasdien). Verslo ir ekonomikos naujienas kasdien susižinoti svarbu 60 proc. apklausos respondentų ir tai šiek tiek mažiau nei 2022 m. (tuomet kasdien jas susižinoti buvo svarbu ir labai svarbu 63 proc. respondentų). Kriminalinės, nelaimingų įvykių naujienos bei sporto naujienos sulaukia santykinai mažiau dėmesio (atitinkamai 57 proc. ir 52 proc. teigia, jog jas labai svarbu ir svarbu sužinoti kasdien), o mažiausiai iš tirtųjų naujienų grupių dėmesio pritraukia įžymių žmonių gyvenimo naujienos (38 proc.).

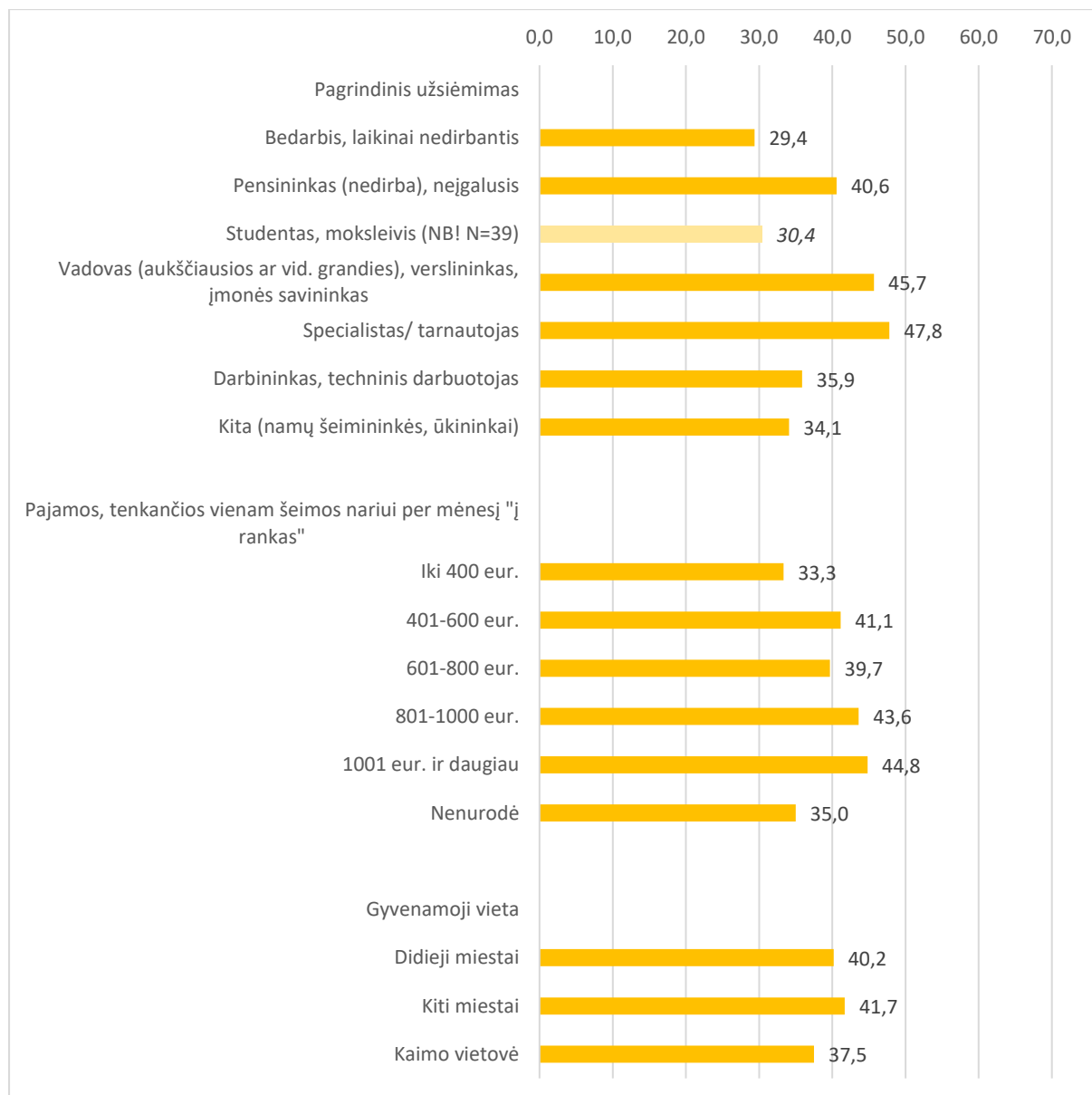
Lyginant su 2023 m., statistiškai reikšmingą pokytį – šiek tiek mažesnę dėmesį – matome tik domėjimosi verslo ir ekonomikos naujienomis atveju (3 procentinių punktų pokytis). Žvelgiant į dėmesio intensyvumo persiskirstymus, matome, kad 2023 m., lyginant su 2022 m., nors bendras domėjimosi lygis ir nepakito, tačiau kiek atslūgo domėjimosi artimiausiomis, „vietos“, naujienomis intensyvumas: 7 procentiniais punktais sumažėjo respondentų, kuriems „labai svarbu“ kasdien susižinoti naujienas apie jų gyvenamosios vietovės reikalus, bendruomenės problemas, ir tiek pat išaugo tų, kuriems tai „svarbu“.

1.2 pav. Domėjimosi viešojo gyvenimo naujienomis indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

Apskaičiuotas bendras domėjimosi viešaisiais reikalais indeksas įgyja vidutinę reikšmę 39,7 balo iš 100 galimų, žyminčią šiek tiek mažesnę Lietuvos gyventojų domėjimąsi viešaisiais reikalais nei 2022 m. (tuomet ji buvo lygi 41,3 balo). Didesnėmis domėjimosi viešaisiais reikalais indekso reikšmėmis pasižymi turintys aukštąjį išsilavinimą (47,1 balo), vadovai, įmonių savininkai (45,7 balo) bei specialistai, tarnautojai (47,8 balo), taip pat – gaunantys didesnes nei mažesnes pajamas (nuo 33,3 balo mažiausias pajamas gaunančioje grupėje iki 44,8 balo didžiausias pajamas gaunančioje). Mažiausiai besidomintys – 18-24 m. jaunimas (30,7 balo vidutinė domėjimosi viešaisiais reikalais indekso reikšmė), pradinio, pagrindinio ar vidurinio išsimokslinimo (33,6 balo), nedirbantys (29,4 balo), mažiausias pajamas gaunantys (33,3 balo) bei kiek dažniau kaimo vietovėse (37,5 balo) nei miestuose (41,7 balo rajonų centruose) gyvenantys respondentai. Detalų domėjimosi viešaisiais reikalais indekso vidutinės reikšmės balų pasiskirstymą pagal pagrindines sociodemografines charakteristikas galima matyti 1.2 ir 1.3 paveiksluose.

1.3 pav. Domėjimosi viešojo gyvenimo naujienomis indekso vidurkiai pagal užsiėmimą, pajamas ir gyvenamąją vietą

Lyginant su 2022 m., galima pastebėti, kad domėjimosi viešaisiais reikalais indekso vidutinės reikšmės labiausiai sumažėjo grupėse, kuriose jos ir taip buvo mažesnės – tai yra, tarp bedarbių, nedirbančiųjų (5,2 punktų pokytis nuo 34,6 iki 29,4 balo vidutinės reikšmės) bei jaunimo (5 punktų pokytis nuo 40,8 balo iki 35,8 balo vidutinės reikšmės 18-29 m. amžiaus grupėje). Galima pastebėti, kad 2022-2023 m. šiek tiek (per 3,2 balo) sumažėjo vyrų domėjimasis viešaisiais reikalais, nors moterų liko iš esmės nepakitęs. Atitinkamai domėjimosi viešaisiais reikalais skirtumų tarp lyčių 2023 m. nebematyti.

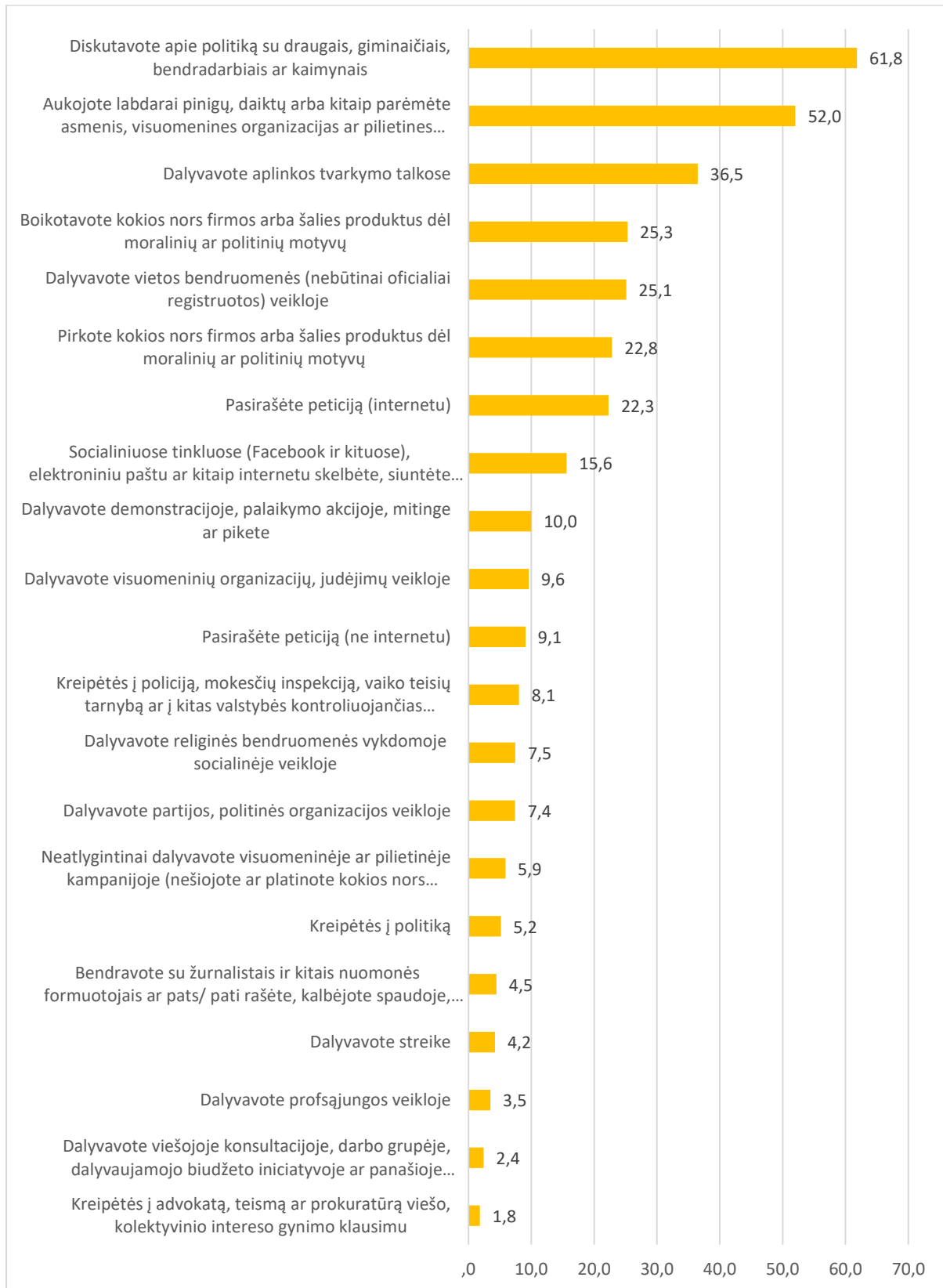
1.2. PILIETINIS AKTYVUMAS

Lietuvos gyventojų pilietinis aktyvumas pilietinės galios indekso tyrime matuojamas respondentams apklausoje užduodant klausimą „Egzistuoja įvairių būdų pagerinti padėtį visuomenėje. Ar per paskutiniuosius metus esate daręs (-iusi) ką nors iš čia išvardintų veiksmų?“ ir išvardinant dvidešimties įvairių veiklų sąrašą. Visą dvidešimties veiklų sąrašą galima matyti 1.4 paveiksle, 1.1 lentelėje arba apklausos klausimyne 3-iajame priede. 2023 m. papildomai respondentų buvo teirautasi ir apie jų įsitraukimą į politines diskusijas – tai yra, ar jie per paskutiniuosius metus yra diskutavę apie politiką su draugais, giminaičiais, bendradarbiais ar kaimynais.

Pastaroji veikla – diskutavimas apie politiką su draugais, giminaičiais, bendradarbiais ar kaimynais – apklausoje pasirodė kaip pati populiariausia: 2023 m. tokiose diskusijose dalyvavę teigė 62 proc. respondentų. Daugiau nei pusė – 52 proc. – teigė aukoję labdarai pinigų, daiktų arba kitaip parėmę asmenis, visuomenines organizacijas ar pilietines iniciatyvas. Nemaža dalis – 37 proc. – teigė dalyvavę aplinkos tvarkymo talkose. Ketvirtis dalyvavo vietos bendruomenės (nebūtinai oficialiai registruotos) veikloje. Pastarųjų trijų veiklų populiarumas atspindi ilgametes Lietuvos gyventojų dalyvavimo pilietinėje ir politinėje veikloje tendencijas. Apie ketvirtis apklaustųjų taip pat įsitraukė į politinių, moralinių paskatų vediną vartojimą – tai yra, boikotavo (25 proc.) ar pirko (23 proc.) kokios nors firmos arba šalies produktus dėl moralinių ar politinių motyvų. Petičijų pasirašymas internetu taip pat buvo santykinai populiari veikla, įtraukusi 22 proc. respondentų. 16 proc. nurodė socialiniuose tinkluose (Facebook ir kituose), elektroniniu paštu ar kitaip internetu skelbę, siuntę pilietinio ar politinio pobūdžio informaciją, dalyvavę virtualioje pilietinėje ar politinėje diskusijoje.

Kas dešimtas apklausos dalyvis nurodė 2023 m. dalyvavęs demonstracijoje, palaikymo akcijoje, mitinge ar pikete, tiek pat – ir dalyvavę visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje. Likusios apklausoje vardintos veiklos susilaukė mažiau nei 10 proc. apklaustųjų (į konkrečias veiklas įsitraukusių respondentų dalį galima matyti 1.4 paveiksle).

1.4 pav. Lietuvos gyventojų dalyvavimas pilietinėse veiklose, proc.

Lyginant su 2022 m. (žiūrėti 1.1 lentelę), matyti, kad per metus statistiškai reikšmingai paaugo į vienintelę veiklą įsitraukusių respondentų dalis: 2023 m., lyginant su 2022 m., aukojimo ar kitos

paramos asmenims, visuomeninėms organizacijoms ar pilietinėms iniciatyvoms rodiklis paaugo 6 procentiniais punktais (iki 52 proc.), tačiau visgi neprilygo šiam rodikliui pirmaisiais pandemijos metais, 2020 m., kuomet jis siekė 61 proc., ar 2022 m. paramos Ukrainai ar ukrainiečiams rodikliui, kuomet aukoję, skyrę pinigų ar daiktų būtent šiam tikslui teigė 58 proc. apklaustųjų. Visi kiti statistiškai reikšmingi 2023 m. pokyčiai žymi mažtąntį gyventojų pilietinį aktyvumą. Po 4 procentinius punktus mažėjo dalyvavimas visuomeninių organizacijų, judėjimų veiklose bei neatlygintinas dalyvavimas visuomeninėse ar pilietinėse kampanijose, po 3 procentiniais punktais mažiau respondentų pasirašė peticijas ne internetu bei bendravo su žurnalistais, kitais nuomonės formuotojais ar patys viešai reiškė savo nuomonę medijose, tiek pat mažiau - dalyvavo demonstracijose, palaikymo akcijose, mitinguose ar piketuose. Kiek mažiau kreipėsi į politikus, dalyvavo profsąjungų veiklose.

1.1 lentelė. Visuomenės aktyvumo įvairiose pilietinėse veiklose pokytis 2022 m. – 2023 m.

	2023 m., proc.	2022 m., proc.	Pokytis 2022 m. – 2023 m., procentiniai punktai
Diskutavote apie politiką su draugais, giminaičiais, bendradarbiais ar kaimynais	61,8	-	-
Aukojote labdarai pinigų, daiktų arba kitaip parėmėte asmenis, visuomenines organizacijas ar pilietines iniciatyvas	52,0	46,3	+5,7
Dalyvavote aplinkos tvarkymo talkose	36,5	38,6	-2,1
Boikotavote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl moralinių ar politinių motyvų	25,3	27,1	-1,8
Dalyvavote vietos bendruomenės (nebūtinai oficialiai registruotos) veikloje	25,1	30,7	-5,6
Pirkote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl moralinių ar politinių motyvų	22,8	23,2	-0,3
Pasirašėte peticiją (internetu)	22,3	23,6	-1,3
Socialiniuose tinkluose (Facebook ir kituose), elektroniniu paštu ar kitaip internetu skelbėte, siuntėte pilietinio ar politinio pobūdžio informaciją, dalyvavote virtualioje pilietinėje ar politinėje diskusijoje	15,6	15,1	+0,5
Dalyvavote demonstracijoje, palaikymo akcijoje, mitinge ar pikete	10,0	13,0	-3,0
Dalyvavote visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje	9,6	13,6	-4,0
Pasirašėte peticiją (ne internetu)	9,1	12,4	-3,3

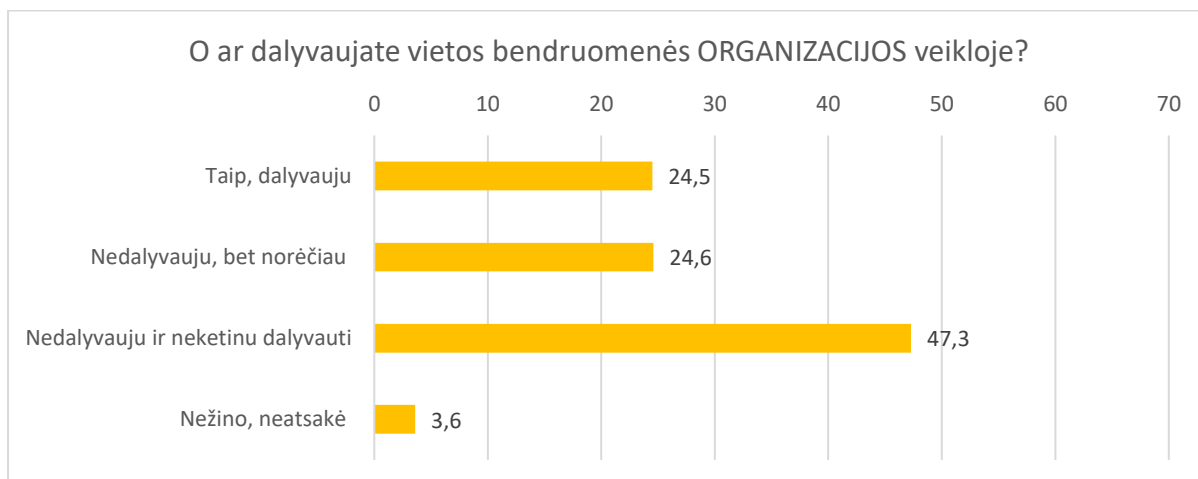
Kreipėtės į policiją, mokesčių inspekciją, vaiko teisių tarnybą ar į kitas valstybės kontroliuojančias institucijas pranešdami apie įstatymų pažeidimus	8,1	9,5	-1,4
Dalyvavote religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje	7,5	7,1	+0,3
Dalyvavote partijos, politinės organizacijos veikloje	7,4	7,1	+0,3
Neatlygintinai dalyvavote visuomeninėje ar pilietinėje kampanijoje (nešiojote ar platinote kokios nors kampanijos plakatus, ženklelius, lipdukus, skrajutes, taip pat ir internetu)	5,9	9,9	-4,0
Kreipėtės į politiką	5,2	7,4	-2,2
Bendravote su žurnalistais ir kitais nuomonės formuotojais ar pats/ pati rašėte, kalbėjote spaudoje, televizijoje, radijuje, internetinėje žiniasklaidoje	4,5	7,6	-3,2
Dalyvavote streike	4,2	3,7	+0,5
Dalyvavote profsąjungos veikloje	3,5	4,6	-1,1
Dalyvavote viešojoje konsultacijoje, darbo grupėje, dalyvaujamojo biudžeto iniciatyvoje ar panašioje veikloje, kurią inicijavo valstybės institucijos	2,4	3,2	-0,8
Kreipėtės į advokatą, teismą ar prokuratūrą viešo, kolektyvinio intereso gynimo klausimu	1,8	2,2	-0,4

* Pasviruoju šriftu pažymėti pokyčiai – statistinės paklaidos ribose.

Apklausa tai pat parodė, kad per metus 6 procentiniais punktais sumažėjo tų, kurie įsitraukė į vietos bendruomenių veiklas. Tokių respondentų 2023 m. buvo 25 proc., 2022 m. – 31 proc. Tiesa, reiktų atkreipti dėmesį, kad be realaus pokyčio, mažesniame 2023 m. rodikliui įtaką galėjo turėti ir šiais metais kiek pakoreguota formuluotė – t.y., įterptas patikslinimas, jog dalyvauta „vietos bendruomenės (nebūtinai oficialiai registruotos) veikloje“. Visgi šis patikslinimas apie nebūtiną bendruomenės oficialų registravimą kaip tik turėtų išplėsti veiklų, kurias klausimas apima, skaičių, tad tikėtina, kad bendruomenių veiklose dalyvavusių 2023 m. tikrai būta mažiau nei 2022 m.

Kalbant apie dalyvavimą būtent vietos bendruomeninių organizacijų veikloje, 2023 m. taip pat atskirame klausime buvo pasiteirauta tiek apie dalyvavimą, tiek apie jo intencijas nedalyvaujant. Kaip matyti 1.5 paveiksle, tarp vietos bendruomenių organizacijų veikloje nedalyvaujančių, 66 proc. nurodė nedalyvaujant ir neketinantys dalyvauti, o 34 proc. – nedalyvaujantys, tačiau norėtų dalyvauti. Taigi vietos bendruomenių organizacijų veikloms plisti potencialo yra, nors ženkli dalis visų respondentų (47 proc.) šiuo metu ir nerodo noro prie vietos bendruomenių organizacijų jungtis.

1.5 pav. Dalyvavimas vietos bendruomenių organizacijų veikloje, proc.

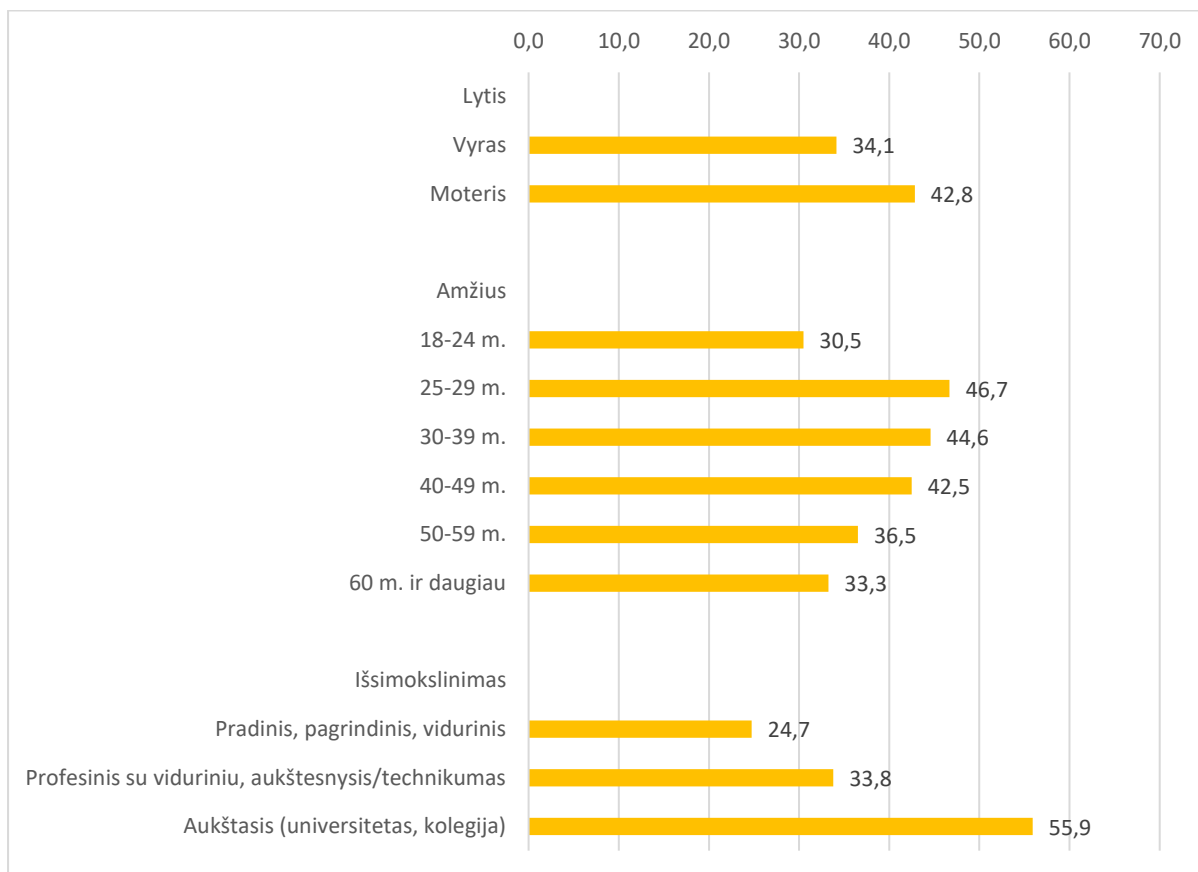
Visgi, nors įsitraukimas į atskiras veiklas visuomenėje 2023 m. ir kiek mažo, svarbu pastebėti, kad gyventojų dalis, kuri neįsitraukė į nė vieną iš tiek 2023 m., tiek 2022 m. matuotų veiklų, išliko tokia pati – 2023 m. ji siekė 27 proc., 2022 m. – 28 proc. Tai indikuoja, kad vienokiu ar kitokiu būdu aktyvių žmonių skaičius per metus nekito, sumažėjo tik veiklų, į kurias jie per metus įsijungia, skaičius. Tarkime, įsijungusių į 5 ir daugiau išvardintų dvidešimties veiklų sumažėjo 5 procentiniais punktais (nuo 28 proc. 2022 m. iki 23 proc. 2023 m.), bet tuo pačiu metu 6 procentiniais punktais padaugėjo tų, kurie įsitraukia į vieną, dvi, tris ar keturias veiklas.

Apskaičiuotas pilietinio aktyvumo indeksas 2023 m. įgauna vidutinę 38,7 balo iš 100 galimų reikšmę. Ši reikšmė, atspindint mažėjusį įsitraukimą į platų veiklų spektrą, yra mažesnė nei 2022 m. ar 2020 m. matuotoji – tuomet ji buvo lygi atitinkamai 41,3 ir 44,0 balo. Taigi galime matyti, kad tiek pandemijos, tiek karo Ukrainoje kontekste ženkliai augęs Lietuvos gyventojų pilietinis aktyvumas kiek slūgsta. Kita vertus, aktyvumo indekso reikšmė ir toliau išlieka reikšmingai aukštesnė nei „ikikriziniu“ 2019 m. laikotarpiu skaičiuoji – tuomet ji buvo 33,8 balo iš 100 galimų.

Aukštesnėmis vidutinėmis pilietinės galios indekso reikšmėmis 2023 m. itin išsiskiria vadovai, verslininkai, įmonių savininkai (vidutinė 61,6 balo reikšmė) ir specialistai, tarnautojai (56,6 balo), gaunantieji aukščiausias pajamas (58,8 balo), turintys aukštąjį išsilavinimą (55,9). Didesnė vidutinė pilietinio aktyvumo indekso reikšmė būdinga ir 25-29 m., 30-39 m. ir 40-49 m. amžiaus grupėms (atitinkamai 46,7 balo, 44,6 balo ir 42,5 balo), didmiesčių gyventojams (45,2 balo), moterims (42,8 balo). Apskritai pastebėtina, kad pilietinio aktyvumo skirtumai tarp skirtingų pajamų, išsilavinimo, gyvenamosios vietos socialinių grupių – dideli (pilietinio aktyvumo indekso vidurkius skirtingose sociodemografinėse grupėse galima matyti 1.6 ir 1.7 paveiksluose).

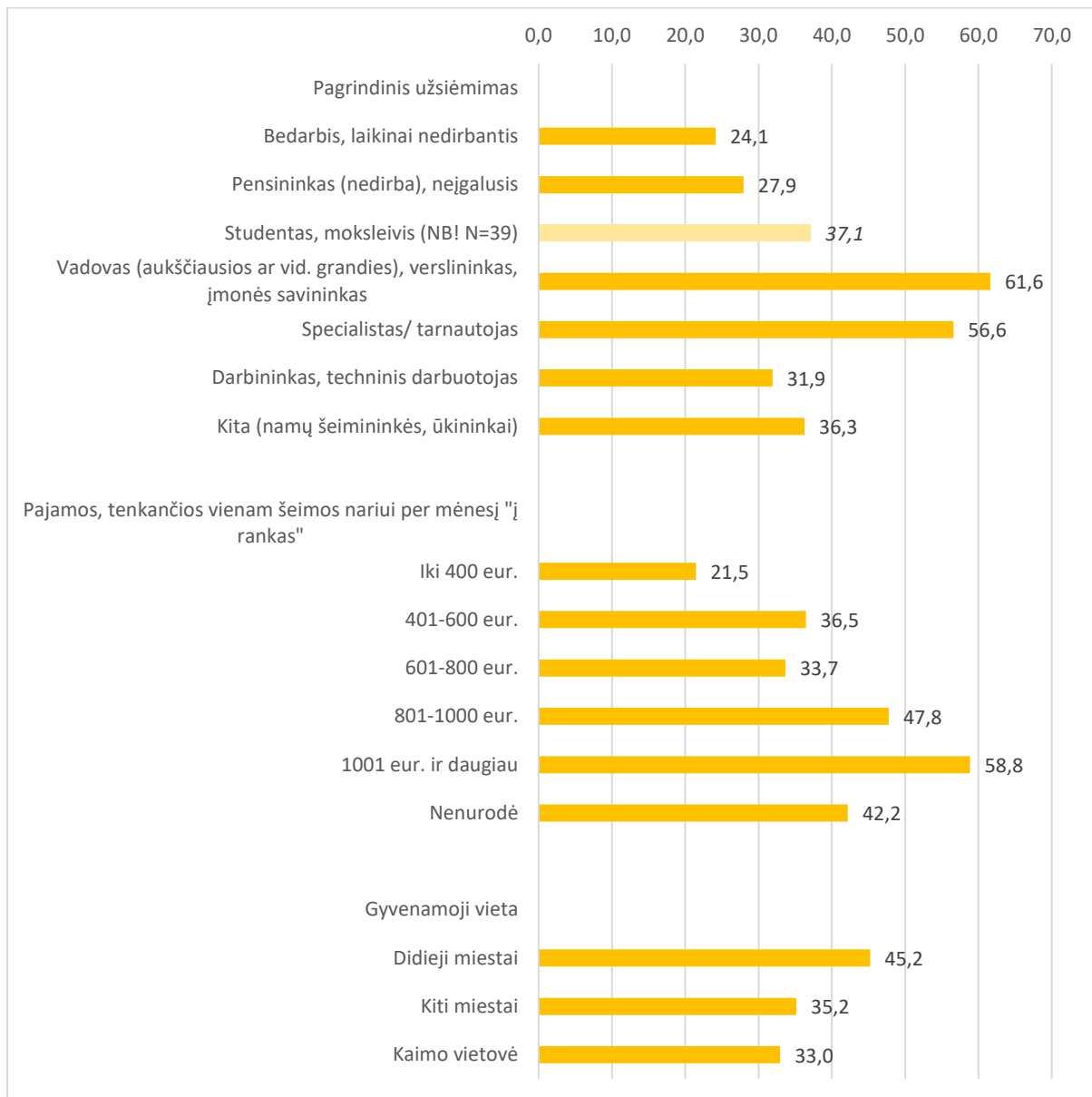
Lyginant su 2022 m., matyti, kad daugiausiai per metus sumažėjo darbininkų ir techninių darbuotojų (-7,0 balai), vyrų (-6,0 balai), didžiųjų miestų gyventojų (-5,4 balo), gyventojų su aukštuoju išsilavinimu (-4,6 balo), jaunų 18-29 m. žmonių (-4,2 balo) aktyvumas. Atkreiptinas dėmesys, kad tai tos pačios grupės, kuriose 2022 m. (pirmaisiais karo Ukrainoje metais) buvo matytas ženklus pilietinio aktyvumo augimas (arba, lyties ir išsilavinimo atveju – grupės, kuriose aktyvumas liko toks pat, kitose mažtant). 2023 m. išskirtinumas bendrame atslūgstančio pilietinio aktyvumo kontekste – vadovų, verslininkų ir įmonių savininkų grupė, kurioje pilietinis aktyvumas per metus net reikšmingai paaugo (+5,4 balo).

1.6 pav. Pilietinio aktyvumo indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

Tuo metu lyginant su 2019 m., galima pastebėti, kad aukštesnis išlieka beveik visų sociodemografinių grupių pilietinis aktyvumas, ypač išaugęs tarp vadovų bei verslininkų, specialistų ir tarnautojų, didmiesčiuose gyvenančių ir aukštąjį išsimokslinimą įgijusių gyventojų. Tiesa, bedarbių, vidurinio išsimokslinimo grupėse aktyvumas lyginant 2019 m. ir 2023 m. – sumažėjęs.

1.7 pav. Pilietinio aktyvumo indekso vidurkiai pagal užsiėmimą, pajamas ir gyvenamąją vietą

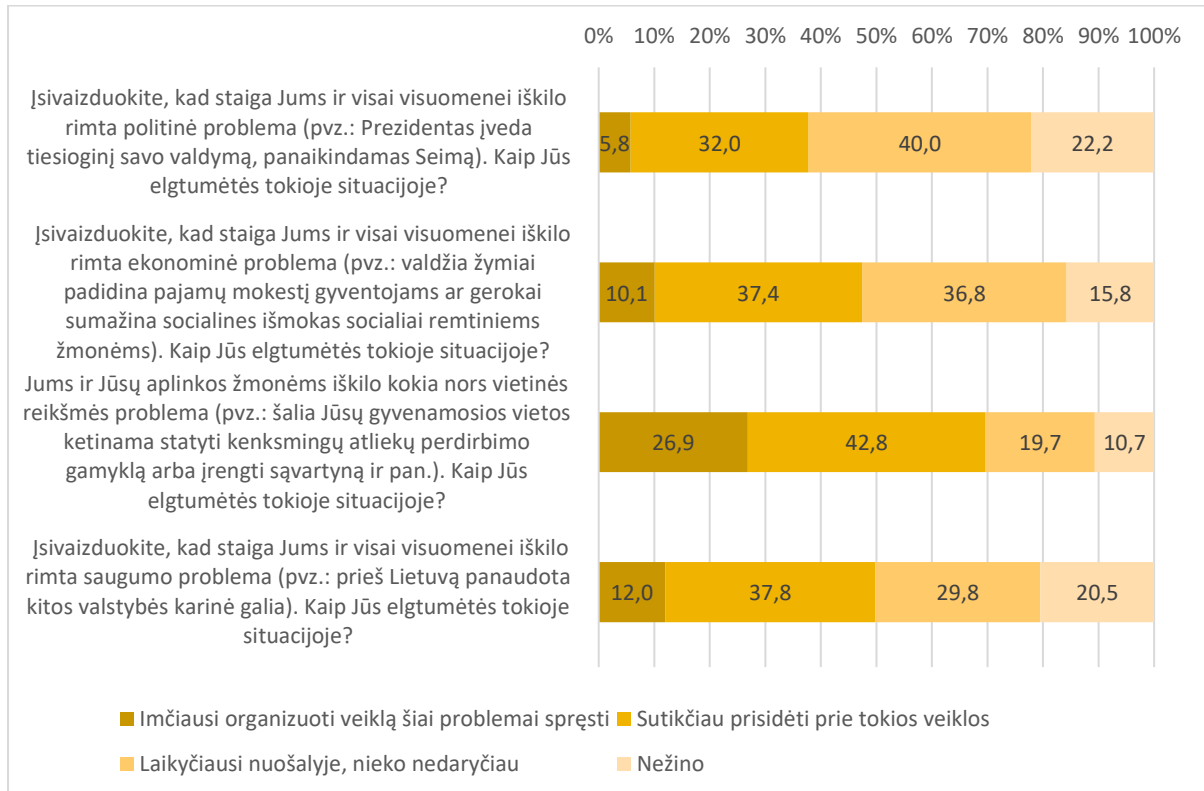

1.3. DALYVAVIMO PILIETINĖSE VEIKLOSE POTENCIALAS

Vertinant ne tik realų pilietinį aktyvumą per pastaruosius metus, tačiau ir pilietinio dalyvavimo potencialą (t.y., kiek gyventojai įsitrauktų į veiklas, jei matytų kylant poreikį, kurio galbūt pastaraisiais metais ir nepajuto), pilietinės galios indekse užduodamas klausimas apie hipotetinę rimtą politinę, ekonominę, saugumo ar kokią nors vietinės reikšmės problemą ir teiraujamosi respondentų reakcijos: „Įsivaizduokite, kad staiga Jums ir visai visuomenei iškilo rimta politinė problema (pvz.: Prezidentas įveda tiesioginį savo valdymą, panaikindamas Seimą) / rimta ekonominė problema (pvz.: valdžia žymiai padidina pajamų mokesčių gyventojams ar gerokai sumažina socialines išmokas socialiai remtiniams žmonėms) / kokia nors vietinės reikšmės problema (pvz.: šalia Jūsų gyvenamosios vietos ketinama statyti kenksmingų atliekų perdirbimo gamyklą arba įrengti sąvartyną ir pan.) / rimta saugumo

problema (pvz.: prieš Lietuvą panaudota kitos valstybės karinė galia). Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje?“. Kiekvienos įvardintos problemos atveju pateikiami atsakymo variantai „Imčiausi organizuoti veiklą“, „Sutikčiau prisidėti“, „Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau“. Respondentų atsakymų į šį klausimą pasiskirstymą galima matyti 1.8 paveiksle.

1.8 pav. Lietuvos gyventojų potencialus pilietinis aktyvumas skirtingų iškilančių problemų atveju, proc.

Libiausiai Lietuvos gyventojus paskatintų veikti jų gyvenamojoje vietovėje iškilusi vietinės reikšmės problema: 2023 m. tokios problemos atveju veiksmų imtųsi 7 iš 10 gyventojų – 27 proc. juos inicijuotų, dar 43 proc. – prisidėtų. Ekonominę problemą nacionaliniu mastu, teigia, jog spręstų, beveik kas antras: 10 proc. organizuotų sprendimą, dar 38 proc. prisijungtų. Politinės problemos atveju aktyvumo potencialo kiek mažiau – veiktų beveik 4 iš 10, 6 proc. teigia, jog imtųsi organizuoti veiklą, dar 32 proc. teigia, jog prisidėtų. Saugumo problema savo ruožtu paskatintų veikti pusę apklaustųjų – 12 proc. imtųsi iniciatoriaus vaidmens, dar 38 proc. prisidėtų.

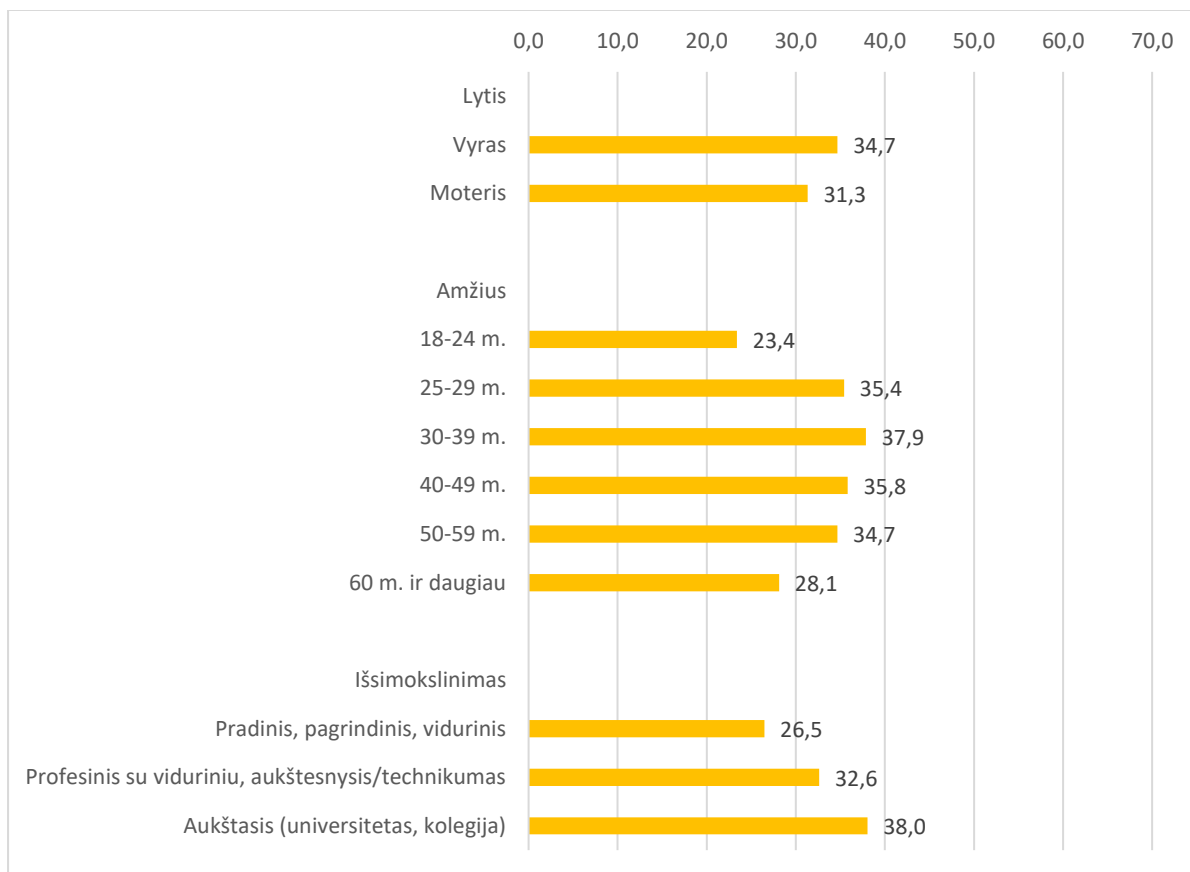
Problemų santykinės svarbos išrikiavimas visuomenėje ir santykinis aktualumas mobilizuojant gyventojus 2023 m. – toks pat, kaip ir ankstesniais metais. Tuo tarpu žvelgiant į potencialo lygmenį konkrečiau, matyti, kad per paskutinius metus tiek ekonominės, tiek vietos problemos atvejais sumažėjo nežinančiųjų, kaip pasielgtų dalis (atitinkamai 6 procentiniais punktais ir 5 procentiniais punktais). Tiesa, ekonominės problemos atveju panašia dalimi (5 procentiniais punktais) paaugo tų, kurie „laikytųsi nuošalyje“, tuo tarpu vietos reikšmės problemos atveju 5 procentiniais punktais paaugo skaičius tų, kurie teigia, jog aktyviai imtųsi veiksmų problemai spręsti. Panašu, kad pastaruoju, vietinės reikšmės problemos atveju, atsistato 2022 m. labai sumažėjęs „iniciatorių“ skaičius. Politinės problemos atveju pasiskirstymai išlieka daugiau mažiau tokie patys kaip 2022 m. (pokyčiai – statistinės paklaidos ribose).

Tuo metu saugumo problemos atveju, lyginant 2023 m. ir 2022 m. rodiklius, matyti, kad 5 procentiniais punktais sumažėjo tų, kurie teigia, jog sutiktų prisijungti prie problemas sprendžiančių veiklų, dar 4 procentiniais punktais – nežinančiųjų, kaip pasielgtų. Tuo pačiu, atitinkama 9 procentinių punktų dalimi paaugo tų, kurie laikytųsi nuošalyje.

Apskaičiuotas potencialaus pilietinio aktyvumo indeksas 2023 m. įgyja vidutinę 32,9 balo iš 100 galimų reikšmę. Dėl jau paminėto „sugrįžusio“ potencialaus iniciatyvumo vietinės reikšmės problemos atveju ji kiek (1,6 balo) aukštesnė už 2022 m. stebėtąjį potencialaus pilietinio aktyvumo indekso „antirekordą“ (31,3 balo). Tačiau kartu – vis dar žemesnė nei per pirmuosius pandemijos metus, tai yra, 2020 m., „ikikriziniais“ 2019 m. ar net 2016 m. stebėtosios reikšmės (atitinkamai 38,6 balo, 36,8 balo ir 34,3 balo).

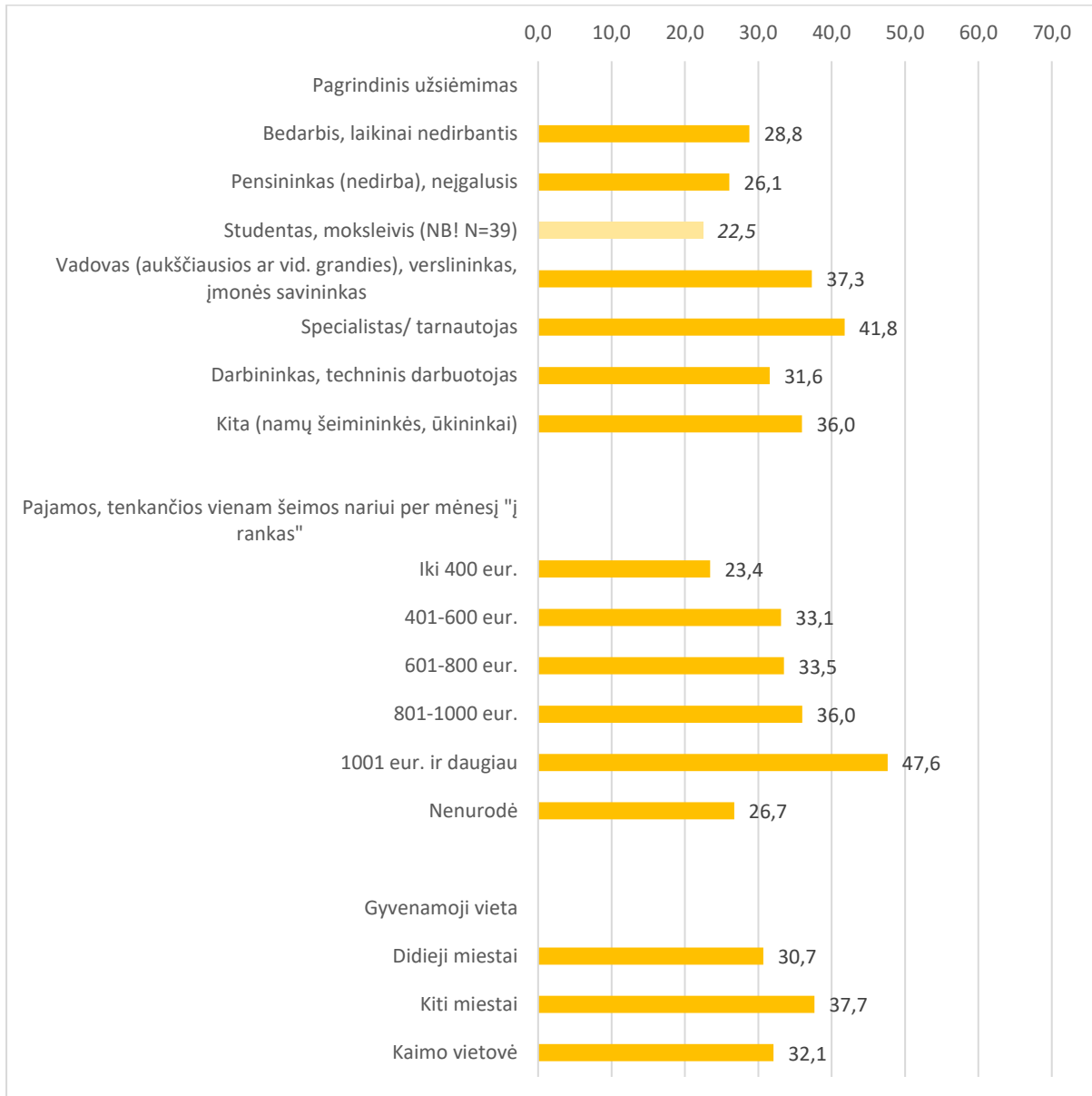
Žvelgiant į potencialaus pilietinio aktyvumo indekso vidurkius įvairiose sociodemografinėse grupėse, matyti, kad didžiausiu pilietinio aktyvumo potencialu pasižymi didžiausias pajamas gaunantieji (47,6 balo vidutinė reikšmė), specialistai, tarnautojai (41,8 balo), įgijusieji aukštąjį išsilavinimą (38,0 balo), gyvenantieji rajonų centruose (37,7 balo). Mažiausiai šio potencialo – jauniausiųjų, 18-29 m., amžiaus grupėje (23,4 balo), mažiausias pajamas gaunančiųjų (23,4 balo), pensininkų (26,1 balo), žemiausią išsimokslinimą turinčiųjų (26,5 balo) grupėse. Atskirai dar pažvelgus pagal amžių, daugiausia pilietinio aktyvumo potencialo turi 30-39 m. amžiaus grupė (37,9 balo), o tiek jaunesnėse, tiek vyresnėse amžiaus grupėse pilietinio aktyvumo potencialo nuosekliai mažta. Visus potencialaus pilietinio aktyvumo indekso vidurkius skirtingose sociodemografinėse grupėse galima matyti 1.9 ir 1.10 paveiksluose.

1.9 pav. Potencialaus pilietinio aktyvumo indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

Lyginant su 2022 m., labiausiai paaugo pilietinio aktyvumo potencialas rajonų centruose (per 10,7 balo), tuo tarpu sumenko – tų pačių realiu aktyvumu labiausiai pasižymėjusių vadovų, verslininkų, įmonių savininkų grupėje (-8,0 balo).

1.10 pav. Potencialaus pilietinio aktyvumo indekso vidurkiai pagal užsiėmimą, pajamas ir gyvenamąją vietą

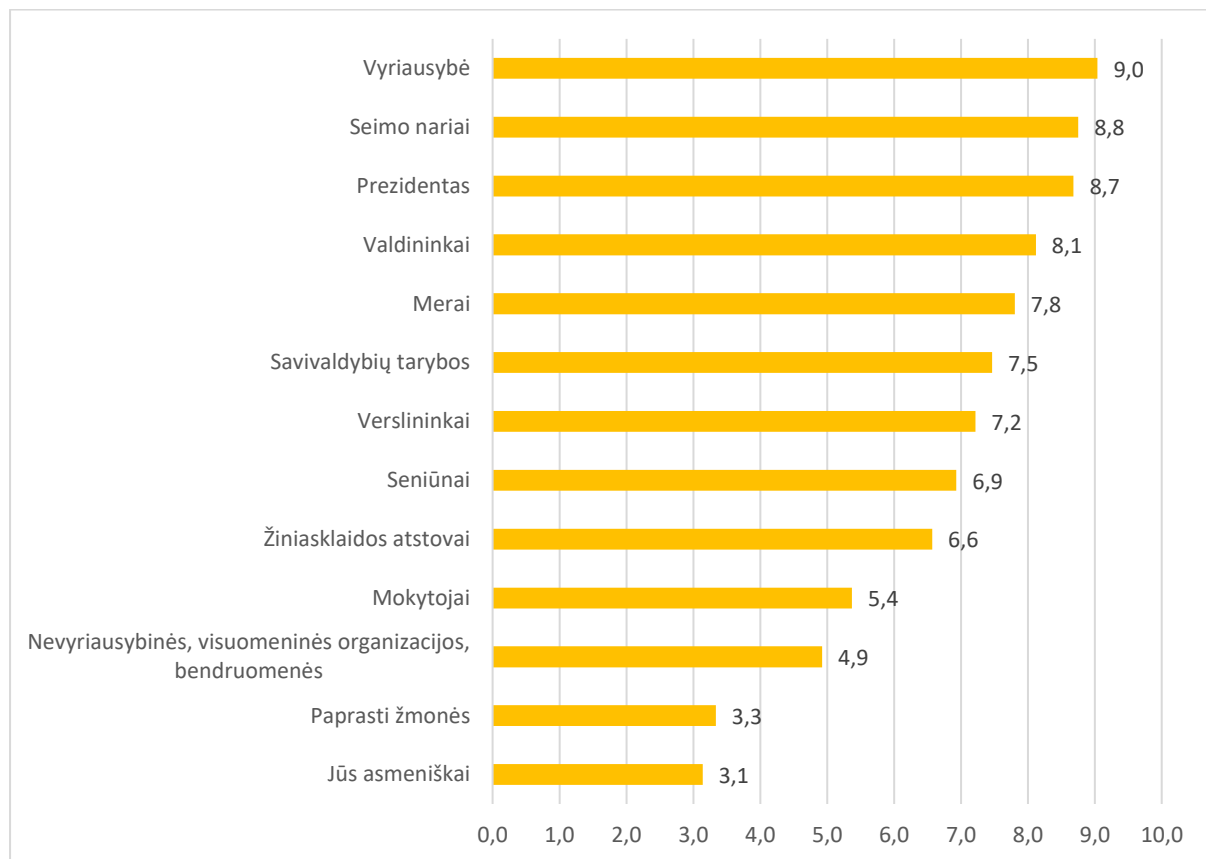

1.4. PILIETINĖS ĮTAKOS SUVOKIMAS

Lietuvos gyventojų jaučiama pilietinė įtaka pilietinės galios indekse matuojama pasitelkiant klausimų bloką, kuriame prašoma įvertinti vienuolikos skirtingų visuomenės grupių poveikį viešiesiems sprendimams dešimtbalėje skalėje: „Įvairios visuomenės grupės turi skirtingas galias priimant

sprendimus, darančius įtaką visos visuomenės ar atskirų jos grupių gyvenimui. Įvertinkite įvairių grupių galią daryti įtaką sprendimų priėmimui naudodamiesi 10 balų skale, kur 1 reiškia “Neturi jokios įtakos”, o 10 – “Turi labai didelę įtaką”? 1. Jūs asmeniškai; 2. Paprasti žmonės; 3. Nevyriausybinės, visuomeninės organizacijos, bendruomenės; 4. Žiniasklaidos atstovai; 5. Verslininkai; 6. Seimo nariai; 7. Valdininkai; 8. Prezidentas; 9. Seniūnai; 10. Savivaldybių tarybos; 11. Merai“. 2023 m. šį sąrašą papildė dar vienas subjektas – Vyriausybė, taip pat, atsižvelgiant į paraleliai vykdytą reprezentatyvią mokytojų apklausą, visuomenės apklausoje taip pat pasiteirauta apie mokytojų, kaip atskiros visuomenės grupės, turimą galią sprendimų priėmimui.

1.11 pav. Įvairių visuomenės grupių įtakos viešiesiems sprendimams vertinimo vidurkiai (1 – neturi jokios įtakos, 10 – turi labai didelę įtaką)

Kaip matyti iš 1.11 paveikslo, daugiausia įtakos visuomenei svarbių sprendimų priėmimo Lietuvos gyventojai priskiria nacionalinėms valdžios institucijoms – Vyriausybei, Seimui ir Prezidentui. Jų įtaka atitinkamai įvertinta 9,0, 8,8 ir 8,7 balais iš 10-ties. Kiek mažiau galios priskiriama biurokratijai (8,1 balo) ir savivaldos institucijoms - merams ir savivaldybių taryboms (atitinkamai 7,8 ir 7,5 balo). Toliau pagal priskiriamą įtaką rikiuojasi verslininkai (7,2 balo) bei žemiausia savivaldos grandis, seniūnai (6,9 balo). Žiniasklaidos įtaka vertinama 6,6 balo iš 10, mokytojų, kaip atskiros visuomenės grupės – 5,4 balo. Nevyriausybinių, visuomeninių organizacijų ir bendruomenių įtaka įvertinta santykinai žemiau – 4,9 balais iš 10, tuo metu paprastų žmonių ir asmeninė įtaka – žemiausiai (3,3 ir 3,1 balo atitinkamai).

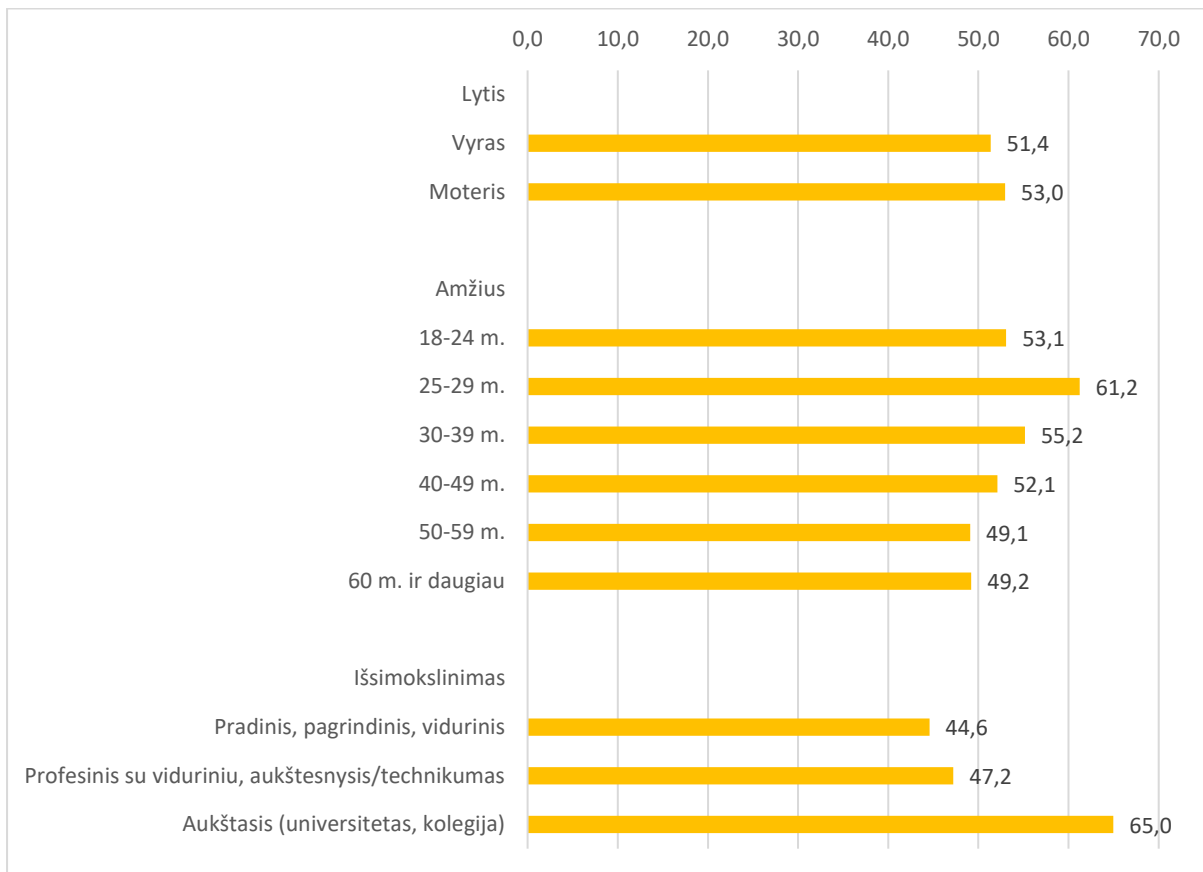
Lyginant su 2022 m., matyti, kad ši asmeninė, paprastų žmonių, nevyriausybinių organizacijų bei žiniasklaidos, o taip pat ir verslininkams bei biurokratijai ar Seimo nariams priskiriama įtaka reikšmingai nekito. Per 2023 m. įtaką gyventojų akyse reikšmingiau „pasiaugino“ tik Prezidentas (+0,37

įtakos balo) ir visų lygmenų savivalda – nuo merų (+0,27 įtakos balo) iki savivaldybių tarybų (+0,32 balo) ir seniūnų (+0,35 balo). Galbūt pastarąją tendenciją galima būtų sieti su 2023 m. vykusiais savivaldos rinkimais (merų ir savivaldybių tarybų) ir atitinkamai išaugusiu gyventojų dėmesiu savivaldai, įsigaliojusia nauja, savivaldos institucijų tarpusavio nauju modeliu apibrėžusia savivaldos įstatymo redakcija bei plačiai nuskambėjusiu savivaldos lygmens politikų piktnaudžiavimo skirtomis lėšomis skandalu (populiariai pramintu „čekučių“ skandalu), atkreipusiu dėmesį į savivaldos politikų darbo reglamentavimą.

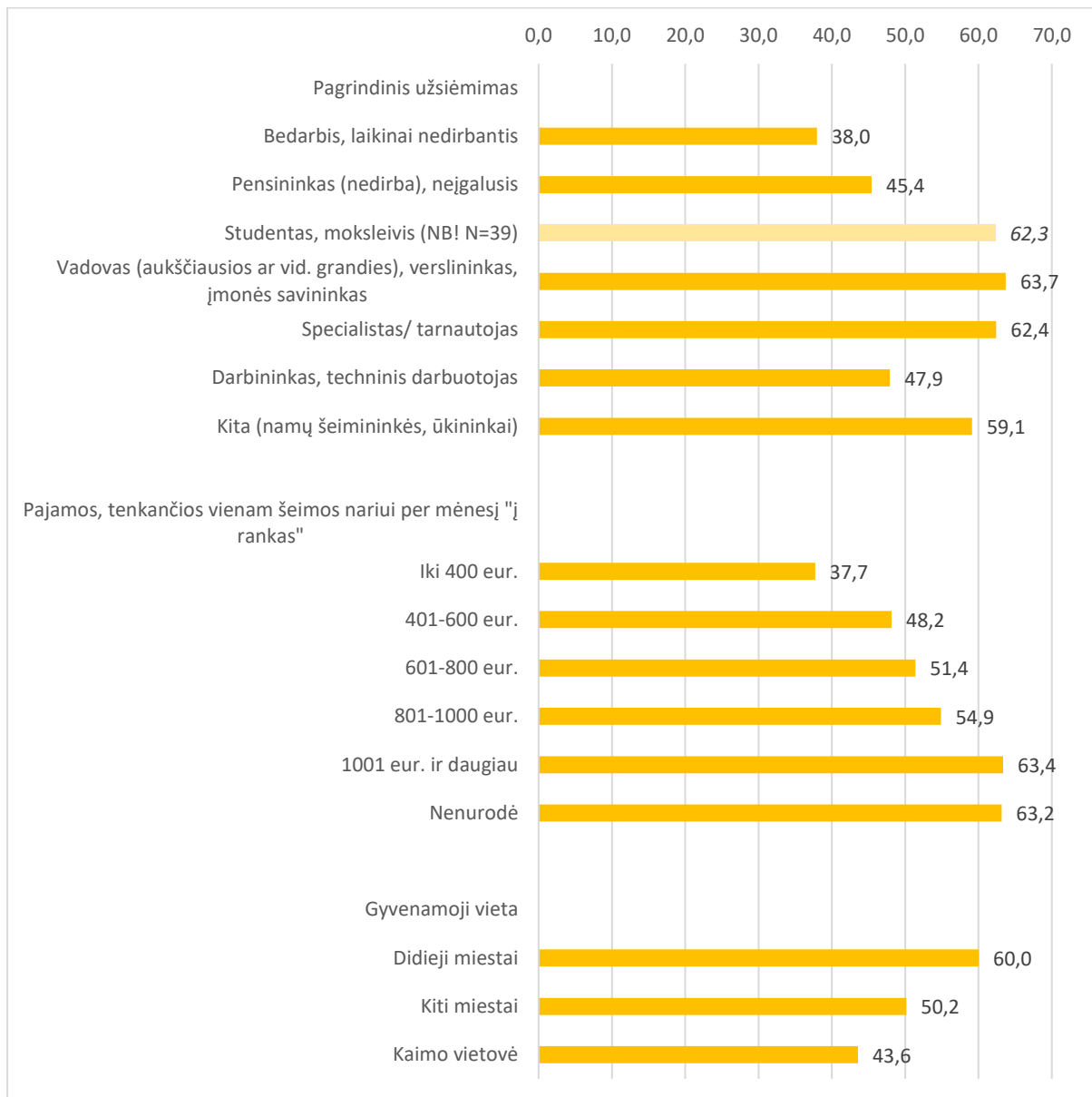
Atkreiptinas dėmesys, kad po pirmaisiais pandemijos metais, 2020 m., stebėto ženklus visų grupių ir institucijų įtakos įverčių kryčio, 2023 m. visoms stebimoms valdžios institucijoms visuomenės aktyvumo priskiriama įtaka galutinai „atsistatė“ (pratęsta 2022 m. tendencija). Dar daugiau – visoms šioms grupėms ir institucijoms, išskyrus tik seniūnus – priskiriama įtaka 2023 m. dar ir reikšmingiau paaugo, lyginant su „ikikriziniais“ 2019 m. (Seimo narių atveju +0,53 įtakos balo, biurokratijos atveju +0,44 balo, merų – + 0,3 balo, savivaldybių tarybų atveju + 0,29 balo, Prezidento atveju +0,25 balo). Tačiau tuo pačiu metu, lyginant 2019 m. ir 2023 m., ir toliau matyti smarkiai smukusi nevyriausybinėms, visuomeninėms organizacijoms ir bendruomenėms priskiriama galia (-1,08 įtakos balo), asmeniškai respondentų sau priskiriama įtaka (-0,47 balo), tai pat įtaka, priskiriama „paprastiems žmonėms“ bendrai (-0,36 balo) ir žiniasklaidos atstovams (-0,32 balo).

Apskaičiuotas pilietinės įtakos suvokimo indeksas 2023 m. įgyja vidutinę 52,2 balo reikšmę iš 100 galimų. Ši reikšmė – 1,3 balo didesnė už 2022 m. stebėtąją (50,9 balo), tačiau vis dar smarkiai mažesnė už prieš krizes 2019 m. matytąją (tiesa, rekordinę) 61,2 balo reikšmę. Daugiausia pilietinės įtakos visuomenėje įžvelgia vadovai, verslininkai, įmonių savininkai ir specialistai bei tarnautojai (atitinkamai 63,7 balo ir 62,4 balo vidutinės reikšmės šiose grupėse), 25-29 m. jaunimas (61,2 balo vidutinė reikšmė) bei didmiesčių gyventojai (60,0 balo indekso vidutinė reikšmė). Mažiausiai pilietinės visuomenės galia paveikti svarbius šalies sprendimus tiki bedarbiai (38,0 balo vidutinė reikšmė), kaimo vietovių gyventojai (43,6 balo įtakos indekso vidutinė reikšmė) ir vyriausi apklaustieji (49,1 balo ir 49,2 balo 50-59 m. ir 60 m. bei vyresnių amžiaus grupėse). Pilietinės įtakos suvokimo indeksas taip pat nuosekliai susijęs su pajamomis ir išsimokslinimu – indekso reikšmės auga joms didėjant nuo 37,7 balo iki 63,4 balo atitinkamai žemiausių pajamų ir aukščiausių pajamų grupėse; išsimokslinimo atveju – indekso reikšmės didėja nuo 44,6 balo pradinio, pagrindinio, vidurinio išsimokslinimo grupėje iki 65,0 balo respondentų su aukštuoju išsimokslinimu grupėje. Visas pilietinės įtakos suvokimo indekso vidutinės reikšmės 2023 m. galima matyti 1.12 ir 1.13 paveiksluose.

1.12 pav. Pilietinės įtakos suvokimo indekso vidurkliai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

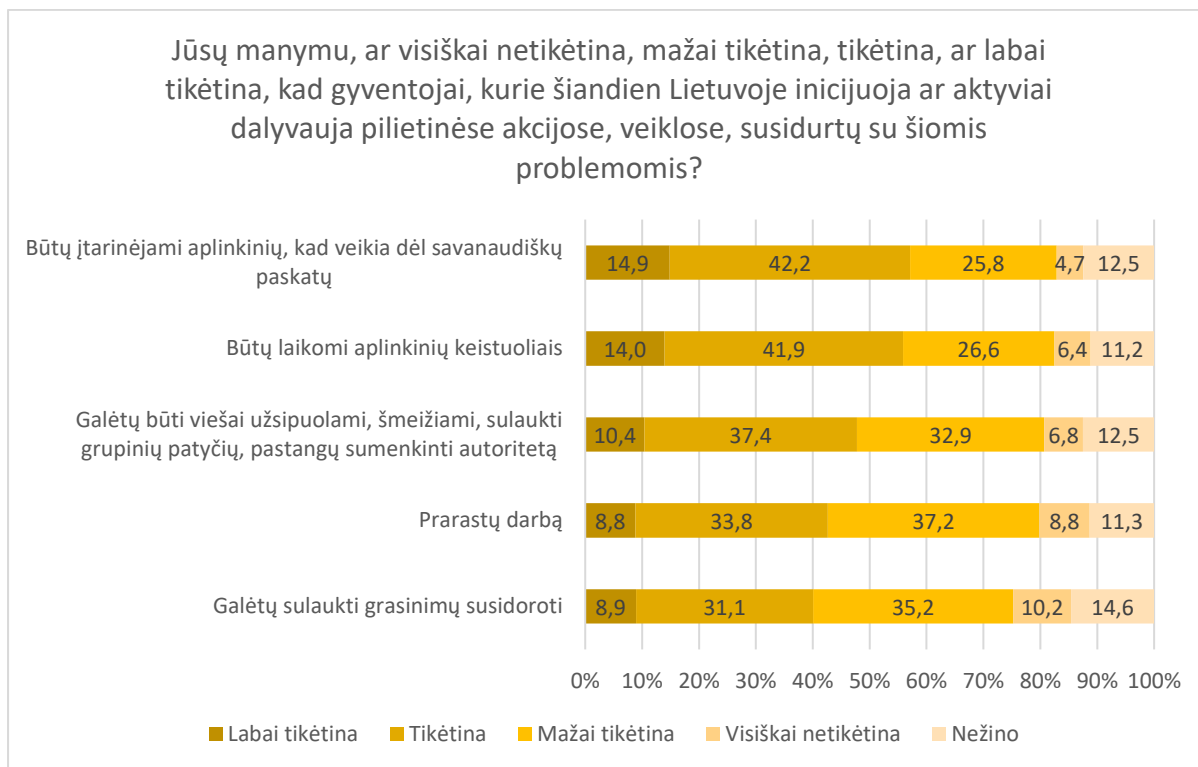
1.13 pav. Pilietinės įtakos suvokimo indekso vidurkiai pagal užsiėmimą, pajamas ir gyvenamąją vietą

1.5. RIZIKŲ, SUSIJUSIŲ SU PILIETINĖMIS VEIKLOMIS, VERTINIMAS

Pilietinės veiklos rizikingumas Lietuvos gyventojų aktyvumo pilietinės galios indekso tyrime yra vertinamas pagal atsakymus į klausimą „Jūsų manymu, ar visiškai netikėtina, mažai tikėtina, tikėtina, ar labai tikėtina, kad gyventojai, kurie šiandien Lietuvoje inicijuoja ar aktyviai dalyvauja pilietinėse akcijose, veiklose susidurtų su šiomis problemomis? 1. Prarastų darbą; 2. Būtų laikomi aplinkinių keistuoliais; 3. Galėtų būti viešai užsipuolami, šmeižiami, sulaukti grupinių patyčių, pastangų sumenkinti autoritetą; 4. Būtų įtarinėjami aplinkinių, kad veikia dėl savanaudiškų paskatų; 5. Galėtų sulaukti grasinimų susidoroti“. Atitinkamus reprezentatyvios visuomenės apklausos duomenis 2023 m. galima matyti 1.14 paveiksle.

1.14 pav. Rizikų, susijusių su dalyvavimu pilietinėse veiklose, vertinimas, proc.

Kaip matyti, labiausiai tikėtina rizika, su kuria susiduria pilietiškai aktyvūs žmonės, Lietuvos gyventojai laiko aplinkinių įtarinėjimus, jog veikiama dėl savanaudiškų paskatų – tokia rizika tikėtina ir labai tikėtina atrodo daugiau nei pusei, 57 proc. apklaustųjų. 56 proc. sutinka, kad pilietiškai aktyvūs žmonės tų pačių aplinkinių gali būti laikomi keistuoliais. Taigi tikėtinausiomis laikomos rizikos, susijusios su aplinkinių požiūriu, pilietinio aktyvumo vertinimu. Agresyvesnė rizika, tai yra, galimybė dėl savo aktyvių pilietinių veiksmų viešai būti užsipultam, šmeižiamam, sulaukti grupinių patyčių ar pastangų sumenkinti autoritetą, atrodo tikėtina mažesniai, tačiau vis dar ženkliai skaičiui apklaustųjų – 48-iems proc. Savo ruožtu „sunkiausias“ rizikos, susijusios su darbo praradimu ar grasinimų susidoroti susilaukimu, respondentams atrodo santykinai mažiausiai tikėtinos – jas tokiomis laiko atitinkamai 43 proc. ir 40 proc. apklaustųjų.

Santykini rizikų, siejamų su pilietine veikla, tikėtumas atspindi pastarųjų metų tendencijas – jau kuris laikas tikėtinesnėmis laikomos labiau su socialiniais ir tarpusavio santykiais susijusios rizikos, mažiau tikėtinos – „kietesnės“, tokios kaip grasinimai susidoroti ar darbo praradimas.

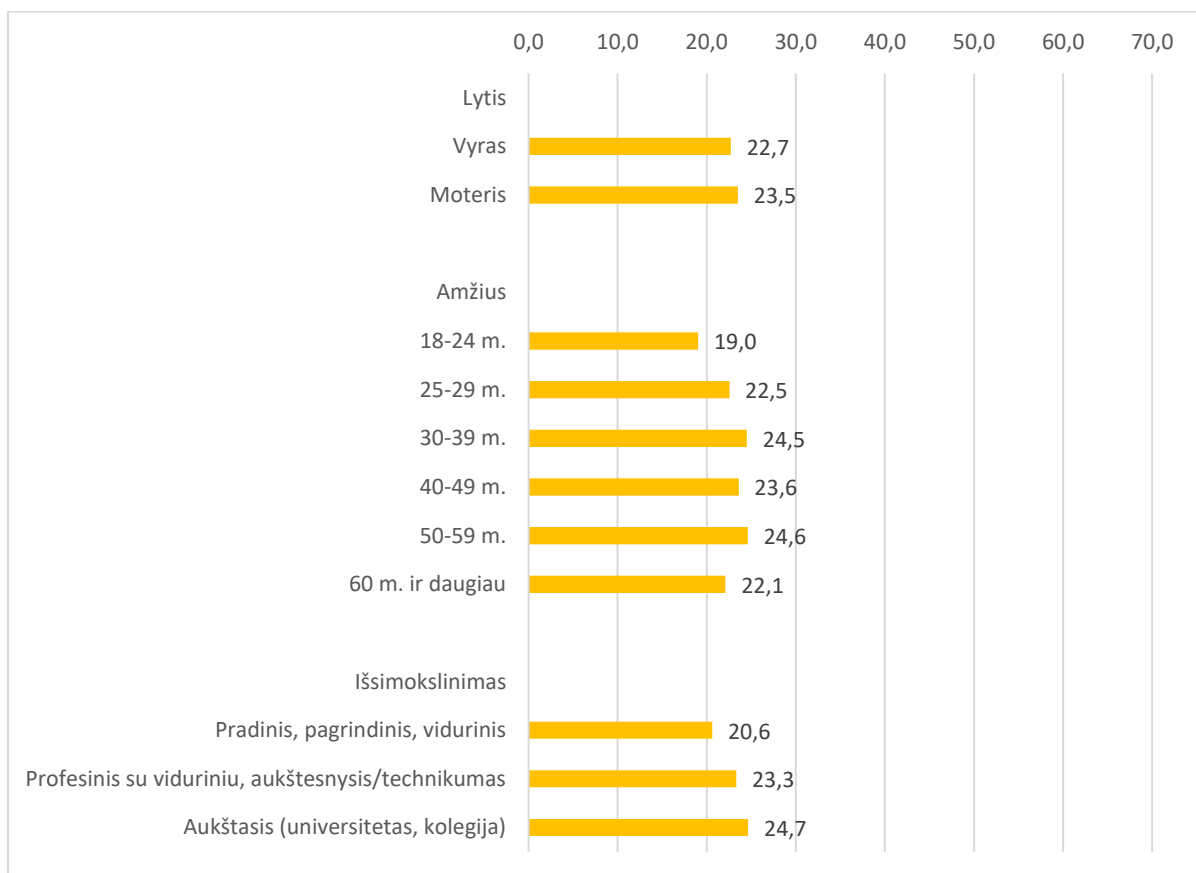
Tuo pat metu galima matyti ir ryškius 2022 m. – 2023 m. tikėtinumo lygmens pokyčius. Per šiuos metus ženkliai – 10-čia procentinių punktų – visuomenėje sumažėjo įsitikinimas, kad pilietiškai aktyvūs žmonės galėtų būti viešai užsipuolami, šmeižiami, sulaukti grupinių patyčių, pastangų sumenkinti autoritetą, 7 procentiniais punktais sumažėjo tikinčių, jog dėl aktyvios pilietinės veiklos būtų galima sulaukti grasinimų susidoroti, 6 procentiniais punktais mažiau įsitikinusių, jog šiuo metu aktyviai pilietiškai veikiantys žmonės galėtų būti įtarinėjami aplinkinių, kad veikia dėl savanaudiškų paskatų, 5 procentiniais punktais mažiau respondentų tikėtina laiko rizika dėl pilietinės veiklos prarasti darbą. Visų šių keturių rizikų atveju, jos mažai tikėtinomis ar visiškai netikėtinomis atrodo didesnei daliai apklaustųjų 2023 m. nei 2022 m. Taigi panašu, kad 2020 m. – 2022 m. laikotarpiu itin išaugęs pilietinio

veiksmo kaip rizikingo vertinimas visuomenės akyse kiek atslūgsta, galbūt atspindėdamas „besinormalizuojantį“ visuomenės tarpusavio santykį po 2021 m. – 2022 m. laikotarpiu itin išryškėjusio ir dėmesio centre atsidūrusio visuomenės susiskaldymo, stebėto tiek organizuotuose protestuose, tiek reakcijose į juos viešojoje erdvėje.

Atitinkamai ir pilietinės veiklos rizikų vertinimo indeksas 2023 m. įgauna 23,1 balo iš 100 galimų vidutinę reikšmę, ir yra aukštesnis už 2022 m. stebėtąjį 20,0 balo vidutinės reikšmės rodiklį. Tiesa, kartu reiktų pastebėti, kad į ankstesnįjį lygį šis 2022 m. kritęs rodiklis negrįžta – lyginant su 2023 m., aukštesnės lieka tiek 2020 m., tiek 2019 m. pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso reikšmės (atitinkamai 27,0 balo ir 27,1 balo). Taigi 2022 m. ženkliai išaugęs pilietinio veiksmo kaip sąlygojančio vienokias ar kitokias rizikas vertinimas visuomenėje 2023 m. kiek apslopsta, bet vis dar rizikų įžvelgiama daugiau nei prieš kelerius metus.

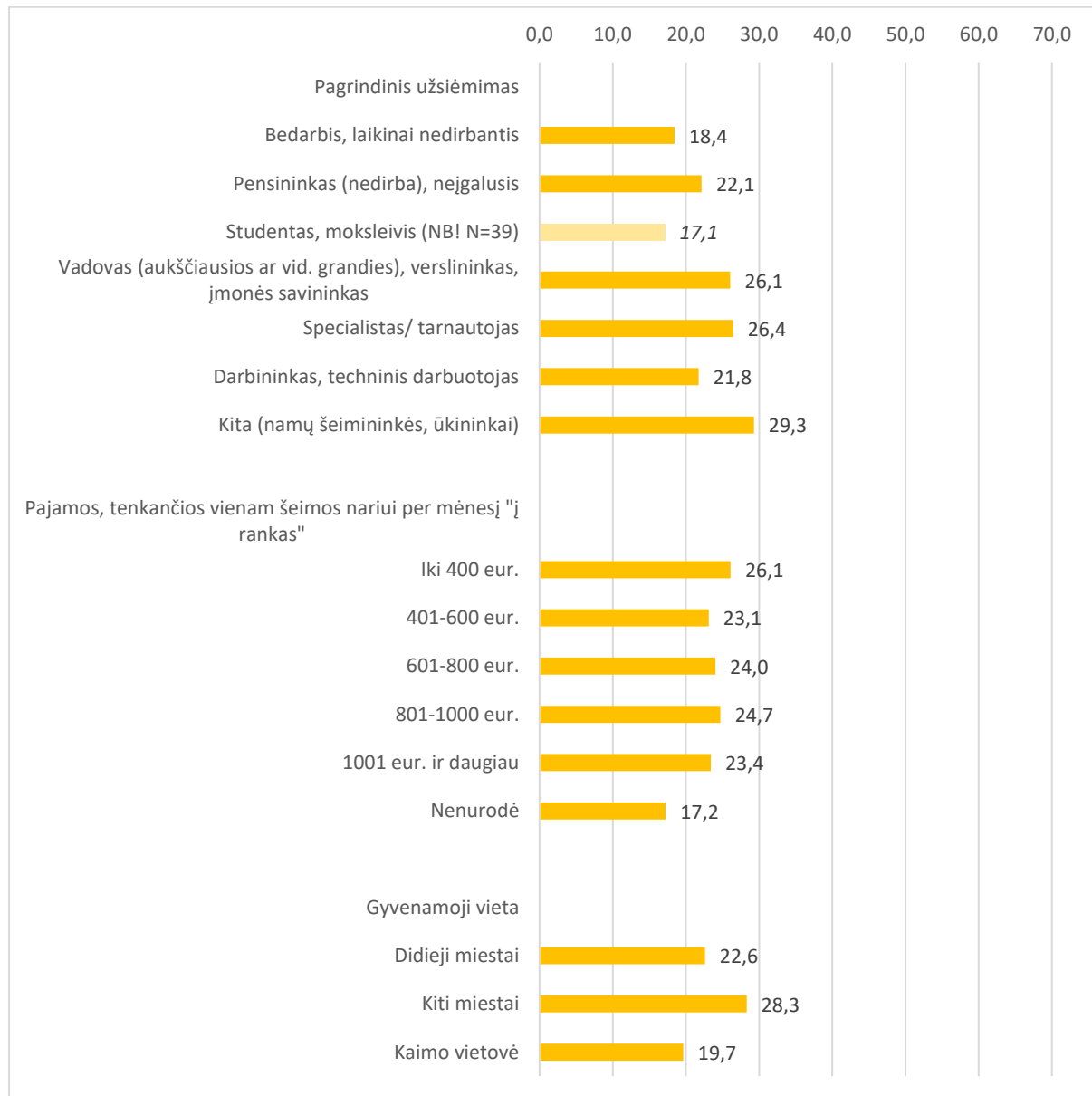
Sociodemografinės grupės, labiau nei kitos vertinančios pilietinį veiksma kaip rizikingą matyti 1.15 ir 1.16 paveiksluose (jų pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso reikšmės yra mažesnės). Galima pastebėti, kad 2023 m. ryškesni pilietinio veiksmo rizikingumo vertinimo skirtumai matyti pagal respondentų gyvenamąją vietą ir užsiėmimą: kaimo vietovėse ir didmiesčiuose su pilietine veikla siejamų rizikų įžvelgiama daugiau nei rajonų centruose (pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso reikšmės atitinkamai 19,7 balo, 22,6 balo ir 28,3 balo); daugiau rizikų mato bedarbiai (18,4 balo), mažiau – specialistai, tarnautojai (26,5 balo) bei vadovai, verslininkai, įmonių savininkai (26,1 balo indekso reikšmė).

1.15 pav. Pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

Lyginant su 2022 m., matyti, kad bendrame kontekste, kuriame pilietinės veiklos rizikų vertinimo indeksas per metus paauga, indikuodamas mažtąntį pilietinio veiksmo rizikingumo suvokimą, labiausiai pilietinės veiklos siejimas su įvairiomis rizikomis atslūgsta vyriausiųjų, t.y., 50-59 m. ir vyresnių nei 60 m. amžiaus grupėse (atitinkamai 5,7 balo ir 4,3 balo paaugantis indeksas), pensininkų grupėje (5,8 balo aukštesnė indekso reikšmė), bei rajonų centruose (5,5 balo aukštesnė indekso reikšmė 2023 m. nei 2022 m.).

1.16 pav. Pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso vidurkiai pagal užsiėmimą, pajamas ir gyvenamąją vietą

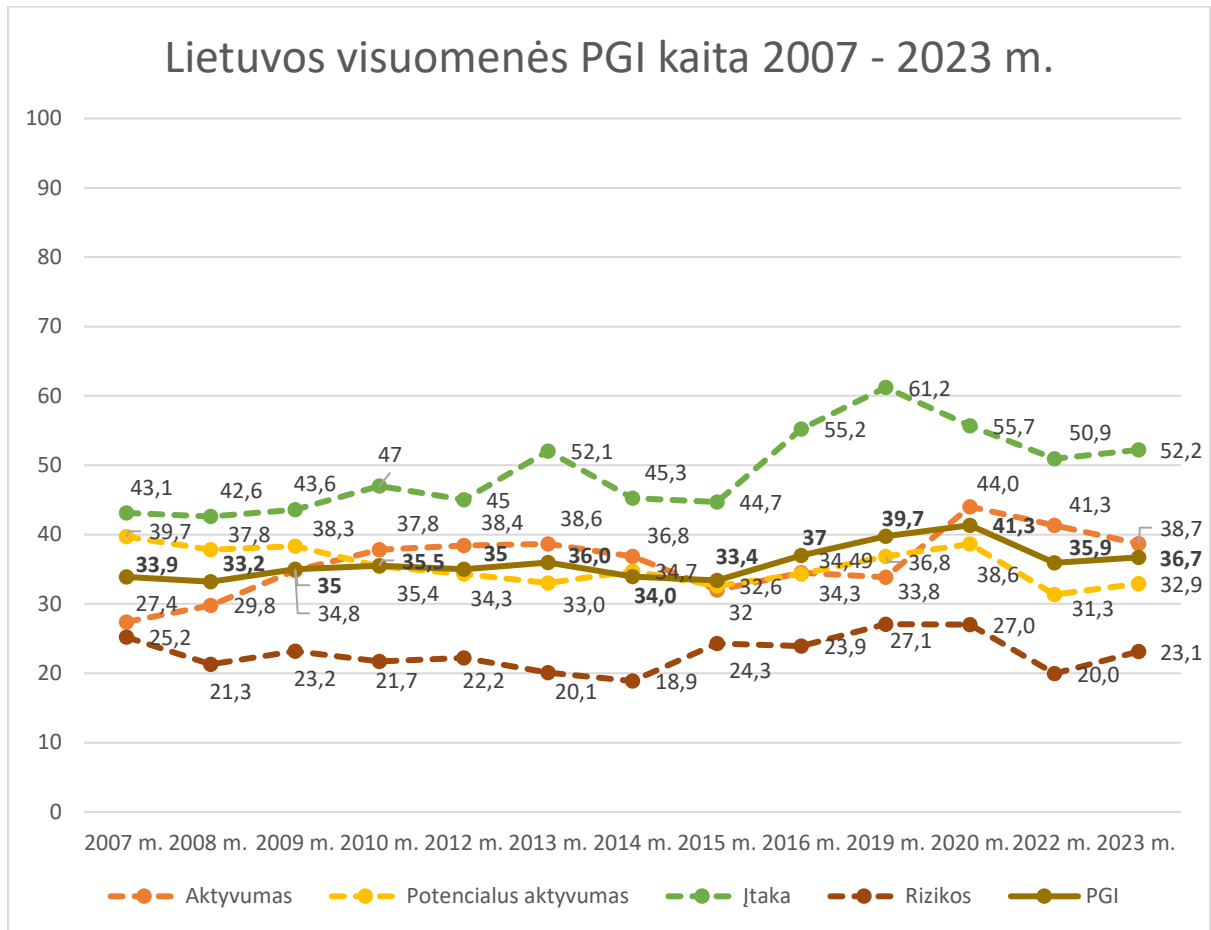

1.6. PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS

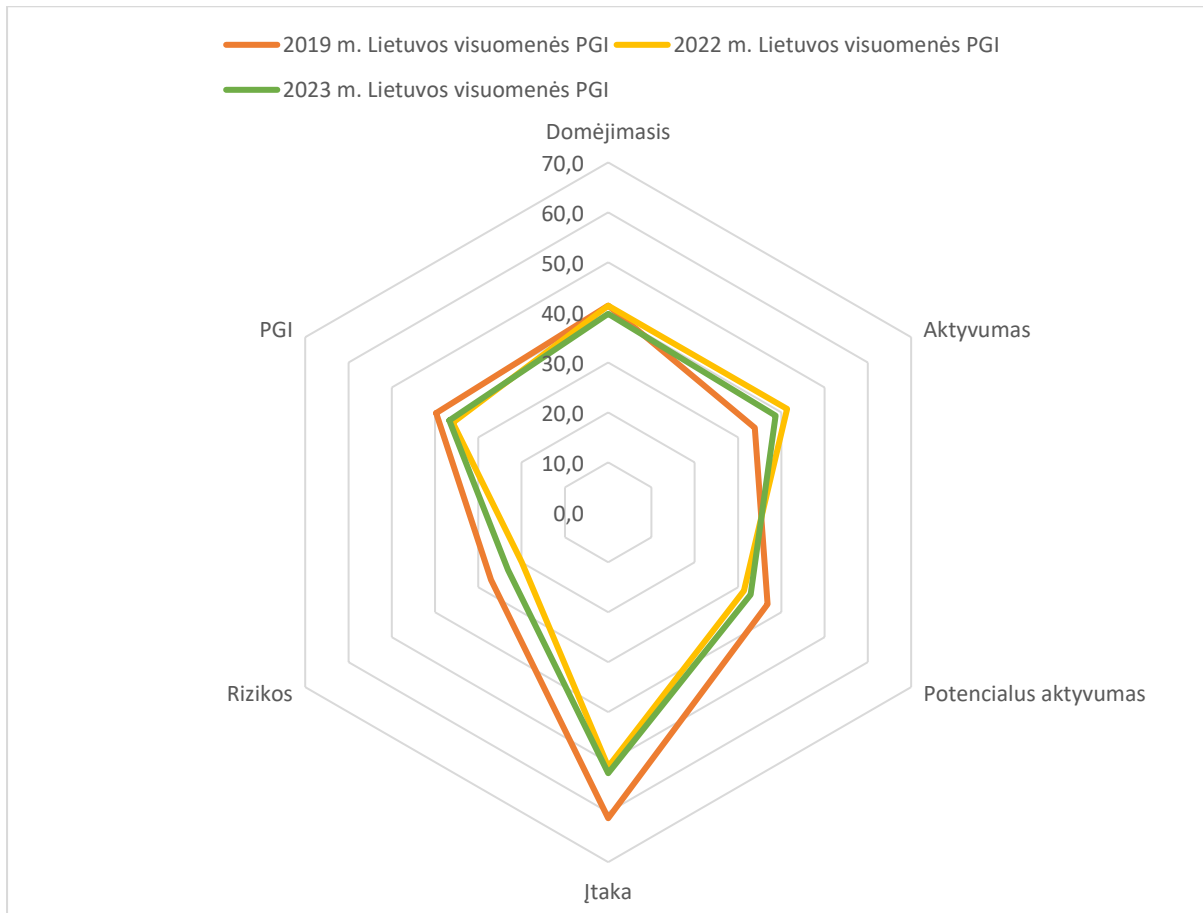
Pagal pilietinio aktyvumo, potencialaus pilietinio aktyvumo, pilietinės įtakos suvokimo ir pilietinės veiklos rizikų vertinimo indeksus apskaičiuoto bendro 2023 m. Lietuvos visuomenės pilietinės galios indekso vidutinė reikšmė – 36,7 balo iš 100 galimų (daugiau informacijos apie indekso apskaičiavimo metodiką pateikiama 1 priede). Tai šiek tiek didesnė indekso reikšmė nei 2022 m. apskaičiuotoji, tad galime matyti, jog po rekordinių indekso aukštumu pirmųjų pandemijos metų (2020 m.) 2022 m. sumenkusi Lietuvos visuomenės pilietinė galia 2023 m. vėl „stabilizuojasi“ ir net kiek atsistato.

Šių metų indekso pokyčiai pirmiausia lemti išaugusio pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso (3,2 balo pokytis), galimai signalizuojančio kiek blunkantį su 2021 m. protestais bei reakcija į juos išryškėjusį visuomenės susipriešinimą. Šiek tiek – atitinkamai 1,6 balais ir 1,3 balais – paauga ir potencialaus pilietinio aktyvumo bei pilietinės įtakos suvokimo indeksai. Pastebėtina, kad jie abu buvo smuktelėję per pastarųjų metų polikrizinį laikotarpį – potencialus pilietinis aktyvumas – su išaugusia nežinia prasidėjusio karo Ukrainoje kontekste, pilietinės įtakos suvokimas – su COVID-19 pandemija ir ją valdant įvestais apribojimais. Tiesa, per 2023 m. į priešingą pusę pakinta realaus pilietinio aktyvumo tendencijos – pilietinio aktyvumo indekso vidutinė reikšmė per metus sumažėja 2,7 balo, tačiau pastebėtina, kad lyginant su „ikikriziniais“ 2019 m., ši reikšmė išlieka vis dar aukštesnė, kol tuo pačiu metu kitų – pilietinės įtakos suvokimo, pilietinės veiklos rizikų vertinimo, potencialaus pilietinio aktyvumo bei domėjimosi viešaisiais reikalais indeksų – vidutinės reikšmės 2023 m. lieka mažesnės nei 2019 m. Taigi stebime nors ir atslūgstantį, tačiau visa dar aukštą polikrizių metais išaugusį pilietinį aktyvumą, o taip pat – pamažu atsistatančius tais pačiais krizių metais sumenkusius pilietinės įtakos, pilietinio veiksmo rizikingumo vertinimo, potencialaus pilietinio aktyvumo rodiklius. Ilgalaikę pilietinės galios indekso dinamiką bei atskirai 2019 m., 2022 m. ir 2023 m. palyginimą galima matyti 1.17 bei 1.18 paveiksluose.

1.17 pav. Pilietinės galios indekso ir jo sudedamųjų dalių dinamika 2007–2023 metais

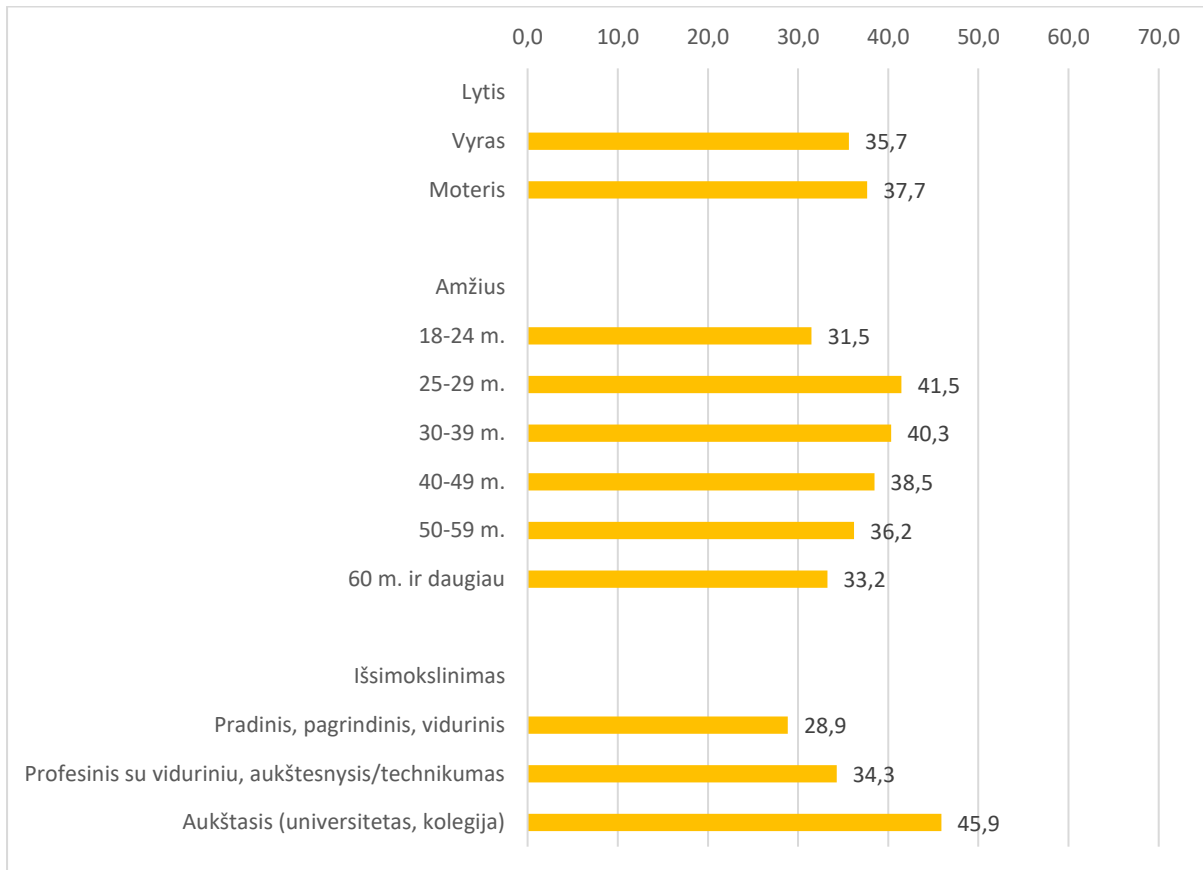

1.18 pav. Bendrojo pilietinės galios indekso ir atskirų pilietinio aktyvumo, potencialaus pilietinio aktyvumo, pilietinės įtakos suvokimo, su pilietine veikla susijusių rizikų vertinimo ir domėjimosi viešaisiais reikalais indeksų vidutinių reikšmių visuomenėje palyginimas 2019 m., 2022 m. ir 2023 m.

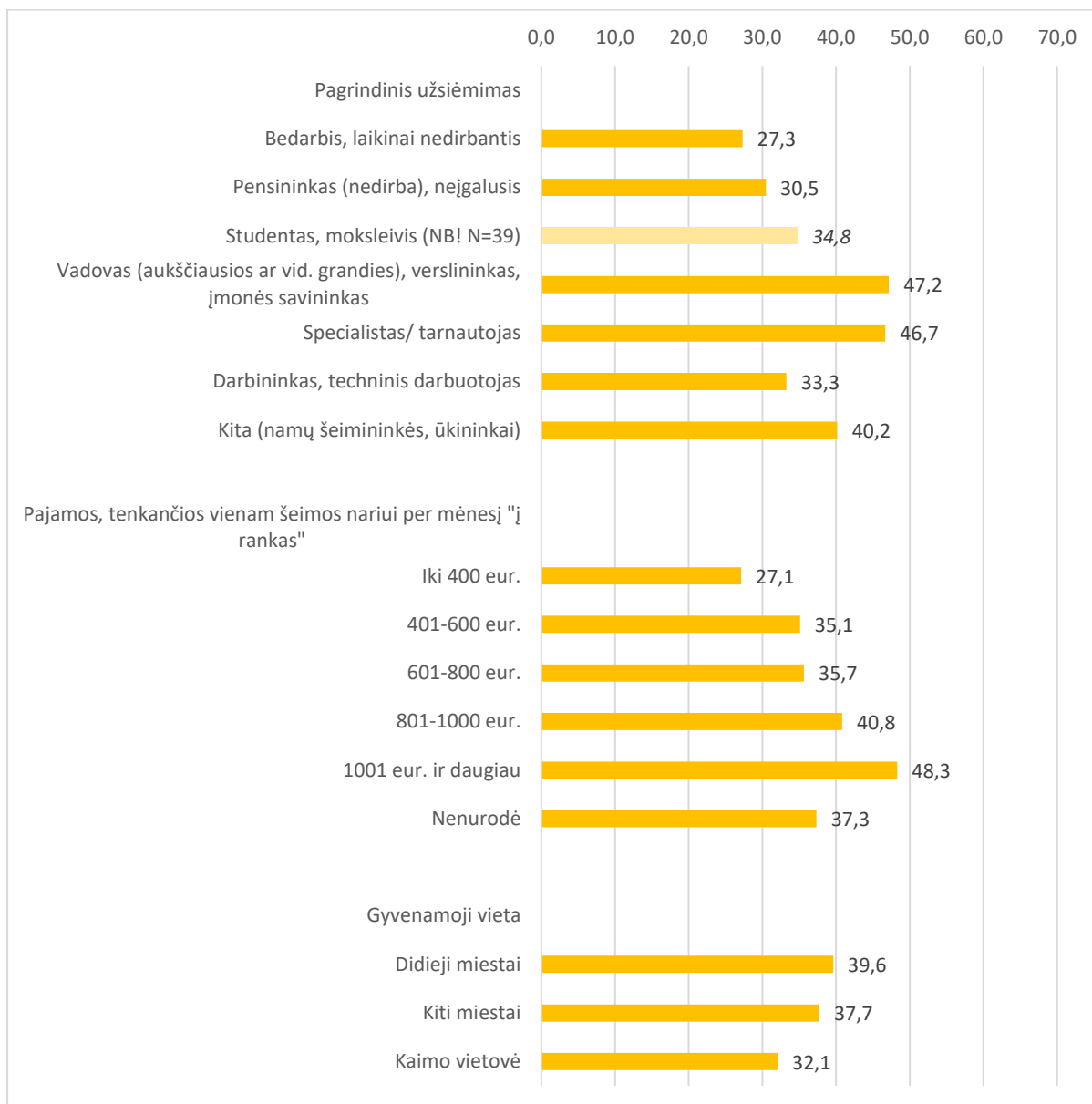

Aukščiausiomis pilietinės galios indekso reikšmėmis 2023 m. išsiskiria aukščiausias pajamas gaunantieji (48,3 balo vidutinė indekso reikšmė), stipriausias pozicijas darbo rinkoje užimantys – t.y., vadovai, verslininkai, įmonių savininkai (46,7 balo) bei specialistai, tarnautojai (47,2 balo), aukštąjį išsilavinimą įgiję (45,9 balo) bei didmiesčiuose gyvenantys (39,6 balo pilietinės galios indekso vidutinė reikšmė) gyventojai. Mažiausiai pilietinės galios – žemiausių pajamų (27,1 balo vidutinė indekso reikšmė), bedarbių ir laikinai nedirbančių (27,3 balo), pensininkų (30,5 balo), žemiausio išsilavinimo (28,9 balo) bei kaimo vietovių (32,1 balo) gyventojų grupėse. Toks sociodemografinis pilietinės galios indekso vidutinių reikšmių pasiskirstymas – panašus kaip ir ankstesniais metais. Įdomu, jog 2023 m. duomenys, leidžiantys kiek detaliau pažiūrėti į jaunimo grupę, atskleidžia didelę „jaunesnio“ ir „vyresnio“ jaunimo poliarizaciją pagal pilietinės galios indekso duomenis – 18-24 m. ir 25-29 m. amžiaus grupėse atitinkamai stebime ir, vertinant pagal amžių, žemiausią (31,5 balo) ir aukščiausią (41,5 balo) pilietinės galios indekso vidutines reikšmes. Itin aiškiai matyti, jog nuosekliai su vyresniu amžiumi mažtantis pilietinės galios indekso rodiklis turi reikšmingą išimtį – pačių jauniausiųjų, 18-24 m., respondentų grupėje pilietinės galios visgi itin trūksta.

1.19 pav. Pilietišės galios indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

1.20 pav. Pilietinės galios indekso vidurkiai pagal užsiėmimą, pajamas ir gyvenamąją vietą

II. LIETUVOS MOKYTOJŲ PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS

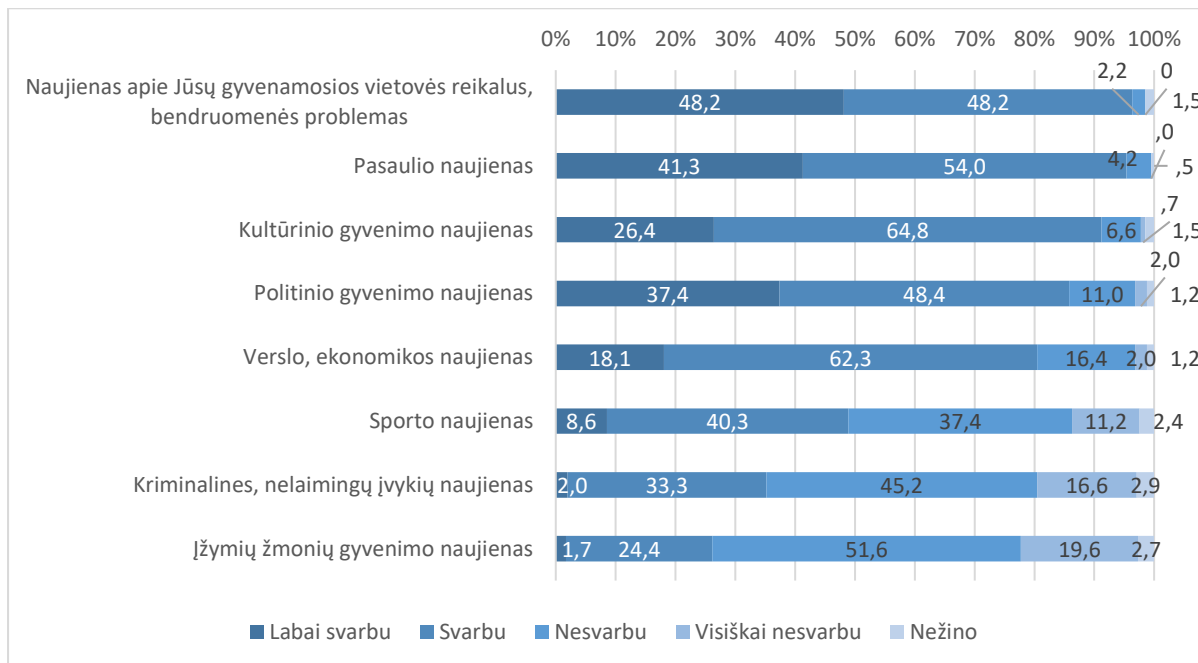
Ši ataskaitos dalis skirta pristatyti 2023 m. Lietuvos mokytojų pilietinės galios indekso tyrimo rezultatus – mokytojų domėjimąsi viešaisiais reikalais, realų ir potencialų pilietinį aktyvumą, pilietinės įtakos vertinimą, su pilietine veikla siejamų rizikų suvokimą bei bendrą pilietinę galią. Atskiros reprezentatyvios daugiau nei keturių šimtų mokytojų apklausos 2023 m. duomenys palyginami tiek su šių metų visos visuomenės, tiek – įvertinant pastarųjų kelių metų pokytį – su 2019 m. Lietuvos mokytojų apklausos rezultatais.

Detalesnę informaciją apie pačią mokytojų apklausą bei jiems pateiktą klausimyną galima rasti 2 ir 4 prieduose.

2.1. DOMĖJIMASIS VIEŠAISIAIS REIKALAIS

Lietuvos mokytojų domėjimasis viešaisiais reikalais pilietinės galios indekso tyrime vertinamas apklausoje užduodant tokį patį klausimą kaip ir visai visuomenei – tai yra, aiškinantis, kiek jiems yra svarbu kasdien sužinoti įvairias naujienas. 2023 m. apklausoje atsiskleidusį mokytojų domėjimąsi įvairiomis naujienų grupėmis galima matyti 2.1 paveiksle.

2.1 pav. Lietuvos mokytojų domėjimasis viešaisiais reikalais, proc.

Iš visų apklausoje minėtų naujienų grupių, labiausiai Lietuvos mokytojai domisi naujienomis apie gyvenamosios vietovės reikalus ir bendruomenės problemas bei pasaulio naujienomis – jas sužinoti kasdien svarbu ir labai svaru praktiškai visiems, atitinkamai 96 proc. ir 95 proc. mokytojų. Pažymėtina,

kad intensyvų domėjimąsi ir jam priskiriamą svarbą atspindintį „labai svarbu“ šių naujienų atveju apklausos atsakymuose renkasi itin didelė mokytojų dalis – atitinkamai 48 proc. ir 41 proc. mokytojų. Kasdien kultūros naujienomis domisi tik vos mažiau – 91 proc. mokytojų, tiesa, intensyvaus domėjimosi lygmuo čia nukrenta iki 26 proc. Politinio gyvenimo naujienas kasdien susižinoti svarbu 86 proc. mokytojų, 37 proc. iš jų – „labai svarbu“. Verslo, ekonomikos naujienos kasdien domina aštuonis iš dešimties mokytojų (80 proc.), sporto – kas antrą (49 proc.), kriminalines, nelaimingų įvykių naujienas kasdien aktualu sužinoti trečdaliui mokytojų (35 proc.), o įžymių žmonių gyvenimo naujienos sulaukia santykinai mažiausiai mokytojų, tai yra, kas ketvirto (26 proc.) dėmesio.

Lyginant su visuomenės domėjimusi atitinkamomis naujienų grupėmis (žiūrėti 2.1 lentelę), matyti, kad mokytojai žymiai aktyviau nei visa visuomenė domisi kultūros, verslo ir ekonomikos, politikos ir gyvenamosios vietovės naujienomis: mokytojų dalis, kuriai kasdien svarbu ir labai svarbu sužinoti kultūrinio gyvenimo naujienas yra 28 procentiniais punktais didesnė nei atitinkama visos visuomenės dalis (91 proc. ir 63 proc.), verslo ir ekonomikos naujienų atveju ši dalis didesnė 20 procentiniais punktais (80 proc. domėjimasis mokytojų grupėje ir 60 proc. visoje visuomenėje), politinio gyvenimo ir gyvenamosios vietovės naujienų atveju besidominčiųjų skirtumas tarp mokytojų ir visos visuomenės siekia atitinkamai 18 procentinių punktų ir 12 procentinių punktų. Iš kitos pusės, mokytojus daug mažiau nei vidutinius visuomenės narius domina kriminalinės bei įžymių žmonių gyvenimo naujienos – mokytojų ir visos visuomenės dalis, kuriai svarbu ir labai svarbu šias naujienas sužinoti kasdien, skiriasi atitinkamai 22 procentinių punktų kriminalinių bei nelaimingų įvykių naujienų atveju bei 12 procentinių punktų įžymių žmonių gyvenimo naujienų atveju. Statistiškai reikšmingų domėjimosi skirtumų nematyti sporto naujienų atveju, o pasaulio naujienos domina tiek beveik visus mokytojus (95 proc.), tiek beveik visus visuomenės narius bendrai imant (91 proc.), tad skirtumas čia taip pat nėra ryškus.

Visuomenėje mokytojai taip pat labai išsiskiria savo domėjimosi intensyvumo lygmeniu – tai yra, ne tik didesnė mokytojų nei visos visuomenės dalis domisi tam tikromis naujienų grupėmis, tačiau ir susižinoti naujienas dažnesniam mokytojui nei vidutiniam visuomenės nariui yra „labai svarbu“ nei vien tik „svarbu“. Politinio gyvenimo naujienų atveju šis itin besidominčiųjų dalies skirtumas siekia 25 procentinius punktus (12 proc. labai besidominčių visoje visuomenėje ir 37 proc. – tarp mokytojų). Toks pat – 25 procentinių punktų – skirtumas matomas ir gyvenamosios vietovės naujienų atveju. Kartu pažymėtina, kad šios grupės naujienas kasdien labai svarbu susižinoti beveik pusei – 48 proc. – mokytojų. Kultūrinio gyvenimo naujienos itin svarbios taip pat daugiau nei dvigubai didesnei mokytojų nei visos visuomenės daliai (16 procentinių punktų skirtumas tarp 10 proc. itin besidominčių kasdien šia naujienų grupe visoje visuomenėje ir 26 proc. atitinkamai besielgiančių mokytojų). Galiausiai, tos pačios visos – tiek mokytojus, tiek ir kitus visuomenės narius – dominančios pasaulio naujienos didesnei mokytojų nei visos visuomenės bendrai imant daliai yra itin svarbios. Kasdien pasaulio naujienas itin svarbu sužinoti 28 proc. visos visuomenės ir atitinkamai 41 proc. mokytojų (13 procentinių punktų skirtumas). Verslo naujienų atveju šis aptariamas skirtumas – mažesnis (7 procentiniai punktai). Tuo metu kriminalinių, sporto ir įžymių žmonių gyvenimo naujienų atveju tendencija atvirkštinė – mokytojai jomis itin domisi atitinkamai 7 procentiniais punktais, 4 procentiniais punktais ir 3 procentiniais punktais rečiau nei visos visuomenės nariai bendrai imant.

2.1 lentelė. Domėjimosi įvairiomis naujienų grupėmis skirtumai tarp mokytojų ir visų Lietuvos gyventojų bei mokytojų domėjimosi įvairiomis naujienomis pokytis 2019-2023 m. („labai svarbu“ ir „svarbu“ kasdien sužinoti atsakymai)

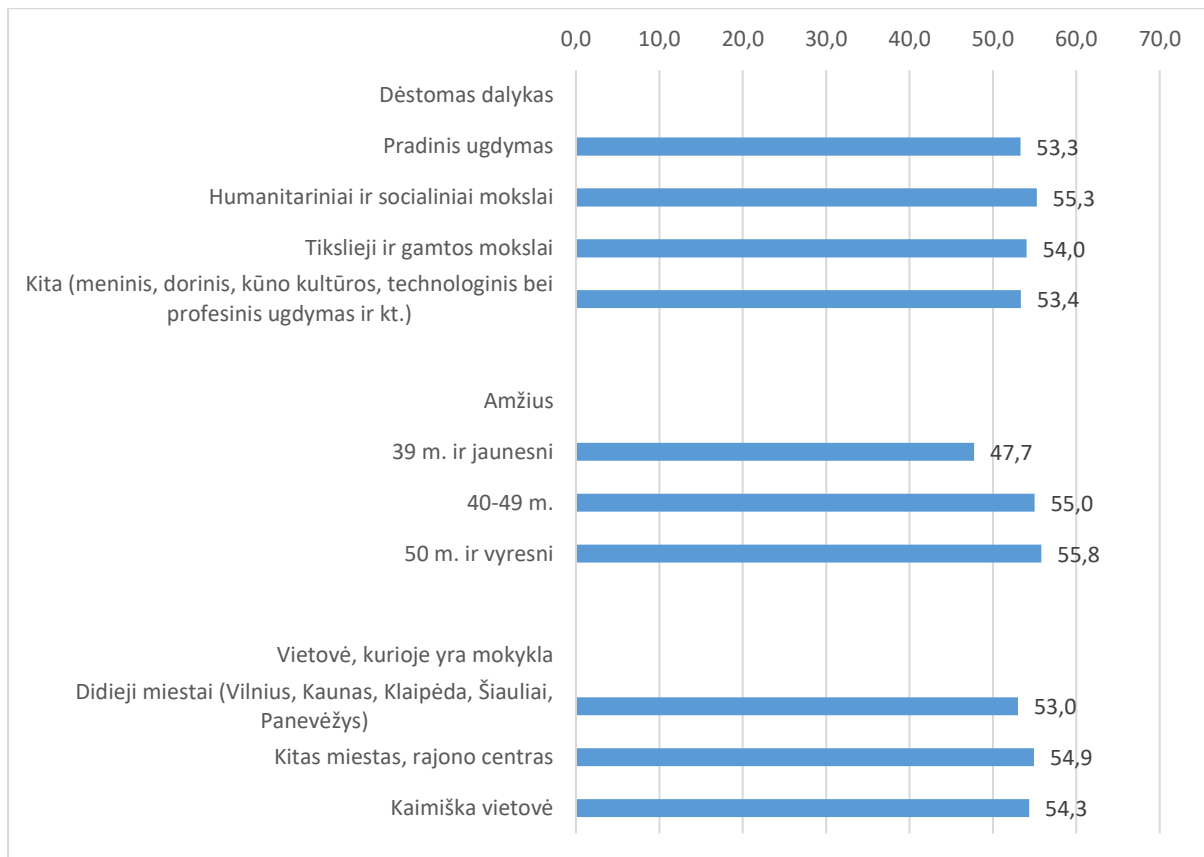
		Mokytojai, 2023 m., proc.	Visi gyventojai, 2023 m., proc.	Skirtumas tarp mokytojų ir visų gyventojų, 2023 m., procen- tiniai punktai	Mokytojai, 2019 m., proc.	Pokytis 2019 m.- 2023 m., procen- tiniai punktai
Labai svarbu ir svarbu kasdien sužinoti	Naujienas apie Jūsų gyvenamosios vietovės reikalus, bendruomenės problemas	96,3	84,6	11,8	93,8	+2,5
	Pasaulio naujienas	95,4	91,4	4,0	95,3	+0,1
	Kultūrinio gyvenimo naujienas	91,2	63,1	28,1	92,3	-1,1
	Politinio gyvenimo naujienas	85,8	68,0	17,8	87,6	-1,8
	Verslo, ekonomikos naujienas	80,4	60,2	20,2	74,5	+5,9
	Sporto naujienas	48,9	52,2	-3,3	55,0	-6,1
	Kriminalines, nelaimingų įvykių naujienas	35,2	57,0	-21,8	50,5	-15,3
	Įžymių žmonių gyvenimo naujienas	26,2	37,6	-11,5	49,0	-22,8

* Pasviruoju šriftu pažymėti pokyčiai – statistinės paklaidos ribose.

Apskaičiuotas mokytojų domėjimosi viešaisiais reikalais indeksas 2023 m. įgyja vidutinę 54,1 balo reikšmę iš 100 galimų. Dėl aukščiau aptartų skirtumų ši indekso reikšmė ženkliai – 14,4 balo – aukštesnė lyginant su visos visuomenės 2023 m. domėjimosi viešojo gyvenimo indekso vidutine reikšme (39,7 balo). Tuo metu lyginant su mokytojų domėjimosi viešaisiais reikalais indekso reikšme 2019 m. matyti, kad mokytojų domėjimosi pokyčiai per ketverius metus – minimalūs, vos 0,3 balo (šio indekso reikšmė 2019 m. buvo 53,8 balo). Ženkliu keitėsi tik 6 procentiniais punktais paaugęs mokytojų domėjimasis verslo ir ekonomikos naujienomis, taip pat 10 procentinių punktų ir 7 procentiniais punktais išaugusi mokytojų dalis, kuri kasdien itin („labai svarbu“) domisi atitinkamai politinio gyvenimo ir gyvenamosios vietovės naujienomis. Tuo pačiu metu tiek apskritai mokytojų domėjimasis, tiek jo intensyvumas įžymių žmonių gyvenimo, kriminalinėmis ir sporto naujienomis – mažėjo.

Žvelgiant į domėjimosi viešaisiais reikalais indekso vidurkius skirtingose mokytojų grupėse (žiūrėti 2.2 paveikslą), matyti, kad savo domėjimosi praktiškai nesiskiria skirtingus dalykus, skirtingose mokyklose dėstantys mokytojai. Galima pastebėti tik tiek, kad 39 m. ir jaunesni mokytojai viešaisiais reikalais domėtis linkę kiek mažiau nei vyresni jų kolegos. Atkreiptinas dėmesys, kad analogiškos tendencijos buvo pastebėtos ir 2019 m.

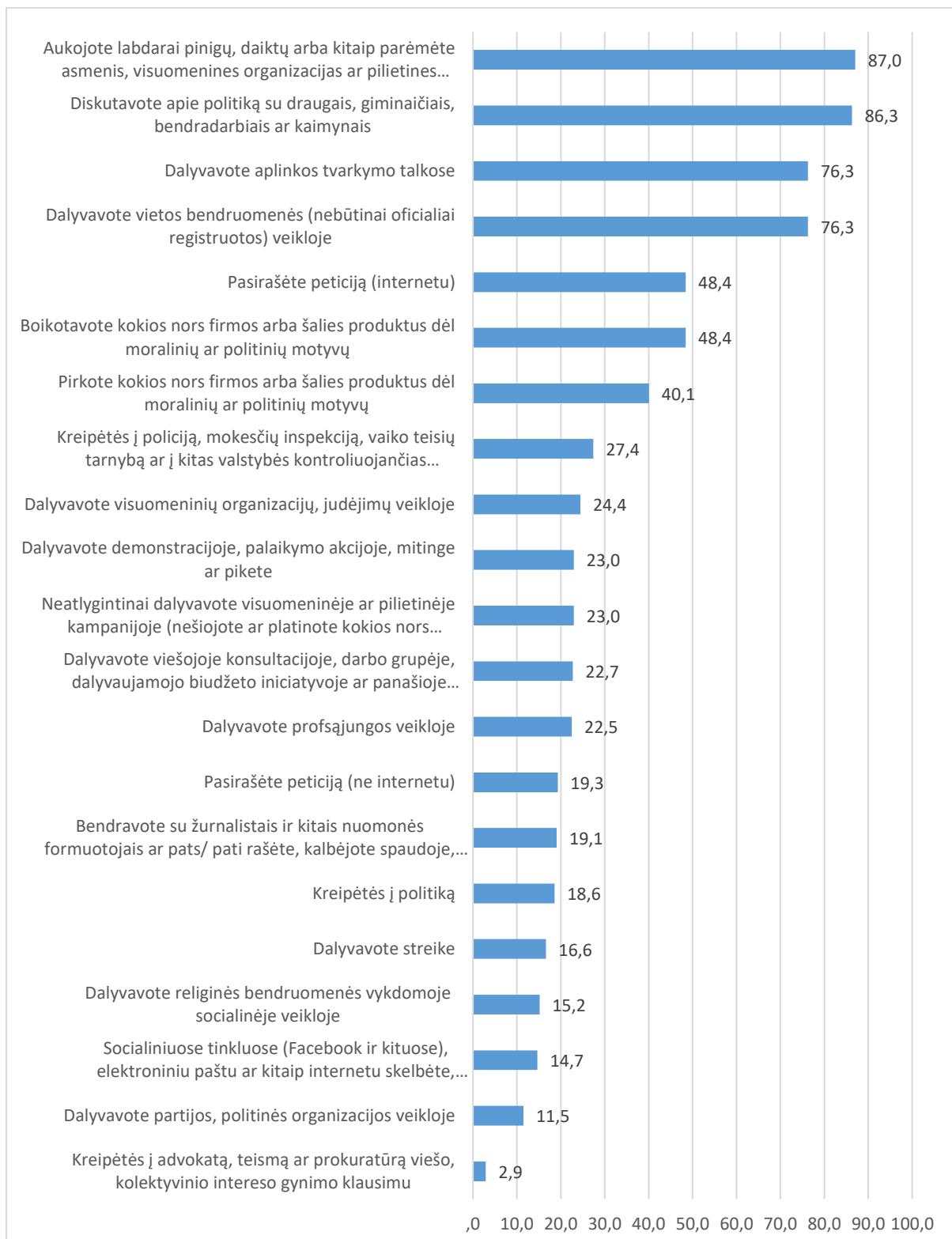
2.2 pav. Mokytojų domėjimosi viešaisiais reikalais indekso vidurkių pasiskirstymas pagal dėstomą dalyką, amžių ir vietovės, kurioje yra mokykla, dydį

2.2. PILIETINIS AKTYVUMAS

Mokytojų pilietinis aktyvumas pilietinės galios indekso tyrime matuojamas apklausoje užduodant tą patį klausimą, kaip ir visos visuomenės apklausoje – pateikiant įvairių konkrečių veiklų sąrašą teiraujamosi, kuriose iš jų respondentui yra tekę sudalyvauti per paskutinius metus. 2023 m. apklausoje tokių veiklų pateikta dvidešimt viena. Atsakymų pasiskirstymą, atskleidžiantį mokytojų įvardinto įsitraukimo į įvairias veiklas mastą, galima matyti 2.3 paveiksle ir 2.2 lentelėje.

2.3 pav. Lietuvos mokytojų dalyvavimas pilietinėse veiklose, proc.

Kaip matyti, iš išvardintų veiksmų mokytojai Lietuvoje daugiausia aukoja ar kitaip paremia asmenis, visuomenines organizacijas ar pilietines iniciatyvas (tai per pastaruosius metus darę teigia 87 proc. mokytojų) bei diskutuoja apie politiką su draugais, giminaičiais, bendradarbiais ar kaimynais

(atitinkamai 86 proc.). Mažiau nei 9 iš 10-ties, tačiau taip pat itin daug mokytojų įtraukia aplinkos tvarkymo bei vietos bendruomenės veiklos (kiekviena po 76 proc. mokytojų). Kas antras mokytojas teigia per 2023 m. pasirašęs peticiją internetu, tiek pat - boikotavęs kokios nors firmos arba šalies produktus dėl moralinių ar politinių motyvų. Produktų pirkimas dėl analogiškų moralinių ar politinių motyvų – kiek mažiau populiarus, apklausos duomenimis remiantis ši veikla įtraukia keturis mokytojus iš dešimties. Kas ketvirtas mokytojas teigia 2023 m. kreipęsis į policiją, mokesčių inspekciją, vaiko teisių tarnybą ar į kitas valstybės kontroliuojančias institucijas pranešdamas apie įstatymų pažeidimus, tiek pat – dalyvavę visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje ar dalyvavę demonstracijoje, palaikymo akcijoje, mitinge, pikete, neatlygintinai dalyvavę pilietinėje kampanijoje ar sudalyvavę viešojoje konsultacijoje, darbo grupėje, dalyvaujamojo biudžeto iniciatyvoje ar panašioje valstybės institucijų inicijuotoje veikloje ar įsijungę į profsąjungų veiklą. Kas penktas mokytojas prisipažįsta pasirašęs peticiją ne internete, tiek pat - bendravę su žurnalistais ir kitais nuomonės formuotojais ar patys reiškę savo nuomonę viešai arba kreipęsi į politikus, streikavę. Santykinai mažiau - 15 proc. – mokytojų nurodo per paskutinius metus dalyvavę religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje, tiek pat – socialiniuose tinkluose ar kitaip internetu skelbę, siuntę pilietinio ar politinio pobūdžio informaciją, dalyvavę virtualioje pilietinėje ar politinėje diskusijoje. Santykinai mažiausiai mokytojų – vos 3 proc. – prisipažįsta per paskutiniuosius metus kreipęsi į advokatą, teismą ar prokuratūrą viešo, kolektyvinio intereso gynimo klausimais.

Vos dvieiose iš šių išvardintų veiklų mokytojai 2023 m. dalyvauja taip pat aktyviai kaip ir visa visuomenė bendrai imant (tai kreipimaisi į teisinės sistemos institucijas viešo intereso gynimo klausimais bei pilietinio ar politinio pobūdžio informacijos platinimas internete, dalyvavimas virtualioje pilietinėje ar politinėje diskusijoje). Visose kitose veiklose – mokytojai gerokai aktyvesni už vidutinius visuomenės narius, dažnai net keliskart (pavyzdžiui, mokytojai devynis su puse karto dažniau įsitraukia į valstybės institucijų inicijuojamas sprendimų priėmimo veiklas (dalyvauja viešosiose konsultacijoje, darbo grupėse, dalyvaujamojo biudžeto iniciatyvose ar panašiose veiklose), šešis su puse karto aktyviau dalyvauja profsąjungų veikloje). Kai kuriais atvejais įsitraukusiųjų dalis skiriasi net daugiau nei 50 procentinių punktų (pvz., dalyvavimo vietos bendruomenių veiklose atvejais). Didžiulius mokytojų grupės ir vidutinio visos visuomenės pilietinio aktyvumo skirtumus galima matyti 2.2 lentelėje. Galima tik pridėti, kad jei visuomenėje nėra į vieną iš paminėtų dvidešimties veiklų (be naujai įtrauktojo diskutavimo) 2023 m. neįsijungia 27 proc. respondentų, tai mokytojų apklausoje tokių niekur iš dvidešimties veiklų nesudalyvaujančių – vos 2 proc. Apibendrinant - mokytojai savo pilietiniu aktyvumu neabejotinai visuomenėje lyderiauja.

2.2. lentelė. Dalyvavimo pilietinėse veiklose skirtumai tarp mokytojų ir visų Lietuvos gyventojų

	2023mokytojai, proc.	2023 visi, proc.	Skirtumas, procentiniai punktai
Aukojote labdarai pinigų, daiktų arba kitaip parėmėte asmenis, visuomenines organizacijas ar pilietines iniciatyvas	87,0	52,0	+35,0
Diskutavote apie politiką su draugais, giminaičiais, bendradarbiais ar kaimynais	86,3	61,8	+24,5
Dalyvavote vietos bendruomenės (nebūtinai oficialiai registruotos) veikloje	76,3	25,1	+51,2
Dalyvavote aplinkos tvarkymo talkose	76,3	36,5	+39,8

Boikotavote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl moralinių ar politinių motyvų	48,4	25,3	+23,1
Pasirašėte peticiją (internetu)	48,4	22,3	+26,1
Pirkote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl moralinių ar politinių motyvų	40,1	22,8	+17,3
Kreipėtės į policiją, mokesčių inspekciją, vaiko teisių tarnybą ar į kitas valstybės kontroliuojančias institucijas pranešdami apie įstatymų pažeidimus	27,4	8,1	+19,3
Dalyvavote visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje	24,4	9,6	+14,9
Neatlygintinai dalyvavote visuomeninėje ar pilietinėje kampanijoje (nešiojote ar platinote kokios nors kampanijos plakatus, ženklelius, lipdukus, skrajutes, taip pat ir internetu)	23,0	5,9	+17,1
Dalyvavote demonstracijoje, palaikymo akcijoje, mitinge ar pikete	23,0	10,0	+13,0
Dalyvavote viešojoje konsultacijoje, darbo grupėje, dalyvaujamojo biudžeto iniciatyvoje ar panašioje veikloje, kurią inicijavo valstybės institucijos	22,7	2,4	+20,3
Dalyvavote profsąjungos veikloje	22,5	3,5	+19,0
Pasirašėte peticiją (ne internetu)	19,3	9,1	+10,3
Bendravote su žurnalistais ir kitais nuomonės formuotojais ar pats/ pati rašėte, kalbėjote spaudoje, televizijoje, radijuje, internetinėje žiniasklaidoje	19,1	4,5	+14,6
Kreipėtės į politiką	18,6	5,2	+13,4
Dalyvavote streike	16,6	4,2	+12,4
Dalyvavote religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje	15,2	7,5	+7,7
Socialiniuose tinkluose (Facebook ir kituose), elektroniniu paštu ar kitaip internetu skelbėte, siuntėte pilietinio ar politinio pobūdžio informaciją, dalyvavote virtualioje pilietinėje ar politinėje diskusijoje	14,7	15,6	-1,0
Dalyvavote partijos, politinės organizacijos veikloje	11,5	7,4	+4,1
Kreipėtės į advokatą, teismą ar prokuratūrą viešo, kolektyvinio intereso gynimo klausimu	2,9	1,8	+1,1

* Pasviruoju šriftu pažymėti skirtumai – statistinės paklaidos ribose.

Lyginant su 2019 m. (žiūrėti ir į 2.3 lentelę), matyti, jog mokytojų aktyvumas itin išaugo tokiose veiklose kaip politinis, moralinis vartojimas (32 procentinių punktų aktyvumo augimas boikoto dėl moralinių ar politinių motyvų ir 27 procentinių punktų augimas motyvuoto pirkimo dėl tų pačių priežasčių atvejais).

17 procentinių punktų per 2019-2023 m. laikotarpį išauga aukojimas, 14 procentinių punktų – dalyvavimas vietos bendruomenių veikloje, 10 procentinių punktų – įsitraukimas į aplinkos tvarkymo talkas. Išskyrus įsitraukimą į vietos bendruomenių veiklas, aktyvumo likusiose veiklose išaugimas atitinka visos visuomenės 2019 m. – 2023 m. duomenų palyginimo tendencijas. Taigi galima manyti, kad kaip ir visoje visuomenėje, mokytojų politinis vartojimas augo pirmiausia prasidėjusio karo Ukrainoje kontekste, suintensyvėjus pozicijos išsakymui būtent šiais būdais (visuomenėje stebėtas aiškus šių veiklų populiarumo šuolis būtent 2022 m.). Kartu tikėtina, kad prie išaugusio aukojusių, o taip pat ir įsitraukusių į vietos bendruomenių veiklą skaičiaus galėjo prisidėti ir 2020 m. prasidėjusi COVID-19 pandemija, solidarumo, savipagalbos, bendruomeninėms veikloms mobilizavusi nemažai Lietuvos gyventojų.

Kartu per tą patį 2019 m. – 2023 m. laikotarpį 11 procentinių punktų sumažėjo mokytojų, įsitraukiančių į pilietines ar politines veiklas socialiniuose tinkluose ir kitose internetinėse erdvėse. Tai įdomi tendencija, kuri nėra stebima visoje visuomenėje ir žymi santūresnę mokytojų pilietinės ir politinės pozicijos raišką socialiniuose tinkluose. Dar viena mažiau mokytojų dėmesio sulaukusi veikla, šįkart jau atspindinti ir visoje visuomenėje vykstančius pokyčius – peticijų pasirašymas ne internetu. Tokias ne internetines peticijas 2023 m. pasirašė 7 procentiniais punktais mažiau mokytojų nei 2019 m. (visuomenėje pokytis atitinkamu laikotarpiu – 4 procentiniai punktai).

2.3 lentelė. Mokytojų dalyvavimo pilietinėse veiklose pokytis 2019 - 2023 m.

	Mokytojai 2023 m., proc.	Mokytojai 2019 m., proc.	Pokytis 2019 m. - 2023 m., procentiniai punktai
Dalyvavote streike	16,6	17,8	-1,2
Dalyvavote partijos, politinės organizacijos veikloje	11,5	9,7	+1,8
Kreipėtės į advokatą, teismą ar prokuratūrą viešo, kolektyvinio intereso gynimo klausimu	2,9	3,5	-0,5
Kreipėtės į politiką	18,6	13,9	+4,7
Boikotavote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl moralinių ar politinių motyvų	48,4	16,1	+32,3
Neatlygintinai dalyvavote visuomeninėje ar pilietinėje kampanijoje (nešiojote ar platinote kokios nors kampanijos plakatus, ženklelius, lipdukus, skrajutes, taip pat ir internetu)	23,0	20,3	+2,7
Bendravote su žurnalistais ir kitais nuomonės formuotojais ar pats/ pati rašėte, kalbėjote spaudoje, televizijoje, radijuje, internetinėje žiniasklaidoje	19,1	15,6	+3,5
Pirkote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl moralinių ar politinių motyvų	40,1	13,1	+27,0
Dalyvavote demonstracijoje, palaikymo akcijoje, mitinge ar pikete	23,0	20,5	+2,4
Dalyvavote religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje	15,2	13,9	+1,3

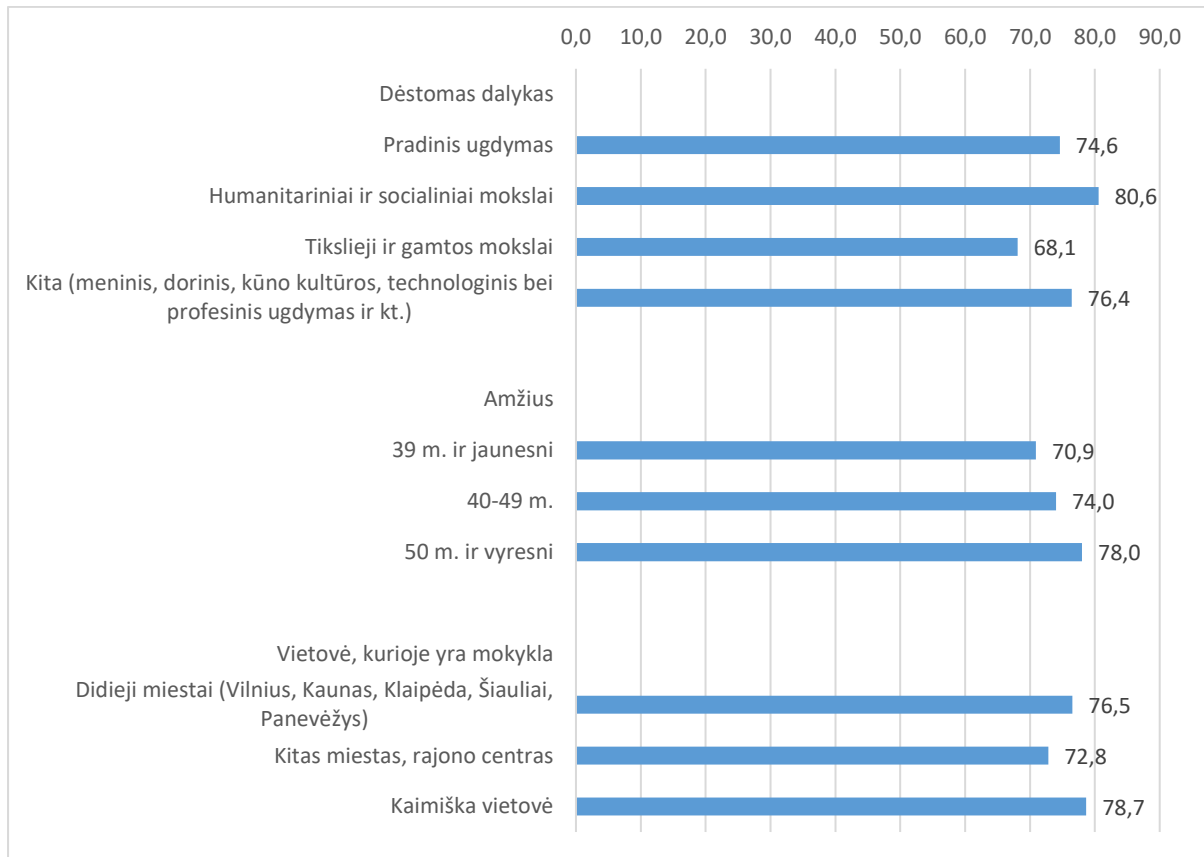
Pasirašėte peticiją (ne internetu)	19,3	26,7	-7,4
Dalyvavote visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje	24,4	28,0	-3,5
Kreipėtės į policiją, mokesčių inspekciją, vaiko teisių tarnybą ar į kitas valstybės kontroliuojančias institucijas pranešdami apie įstatymų pažeidimus	27,4	21,8	+5,6
Dalyvavote vietos bendruomenės (nebūtinai oficialiai registruotos) veikloje	76,3	62,1	+14,2
Aukojote labdarai pinigų, daiktų arba kitaip parėmėte asmenis, visuomenines organizacijas ar pilietines iniciatyvas	87,0	70,5	+16,5
Dalyvavote aplinkos tvarkymo talkose	76,3	65,8	+10,4
Dalyvavote profsąjungos veikloje	22,5	18,6	+3,9
Pasirašėte peticiją (internetu)	48,4	45,8	+2,6
Socialiniuose tinkluose (Facebook ir kituose), elektroniniu paštu ar kitaip internetu skelbėte, siuntėte pilietinio ar politinio pobūdžio informaciją, dalyvavote virtualioje pilietinėje ar politinėje diskusijoje	14,7	26,0	-11,3
Dalyvavote viešojoje konsultacijoje, darbo grupėje, dalyvaujamojo biudžeto iniciatyvoje ar panašioje veikloje, kurią inicijavo valstybės institucijos	22,7	-	-
Diskutavote apie politiką su draugais, giminaičiais, bendradarbiais ar kaimynais	86,3	-	-

* Pasviruoju šriftu pažymėti pokyčiai – statistinės paklaidos ribose.

Apskaičiuotas mokytojų pilietinio aktyvumo 2023 m. indeksas įgyja vidutinę 75,7 balo iš 100 galimų reikšmę. Ši reikšmė – praktiškai dvigubai didesnė nei analogiška visai visuomenei 2023 m. apskaičiuotoji (38,7 balo), atspindinti ženkliai aukštesnį pilietinį aktyvumą mokytojų grupėje nei visoje visuomenėje. Mokytojų pilietinio aktyvumo indekso reikšmė 2023 m. taip pat 8,4 balo aukštesnė už 2019 m. atitinkamą indekso reikšmę (67,4 balo), ar mokytojų pilietinio aktyvumo indekso reikšmes 2014 m. (69,9 balo) ar 2009 m. (70 balų). Labai panašia mokytojų pilietinio aktyvumo indekso reikšme tarp atliktų mokytojų pilietinės galios indekso tyrimo bangų pasižymėjo tik 2008-ieji metai. Tuomet, dideliais mokytojų streikais pažymėtais metais, mokytojų pilietinio aktyvumo indekso reikšmė taip pat buvo lygi 75,3 balo.

Apžvelgiant pilietinio aktyvumo indekso vidurkius skirtingose mokytojų grupėse (2.4 paveikslas) matyti, kad vyresni mokytojai yra vidutiniškai pilietiškai aktyvesni nei jaunesni, dėstantys humanitarinius ir socialinius mokslus – aktyvesni nei pradinio ugdymo mokytojai, o pradinio ugdymo mokytojai – savo ruožtu aktyvesni nei tiksluosius ir gamtos mokslus dėstantieji. Žvelgiant į vietovės, kurioje yra mokykla, dydį, ryškesnis skirtumas matomas tarp kaimiškose vietovėse ir rajonų centruose esančių mokyklų – pirmųjų mokytojai vidutiniškai yra pilietiškai aktyvesni nei antrųjų.

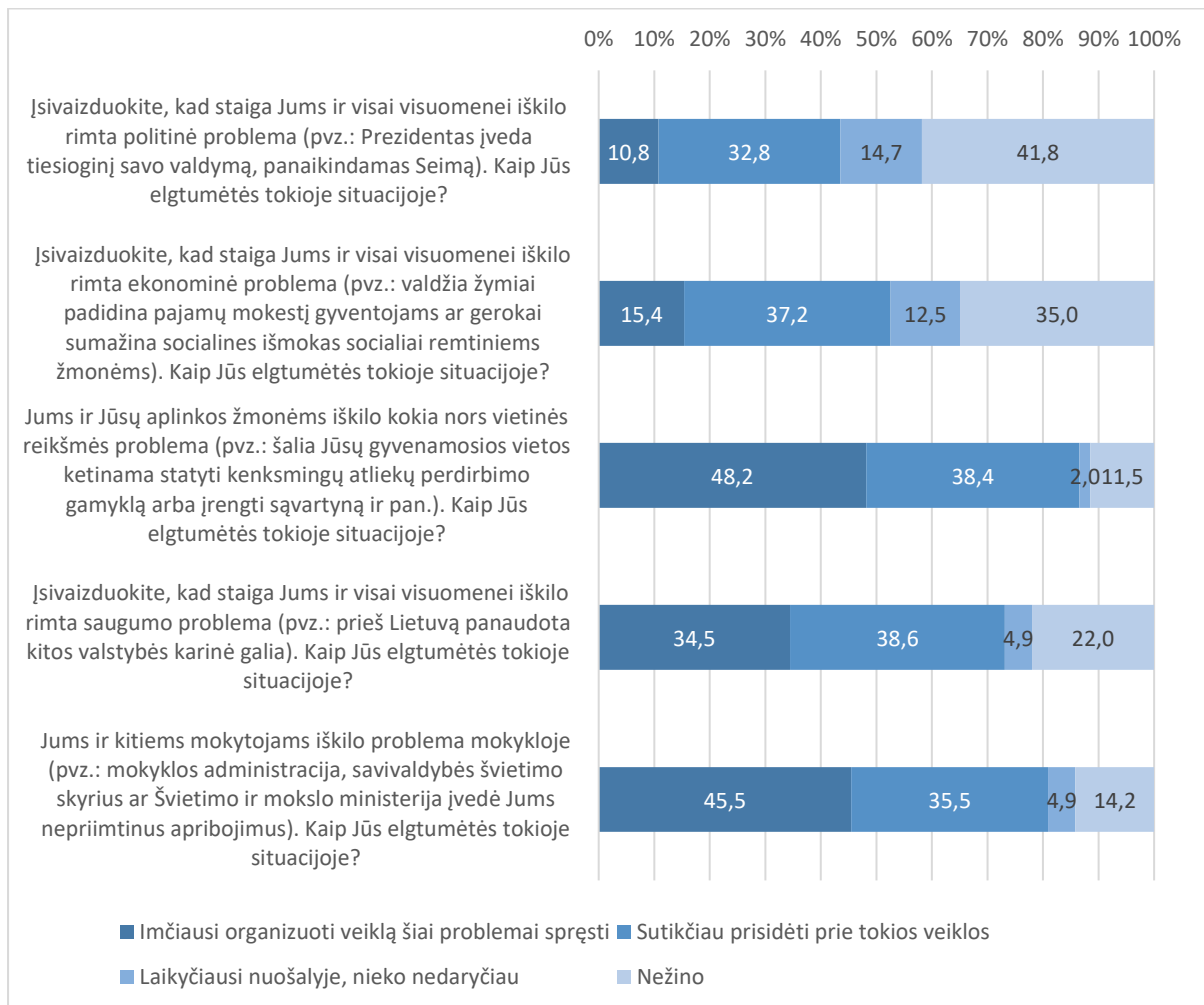
2.4 pav. Mokytojų pilietinio aktyvumo indekso vidurkiai pagal dėstomą dalyką, amžių ir vietovės, kurioje yra mokykla, dydį

2.3. DALYVAVIMO PILIETINĖSE VEIKLOSE POTENCIALAS

Kiek Lietuvos mokytojai 2023 m. būtų nusiteikę veikti visuomenėje kylant įvairaus tipo problemoms, galima matyti 2.5 paveiksle. Pastebėtina, kad šalia keturių situacijų, kurios pateikiamos visiems visuomenės nariams, mokytojų, kaip ir ankstesniais metais, specifiškai teiraujamasi ir apie nusiteikimą veikti problemos, kylančios jų darbovietėje, atveju.

2.5 pav. Lietuvos mokytojų potencialus pilietinis aktyvumas skirtingų išskylančių problemų atveju, proc.

Labiausiai Lietuvos mokytojus mobilizuotų veikti vietinės reikšmės problema: 2023 m. jos sprendimą patys, savo pačių vertinimu, inicijuotų 48 proc. mokytojų, prie organizuojamo sprendimo prisidėtų dar 38 proc. mokytojų. Absoliuti mažuma – vos 2 proc. – teigia, jog tokios problemos atveju liktų nuošalyje. Šie duomenys dar kartą akcentuoja mokytojų, kaip lyderių, svarbą savo bendruomenėje. Kalbant apie nacionalines problemas – daugiau nei pusė mokytojų teigia, jog veiktų ekonominės problemos sprendimo atveju (15 proc. inicijuotų veiksmus ir dar 37 proc. prisidėtų), keturi iš dešimties – ir politinės problemos atveju (11 proc. inicijuotų veiksmus ir dar 33 proc. prisidėtų). Saugumo problemos atveju taip pat matomas aiškus mobilizacinis potencialas – trečdalis mokytojų teigia, jog patys imtųsi veiksmų problemai spręsti, dar 39 proc. prie jų prisijungtų. Panašiai kaip ir vietos problemos atveju, nuošalyje liktų vos 5 proc. mokytojų. Tiesa, neapsisprendusių, nežinančių kaip tokioje situacijoje pasielgtų šiuo atveju daugiau – 22 proc. Galiausiai, žvelgiant į galimos problemos mokykloje mobilizacinį potencialą, matyti, jog jis beveik prilygsta itin dideliu pilietinio aktyvumo potencialui vietinės reikšmės problemos atveju. Problema mokykloje (pavyzdžiui, įvesti nepriimtini apribojimai) paskatintų veikti 8 mokytojus iš 10: 46 proc. yra nusiteikę patys imtis tokių problemų sprendimo esant poreikiui, dar 36 proc. – prisidėtų prie kitų organizuojamos veiklos.

Mokytojų pilietinės veiklos potencialas – didesnis nei vidutiniškai visos visuomenės (žiūrėti 2.4 lentelę). Ypač šis skirtumas ryškus kalbant apie vietinės reikšmės ir saugumo problemas. Vietinės reikšmės problema mobilizuotų 17 procentinių punktų daugiau mokytojų (87 proc.) nei visos visuomenės narių

(70 proc.). Saugumo problema – 23 procentiniais punktais daugiau mokytojų (73 proc.) nei visos visuomenės narių bendrai imant (50 proc.). Politinė ir ekonominė problema atitinkamai paskatintų veikti 6 procentiniais punktais ir 5 procentiniais punktais daugiau mokytojų nei visos visuomenės narių. Taigi mokytojai pilietinės veiklos potencialo, ketinimo spręsti visuomenei kylančias problemas, turi daugiau. Čia taip pat reiktų pastebėti, kad šis nusiteikimo veikti skirtumas iš esmės remiasi gerokai aukštesniu mokytojų nusiteikimu patiems organizuoti veiklas visų keturių problemų atveju (atitinkamai, atkartojant ką tik aptartus skirtumus, nuo 5 procentinių punktų iki 23 procentinių punktų daugiau nusiteikusiųjų organizuoti). Nusiteikusiųjų prisidėti prie kitų organizuojamos veiklos dalis visuomenėje ir mokytojų grupėje statistiškai reikšmingai nesiskiria. Tad šis skirtumas pabrėžia mokytojų, ne tik kaip elgsenos pavyzdžio, bet ir kaip aktyviai nusiteikusiųjų telkti kitus lyderių, vaidmenį.

2.4 lentelė. Lietuvos mokytojų ir visos visuomenės potencialaus pilietinio aktyvumo skirtingų išylančių problemų atveju palyginimas, proc. ir skirtumų procentiniai punktai

		Politinė problema	Ekonominė problema	Vietinės reikšmės problema	Saugumo problema
Imtųsi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti	Visi	5,8	10,1	26,9	12,0
	Mokytojai	10,8	15,4	48,2	34,5
	Skirtumas	+5,0	+5,4	+21,3	+22,5
Sutiktų prisidėti prie tokios veiklos	Visi	32,0	37,4	42,8	37,8
	Mokytojai	32,8	37,2	38,4	38,6
	Skirtumas	+0,7	-0,2	-4,4	+0,9
Laikytųsi nuošalyje, nieko nedarytų	Visi	40,0	36,8	19,7	29,8
	Mokytojai	14,7	12,5	2,0	4,9
	Skirtumas	-25,4	-24,3	-17,7	-24,9
Nežino, neatsakė	Visi	22,2	15,8	10,7	20,5
	Mokytojai	41,8	35,0	11,5	22,0
	Skirtumas	+19,6	+19,2	+0,8	+1,5

* Pasviruoju šriftu pažymėti pokyčiai – statistinės paklaidos ribose.

Lietuvos mokytojų pilietinio aktyvumo potencialo kaita per paskutinius ketverius metus skiriasi priklausomai nuo problemos tipo (žiūrėti 2.5 lentelę). Viena vertus, politinės ir ekonominės problemų atvejais, smarkiai (atitinkamai 20 procentinių punktų ir 16 procentinių punktų) išaugo mokytojų dalis, kuri nežino, nėra tikra, kaip tokioje situacijoje pasielgtų. Ši nežinia augo tiek prisidedančiųjų prie kitų organizuojamos veiklos, tiek ketinusių laikytis nuošalyje sąskaita (atitinkamai 10 procentinių punktų ir 9 procentinių punktų sumažėjimas politinės problemos atveju bei 9 procentinių punktų ir 9 procentinių

punktų sumažėjimas ekonominės problemos atveju). Pastebėtina, kad nusiteikusiųjų šių problemų sprendimus inicijuoti mokytojų dalis išliko tokia pati (statistinės paklaidos ribose).

Kita vertus, tiek vietinės reikšmės problemos atveju, tiek problemos darbovietėje, tai yra, mokykloje, atveju ir galiausiai saugumo problemos atveju, nusiteikusiųjų imtis veiksmų dalis kaip tik per ketverius metus reikšmingai išaugo – atitinkamai 15 procentinių punktų, 18 procentinių punktų ir 14 procentinių punktų. Visų šių trijų problemų atvejais, augant iniciatorių skaičiui, mažėjo prisidedančių prie kitų organizuojamos veiklos bei liekančiųjų nuošalyje dalis. Sutinkančiųjų prisidėti mažėjo 14 procentinių punktų vietos reikšmės problemos atveju, 15 procentinių punktų problemos mokykloje atveju ir 7 procentiniais punktais saugumo problemos atveju, o liekančiųjų nuošalyje – atitinkamai 5 procentiniais punktais, 5 procentiniais punktais ir 10 procentinių punktų.

2.5 lentelė. Lietuvos mokytojų potencialaus pilietinio aktyvumo skirtingų iškytančių problemų atveju palyginimas 2019 m. ir 2023 m., proc. ir pokyčio procentiniai punktai

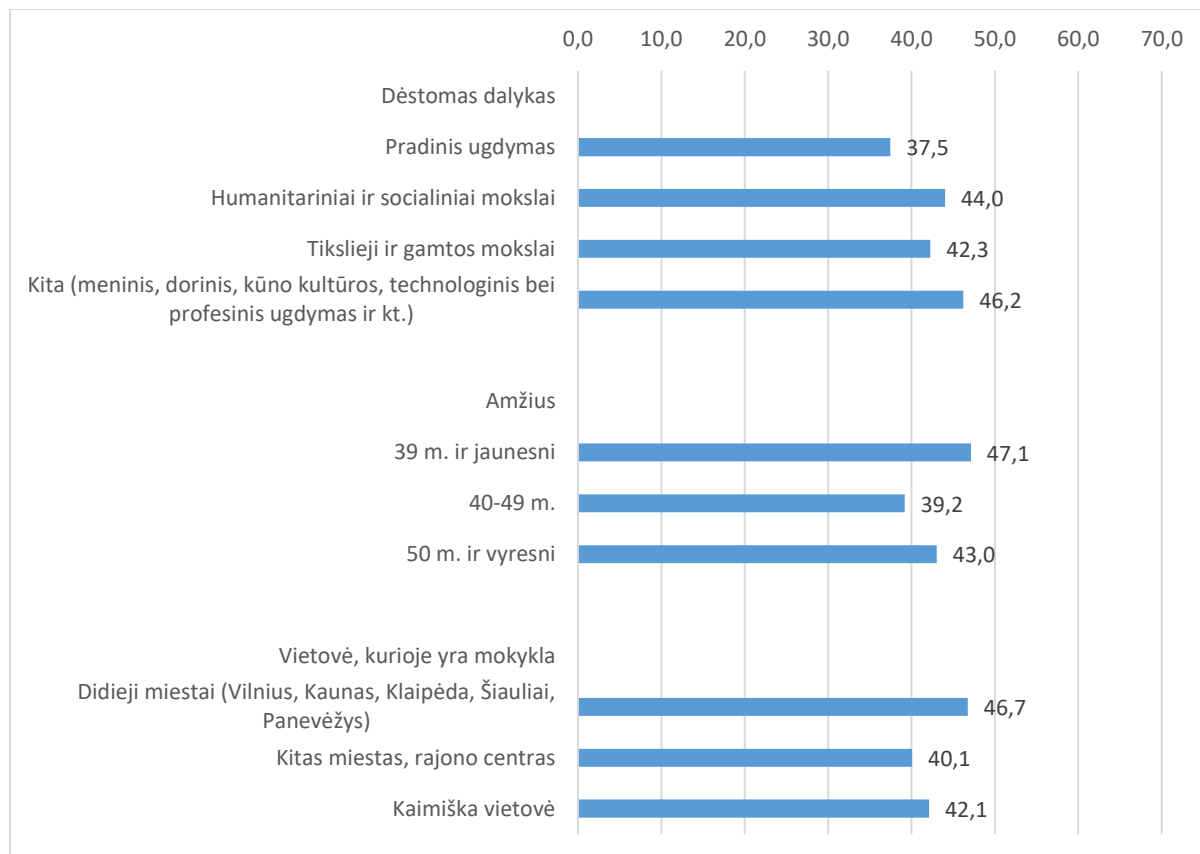
		Politinė problema	Ekonominė problema	Vietinės reikšmės problema	Saugumo problema	Problema mokykloje
Imtųsi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti	2023 m.	10,8	15,4	48,2	34,5	45,4
	2019 m.	11,4	12,9	33,7	20,8	28,0
	Pokytis	-0,6	+2,5	+14,5	+13,7	+17,5
Sutiktų prisidėti prie tokios veiklos	2023 m.	32,8	37,2	38,4	38,6	35,5
	2019 m.	42,3	46,3	52,0	45,3	50,7
	Pokytis	-9,6	-9,1	-13,6	-6,7	-15,3
Laikytųsi nuošalyje, nieko nedarytų	2023 m.	14,7	12,5	2,0	4,9	4,9
	2019 m.	24,0	21,8	6,7	14,4	10,1
	Pokytis	-9,3	-9,3	-4,7	-9,5	-5,3
Nežino, neatsakė	2023 m.	41,8	35,0	11,5	22,0	14,2
	2019 m.	22,3	19,1	7,7	19,6	11,1
	Pokytis	+19,5	+15,9	+3,8	+2,5	+3,0

* Pasviruoju šriftu pažymėti pokyčiai – statistinės paklaidos ribose.

Remiantis nusiteikimu veikti politinės, ekonominės ir vietos reikšmės problemos atvejais apskaičiuotas 2023 m. Lietuvos mokytojų potencialaus pilietinio aktyvumo indeksas įgyja 42,8 balo iš 100 galimų reikšmę. Tai beveik dešimčia balų aukštesnė reikšmė nei visoje visuomenėje (32,9 balo), liudijanti mokytojų grupėje slypinti aiškų pilietinio veiksmo mobilizacinį potencialą. Lyginant indekso reikšmę su 2019 m., matyti, kad ką tik aptartiems skirtingų kryptių pokyčiams atskirų problemų atvejais „kompensavus“ vieniems kitus, bendroji mokytojų potencialaus aktyvumo indekso reikšmė per ketverių metų laikotarpį nepakinta (2019 m. ji buvo lygi 42,7 balo).

Žvelgiant į atskiras mokytojų grupes (2.6 paveikslas), matyti, kad daugiau ketinimo veikti sprendžiant visuomenėje ir bendruomenėje kylančias problemas turi humanitarinių ir socialinių dalykų mokytojai nei pradinių klasių mokytojai; jauniausieji, 39 m. ir jaunesni mokytojai - daugiau nei 40-49 m. mokytojų grupė; didmiesčių mokytojai – daugiau nei rajonų centruose esančių mokyklų mokytojai.

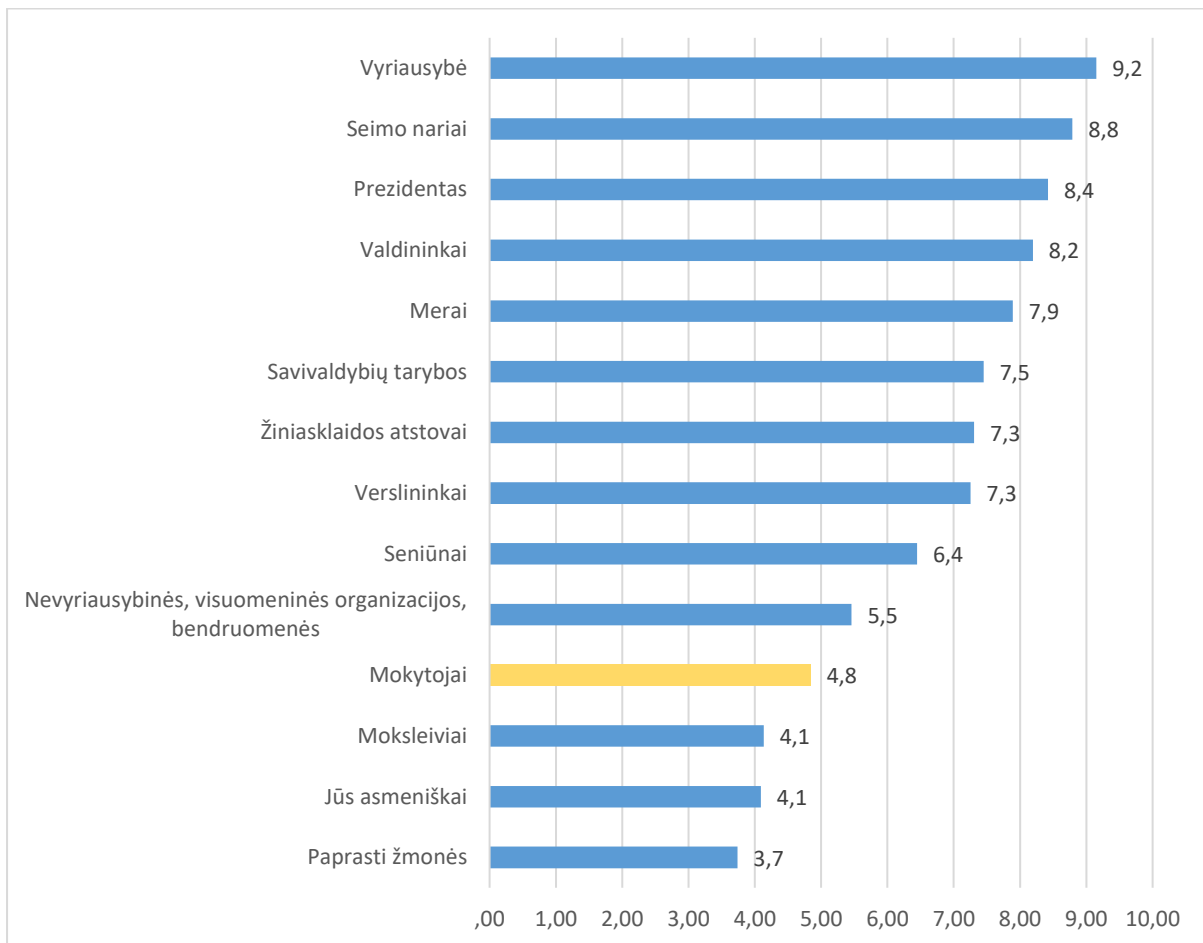
2.6 pav. Mokytojų potencialaus aktyvumo indekso vidurkiaai pagal dėstomą dalyką, amžių ir vietovę, kurioje yra mokykla

2.4. PILIETINĖS ĮTAKOS SUVOKIMAS

Kaip Lietuvos mokytojai vertina įvairių grupių galią daryti įtaką sprendimų, paveikiančių visos visuomenės ar atskirų jos grupių gyvenimus, priėmimui, galima matyti 2.7 paveiksle. Daugiausia tokios įtakos mokytojai, kaip ir visa visuomenė, priskiria nacionalinėms valdžios institucijoms – Vyriausybei, Seimui, Prezidentui (vidutiniškai jų galią vertina 9,2 balo, 8,8 balo ir 8,4 balo dešimtbalėje sistemoje). Aukštai mokytojai vertina ir valstybės tarnautojų, merų galias (8,2 balo ir 7,9 balo atitinkamai). Kiek mažiau, mokytojų nuomone, įtakos viešųjų sprendimų priėmimui turi savivaldybių tarybos (7,5 balo), žiniasklaida (7,3 balo) bei verslininkai (7,3 balo). Seniūnams mokytojai priskiria 6,4 balo įtakos, o nevyriausybiniams organizacijoms – 5,5 balo iš 10-ties. Savo kaip atskiros profesinės grupės galias mokytojai vertina prasčiau nei nevyriausybinių organizacijų (mokytojų įtakos vertinimo vidurkis – 4,8 balo), kita vertus – geriau nei pavieniui savo asmenines galias (4,1 balo), taip pat geriau nei moksleivių (4,1 balo) ar paprastų žmonių (3,7 balo) galias paveikti sprendimų priėmimą.

2.7 pav. Įvairių visuomenės grupių įtakos vertinimo vidurkiai, mokytojų nuomonė

Įvairias visuomenės galias dešimtbalėje įtakos svarbių sprendimų priėmimui skalėje mokytojai 2023 m. vertina gana panašiai kaip ir visa visuomenė, tačiau galima pastebėti ir keletą ryškių skirtumų (žiūrėti 2.6 lentelę). Pirmiausia, mokytojai aukščiau vertina žiniasklaidos galią paveikti sprendimus (0,7 balo skirtumas), ir šią grupę, priešingai vidutinei visuomenės nuomonei, pastato į lygią (aukštesnės įtakos) gretą su verslininkais ar savivaldybių tarybomis. Antra, mokytojai pozityviau vertina ir nevyriausybinių, visuomeninių organizacijų, bendruomenių galias. Trečia, svarbu ir įdomu pastebėti, kad savo asmeninę įtaką mokytojai vertina reikšmingai – 1,0 balu – aukščiau nei vidutinis visuomenės narys (ir ankstesniuose skyreliuose jau aptarti duomenys tam, sakytum, suteikia objektyvaus pagrindo). Kita vertus, mokytojų kaip grupės įtaką patys Lietuvos mokytojai vertina 0,5 balo pesimistiškiau nei visa visuomenė. Toks pastarasis vertinimas skiriasi nuo 2019 m. situacijos – tuomet Lietuvos mokytojai tiek savo asmeninę, tiek ir bendrą mokytojų kaip profesinės grupės galią vertino aukščiau nei visa visuomenė.

2.6 lentelė. Įvairių visuomenės grupių įtakos vertinimo skirtumai tarp mokytojų ir visų Lietuvos gyventojų bei pokytis 2019–2023 m., proc.

	Mokytojai, 2023 m., proc.	Visi gyventojai, 2023m., proc.	Skirtumas tarp mokytojų ir visų gyventojų, 2023 m., procentiniai punktai	Mokytojai, 2019 m., proc.	Pokytis 2019 m. – 2023 m., procentiniai punktai
Vyriausybė	9,15	9,04	+0,11	-	-
Seimo nariai	8,79	8,75	+0,04	8,76	+0,03
Prezidentas	8,42	8,68	-0,26	8,61	-0,19
Valdininkai	8,19	8,12	+0,07	8,07	+0,12
Merai	7,89	7,80	+0,09	8,01	-0,12
Savivaldybių tarybos	7,45	7,46	-0,01	7,92	-0,47
Žiniasklaidos atstovai	7,31	6,57	+0,74	7,74	-0,43
Verslininkai	7,25	7,22	+0,04	7,68	-0,42
Seniūnai	6,45	6,93	-0,48	7,36	-0,92
Nevyriausybinių, visuomeninės organizacijos, bendruomenės	5,46	4,92	+0,53	6,55	-1,09
Mokytojai	4,84	5,37	-0,53	5,70	-0,86
Moksleiviai	4,13	-	-	4,94	-0,81
Jūs asmeniškai	4,09	3,14	+0,95	4,74	-0,64
Paprasti žmonės	3,74	3,34	+0,40	4,56	-0,82

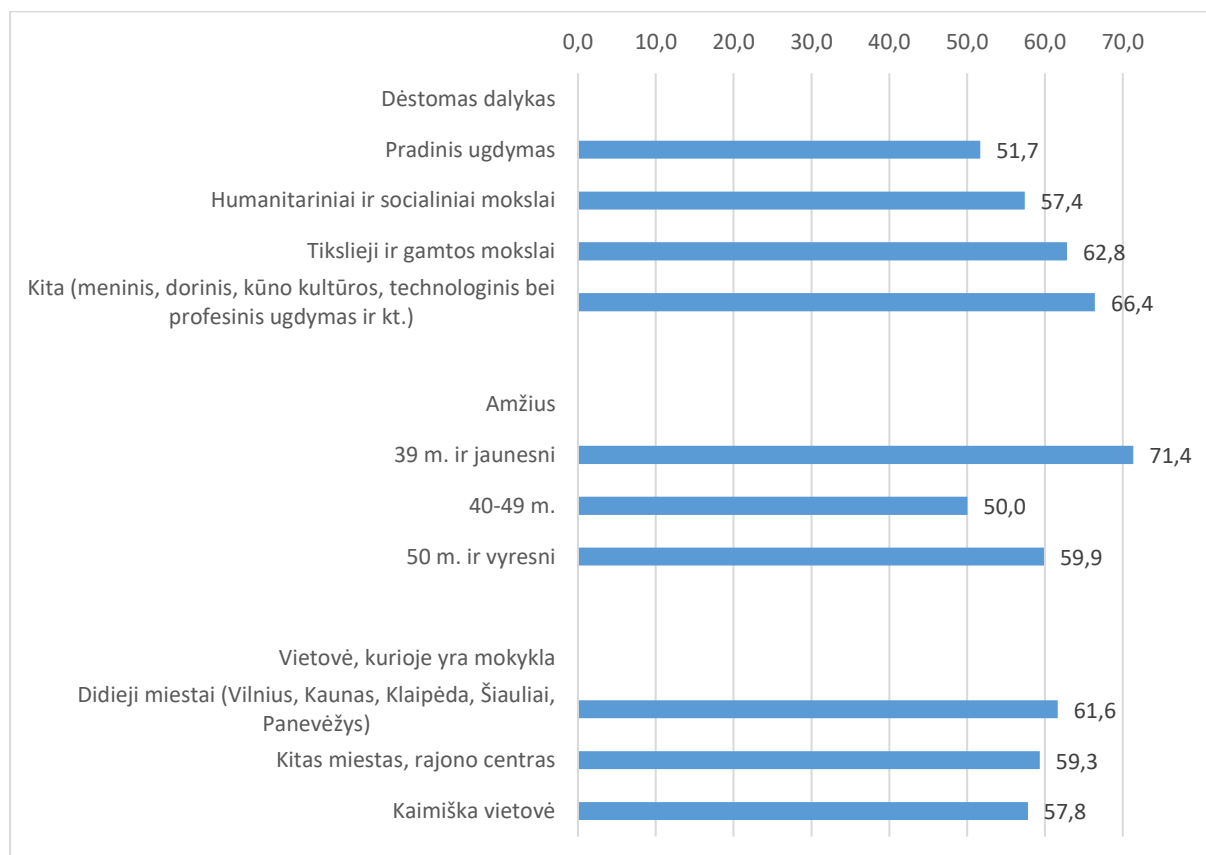
Nuosekliau žvilgtelint į skirtumus nuo 2019-tųjų (žiūrėti 2.6 lentelę), matyti, kad 2023 m. įvairių nacionalinio ir vietos lygmens valdžios institucijų galią priimant svarbius visuomenei sprendimus mokytojai vertina panašiai. Ryškiai sumažėja tik seniūnų galios vertinimas mokytojų akyse (0,9 balo skirtumas), taip pat šiek tiek – matoma savivaldybių tarybų įtaka (0,5 balo mažesnė). Nedaug, ties atsitiktinumo riba, mažėja ir žiniasklaidos įtaka mokytojų akyse (0,4 balo). Tuo metu likusiųjų grupių – nevyriausybinių organizacijų, mokytojų, paprastų žmonių, moksleivių – ir asmeniškai sau priskiriama įtaka sprendimų priėmimui, mokytojų akyse, sumažėja ženkliai (nuo 1,1 balo iki 0,6 balų atitinkama eilės tvarka). Atkreiptinas dėmesys, kad toks asmeninės, paprastų žmonių, nevyriausybinių organizacijų ir žiniasklaidos įtakos sumažėjimas mokytojų vertinime atspindi tendencijas visos visuomenės akyse 2019-2023 m.: su COVID-19 pandemija ir ją lydėjusiais karantiniais, susipriešinimu

visuomenėje, karo Ukrainoje pradžia ir kitais šiuo laikotarpiu patirtais sunkumais sumažėjusi visoms grupėms priskiriama įtaka iki 2023 m. atsistatė ir net paaugo tik daugumos valdžios institucijų atveju, grįžo į „iki-krizinį“ lygmenį verslininkų atveju, o štai minėtose nevyriausybinų organizacijų, paprastų žmonių grupėse ir respondentų asmeninės galios vertinimuose taip ir liko 2023 m. žemesnė nei 2019 m.

Apskaičiuotas mokytojų pilietinės įtakos suvokimo indeksas 2023 m. įgyja vidutinę 59,6 balo iš 100 galimų reikšmę. Ši indekso reikšmė – ženkliu, 7,4 balo, aukštesnė nei visos visuomenės vidurkis (52,2 balo), žyminti, jog mokytojai pilietinės įtakos sprendimų priėmimo įžvelgia daugiau nei vidutiniškai visa visuomenė. Kita vertus, lyginant mokytojų vertinimus su 2019 m. tyrime stebėtaisiais matyti, kad pilietinės įtakos suvokimo indekso rodiklis nukrenta net 14,1 balo, atspindėdamas neigiamas daugialypės krizės laikotarpio pasekmes pilietinės įtakos vertinimui.

Žvelgiant į skirtingas mokytojų grupes (2.8 paveikslas), galima matyti, kad pilietinės įtakos suvokimas labai priklauso nuo mokytojų amžiaus (amžiaus grupė – svarbi ir visoje visuomenėje, aiškinant pilietinės įtakos suvokimo skirtumus). Jauniausi – 39 m. ir jaunesni – mokytojai pilietinės įtakos visuomenėje mato daugiausia, tačiau negatyviausi šiuo atžvilgiu ne vyriausieji, o būtent 40-49 m. grupės mokytojai. Apklausos duomenys atskleidžia ir tai, kad pilietinės įtakos suvokimas labai skiriasi ir skirtingus dalykus dėstančių mokytojų grupėse: tikslųjų ir gamtos mokslų dalykus dėstantieji išsiskiria pozityviausiu pilietinės įtakos vertinimu (62,8 balo), humanitarinių ir socialinių dalykų mokytojai – mažesniu (57,4 balo), o štai pradiniam ugdymui dirbantieji – pačiu mažiausiu pilietinės įtakos suvokimu (51,7 balo).

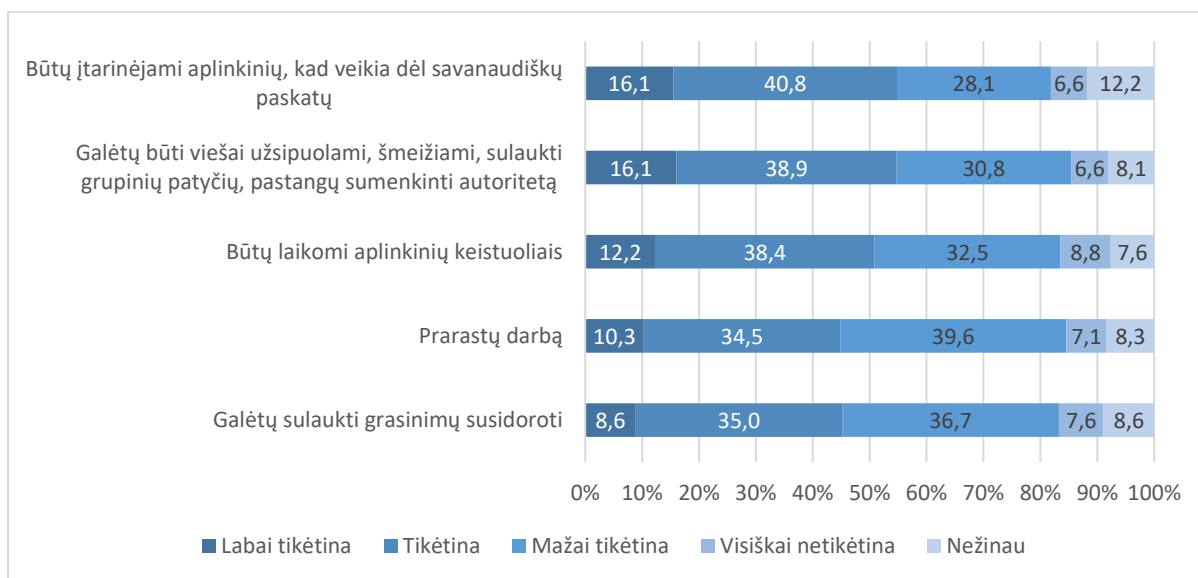
2.8 pav. Mokytojų pilietinės įtakos suvokimo indekso vidurkiai pagal dėstomą dalyką, amžių ir vietovės, kurioje yra mokykla, dydį

2.5. RIZIKŲ, SUSIJUSIŲ SU PILIETINĖMIS VEIKLOMIS, VERTINIMAS

Paskutinė pilietinės galios indekso dimensija – įvairių rizikų, kurios gali būti siejamos su pilietine veikla, tikėtinumo įvardinimas. Mokytojų su pilietine veikla siejamų rizikų vertinimą 2023 m. galima matyti 2.9 paveiksle. Iš penkių pilietinės galios indekso tyrimo apklausoje pateikiamų rizikų, tikėtiniausias mokytojams atrodo trys rizikos: pilietiškai aktyviam žmogui dėl savo veiklos būti įtarinėjamam aplinkinių, kad veikia iš savanaudiškų paskatų (tokia rizika tikėtina ir labai tikėtina atrodo 57 proc. mokytojų), būti viešai užsipuolamam, šmeižiamam, sulaukti grupinių patyčių, pastangų sumenkinti autoritetą (galima tokią riziką įvardina 55 proc. mokytojų) bei dėl pilietinės veiklos būti aplinkinių palaikytam keistuoliu (51 proc. mokytojų sutinka, jog tai tikėtina ir labai tikėtina pasekmė). Mažiau tikėtinomis rizikomis pilietiškai veikiant mokytojai laiko grasinimus susidoroti (45 proc. visgi sutinka, kad tai galima pilietinio veiksmo pasekmė) bei darbo praradimą (44 proc. tikėtinumas mokytojų nuomone). Labiau su socialiniais, tarpusavio santykiais siejamas rizikas vertindami kaip tikėtinesnes nei „kietesniąsias“, susijusias su fiziniu ir finansiniu saugumu, mokytojai atspindi tendencijas visoje visuomenėje pastaraisiais metais.

2.9 pav. Rizikų, susijusių su dalyvavimu pilietinėse veiklose, vertinimas – Lietuvos mokytojų nuomonė, proc.

Apskritai mokytojų ir visos visuomenės pilietinio veiksmo rizikingumo vertinimas 2023 m. gana panašus - žvelgiant detaliau galima matyti vos keletą ne itin didelių statistiškai reikšmingų skirtumų. Pirma, mokytojai dažniau turi nuomonę ir gali įvertinti pilietinės veiklos rizikingumą – statistiškai reikšmingi skirtumai šiuo atveju kalbant apie užsipuolimo, šmeižimo ir patyčių riziką (turinčiųjų nuomonę dalis 5 procentiniais punktais didesnė mokytojų grupėje nei visoje visuomenėje) bei riziką būti įtarinėjamam aplinkinių dėl veiklos iš savanaudiškų paskatų (4 procentinių punktų skirtumas). Ši tendencija gali būti susijusi su ženkliai didesniu pačių mokytojų pilietiniu aktyvumu – patiems veikiant, lengviau įvertinti ir su pilietinio veiksmo rizikingumą bendrai. Antra, mokytojų grupėje rečiau nei visoje visuomenėje tikėtina laikoma rizika, kad aktyviai į pilietinę veiklą įsitraukiantis žmogus aplinkinių bus palaikytas keistuoliu (5 procentiniais punktais mažiau mokytojų nei visos visuomenės bendrai imant narių šią riziką laiko tikėtina ir labai tikėtina, 8 procentiniais punktais daugiau – mažai tikėtina ir visiškai

netikėtina). Trečia, mokytojai visgi dažniau nei visa visuomenė (7 procentinių punktų skirtumas) kaip tikėtiną (iš esmės, kaip labai tikėtiną – 6 procentinių punktų skirtumas būtent šioje kategorijoje) įvertina riziką dėl aktyvios pilietinės veiklos būti viešai užsipuolamam, šmeižiamam, sulaukti grupinių patyčių, pastangų sumenkinti autoritetą.

Lyginant 2023 m. mokytojų pilietinės veiklos rizikingumo vertinimą su 2019 m. mokytojų apklausos atsakymais, matyti trys tendencijos. Pirma, 2023 m. visų penkių vertintų rizikų atvejais išauga mokytojų dalis, kurie nesiima vertinti veiklos rizikingumo. Mokytojų pasirenkami atsakymai „nežinau“ 2023 m. yra 5 – 9 procentiniais punktais dažnesni nei 2019 m. Taigi panašu, kad mokytojams situaciją įvertinti tampa sunkiau. Antra, keturių iš penkių matuotų rizikų atvejais (išskyrus darbo praradimo riziką) 6-9 procentiniais punktais sumažėja mokytojų dalis, kuri įvardintas rizikas vertina kaip „visiškai netikėtinas“ (kartu su „mažai tikėtina“ atsakymų dalimi, netikėtinumo vertinimas krenta 6-12 procentiniais punktais). Tuo pačiu metu 7 procentiniais punktais ir 5 procentiniais punktais daugiau mokytojų „labai tikėtinomis“ ima vertinti rizikas būti viešai užsipuolamam, šmeižiamam bei būti įtarinėjamam aplinkinių, kad veiki iš savanaudiškų paskatų¹. Taigi pokyčiai žymi mažesnį užtikrintumą rizikų netikėtinumu, paaugusią nežinią ir, poroje rizikų atvejų, dažnesnį įsitikinimą negatyviomis socialinėmis pilietinio veiksmo pasekmėmis.

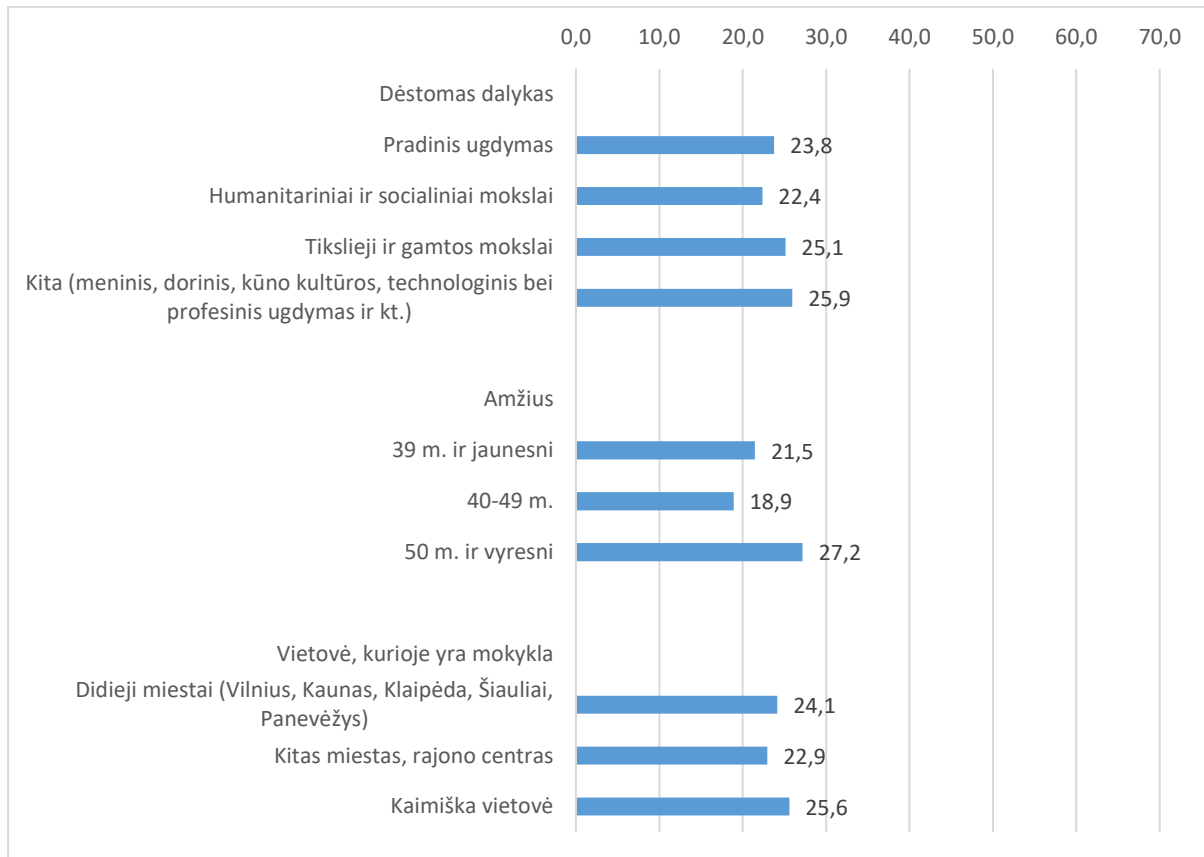
Visgi trečioji tendencija atkreipia dėmesį į nuoseklią pozityvią kaitą vienos iš vertintų rizikų – darbo praradimo– atveju. Žvelgiant ne tik į 2019-2023 m. laikotarpį, bet ir į visas penkias mokytojų pilietinės galios indekso tyrimo bangas, matyti, kad rizika dėl pilietinio aktyvumo prarasti darbą, mokytojų nuomone, nuosekliai mažėja. „Labai tikėtina“ šią riziką 2008-2014 m. laikė 19-21 proc. mokytojų, o 2019-2023 m. – dvigubai mažiau, 10 proc. mokytojų. „Tikėtina“ darbo praradimo riziką 2008-2009 m. įvardino 54 proc., 2014 m. – 50 proc., 2019 m. – 41 proc., o 2023 m. – jau 35 proc. mokytojų. Atitinkamai nuosekliai augo ir „mažai tikėtina“ dalis – nuo 23-25 proc. 2008-2009 m., iki 28 proc. 2014 m. ir 38-40 proc. 2019 m.-2023 m. Galiausiai „visiškai netikėtinu“ darbo praradimą dėl pilietinės veiklos laikančių mokytojų dalis paaugo nuo 2-3 proc. 2008-2014 m. iki 7-8 proc. 2019-2023 m. laikotarpiu. Taigi darbo vietos saugumas per paskutiniuosius 15 metų mokytojų vis mažiau siejamas su aktyvia pilietine veikla.

Apskaičiuotas pilietinės veiklos rizikų vertinimo indeksas 2023 m. įgyja vidutinę 24,1 balo iš 100 galimų reikšmę. Ši reikšmė beveik nesiskiria nuo visos visuomenės pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso reikšmės 2023 m. (23,1 balo). Lyginant su 2019 m. mokytojų pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso vidutine reikšme (31,1 balo), matyti, kad rodiklis gerokai, 7,0 balo, sumažėjęs. Taigi pilietinės veiklos rizikų mokytojai per ketverius metus ima įžvelgti daugiau, tačiau pastebėtina, kad jų mato vis tiek mažiau nei ankstesnėmis tyrimo bangomis – pvz., 2008 m., 2009 m. ar 2014 m. (indekso reikšmės tuomet atitinkamai buvo lygios 14,6 balo, 16,9 balo ir 18,2 balo).

Pilietinės veiklos rizikų vertinimas tarp skirtingus dalykus dėstančių ar skirtingo dydžio vietovėse dirbančių mokytojų smarkiau nesiskiria. Galima būtų išskirti tik mažesnį pilietinės veiklos rizikingumo vertinimą vyriausių, 50 m. ir vyresnių, mokytojų grupėje (žiūrėti 2.10 paveikslą).

¹ Reiktų atkreipti dėmesį, kad vienos iš rizikų formuluotė per ketverių metų laikotarpį pakito: 2019 m. respondentų teirautasi apie riziką būti viešai užsipuolamam, šmeižiamam, o 2023 m. ši formuluotė jau buvo pilnesnė – įtraukta rizika sulaukti grupinių patyčių, pastangų sumenkinti autoritetą. Formuluotė po peržiūros papildyta standartiniame pilietinės galios indekso klausimyne 2020 m.

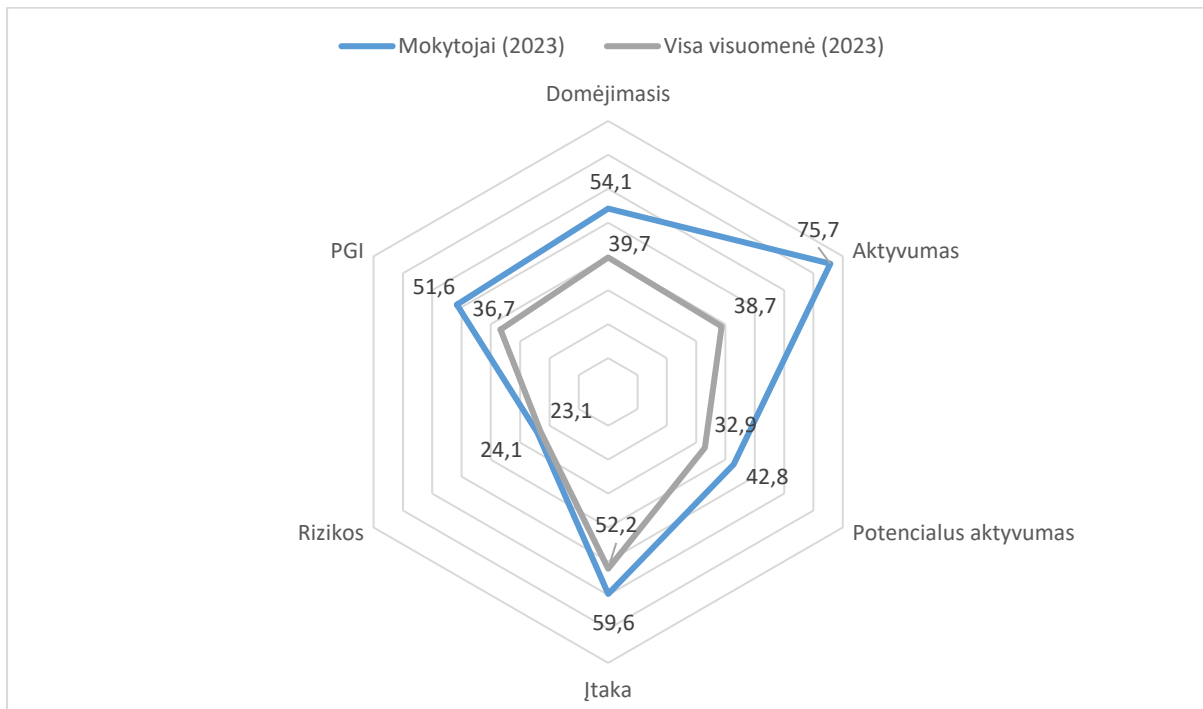
2.10 pav. Mokytojų pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso vidurkiai pagal dėstomą dalyką, amžių ir vietovės, kurioje yra mokykla, dydį

2.6. PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS

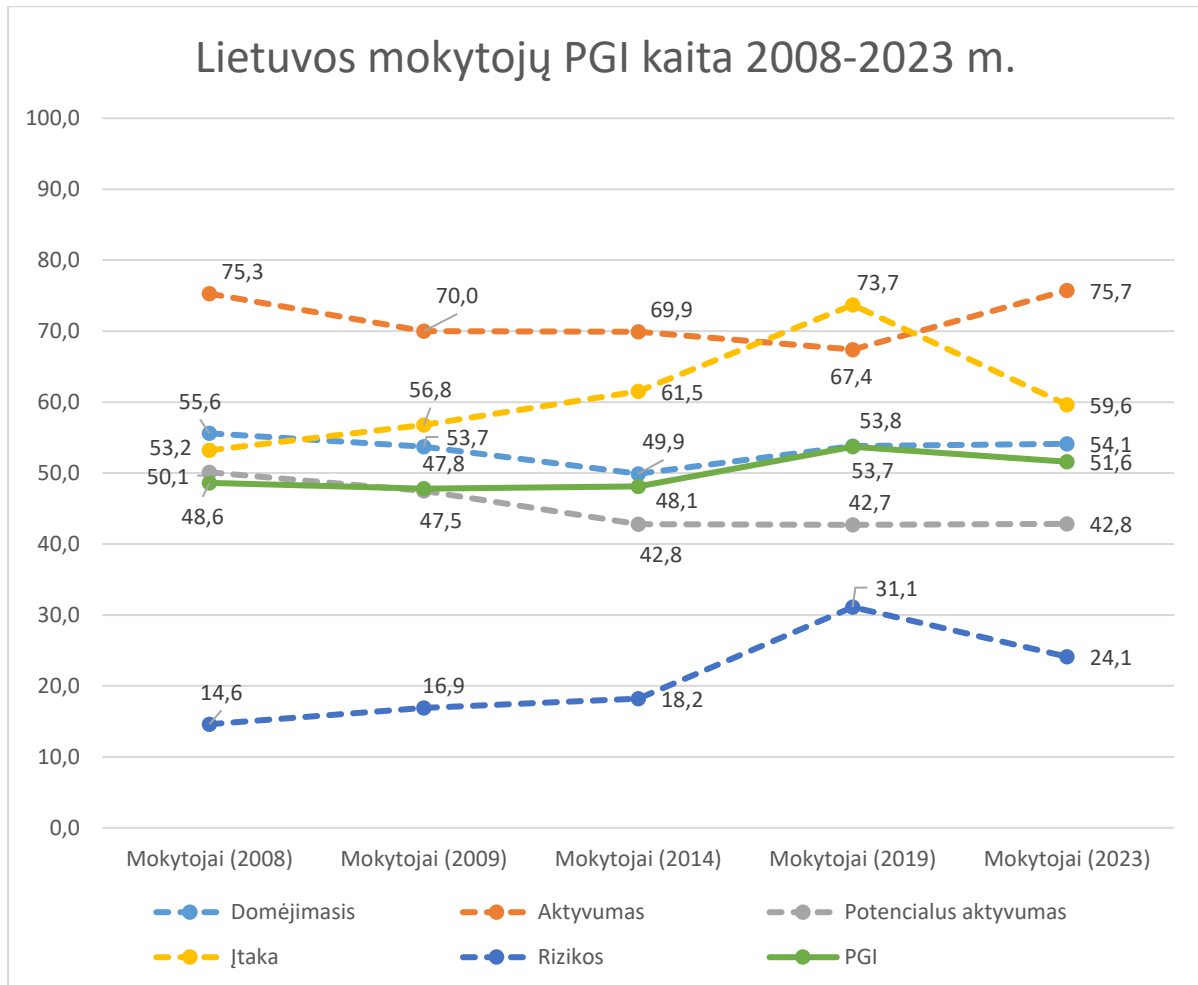
Iš pilietinio aktyvumo, potencialaus pilietinio aktyvumo, pilietinės įtakos suvokimo ir pilietinės veiklos rizikų vertinimo indeksų apskaičiuojamas bendrasis pilietinės galios indeksas. 2023 m. mokytojų grupėje šis pilietinės galios indeksas įgauna vidutinę 51,6 balo iš 100 galimų reikšmę. Indekso žymima pilietinė galia mokytojų grupėje – ženkliai didesnė nei visoje visuomenėje bendrai imant (indekso vidutinė reikšmė visuomenėje 2023 m. – 36,7 balo). Tiesa, šis skirtumas nėra naujas ir atkartoja ankstesnių metų tendencijas – mokytojai ir 2008 m., 2009 m., 2014 m. ir 2019 m. bangose išsiskyrė itin aukštu pilietinės galios įverčiu, panašiu skirtumu pranokstančiu tų metų visuomenės pilietinės galios indekso vidurkį. 2023 m. mokytojai ypač smarkiai lenkia visuomenę savo pilietiniu aktyvumu, taip pat potencialaus aktyvumo bei pilietinės įtakos suvokimo reikšmėmis (žiūrėti 2.11 paveikslą). Tiesa, iš visos visuomenės mokytojai visai neišsiskiria su pilietine veikla siejamų rizikų vertinimu (tai kartu ir tam tikras pasiekimas, mat 2008 m. - 2014 m. laikotarpiu mokytojai pilietinės veiklos rizikų matė net daugiau nei visa visuomenė ir tik 2019 m. buvo galima stebėti kiek didesnę teigiamą mokytojų atotrūkį šiame sub-indekse). Greta šių palyginimų dar pažvelgiant į domėjimosi lygmenį, matyti, kad mokytojai visuomenėje 2023 m. taip pat smarkiai „pirmauja“ domėjimosi viešaisiais reikalais indekso reikšmėmis. Tad neabejotinai mokytojai gali būti laikomi vienu iš pilietinės visuomenės lyderių šalyje.

2.11 pav. Bendrojo pilietinės galios indekso ir atskirų pilietinio aktyvumo, potencialaus pilietinio aktyvumo, pilietinės įtakos suvokimo, su pilietine veikla susijusių rizikų vertinimo ir domėjimosi viešaisiais reikalais indeksų vidutinių reikšmių palyginimas visoje visuomenėje ir mokytojų grupėje 2023 m.

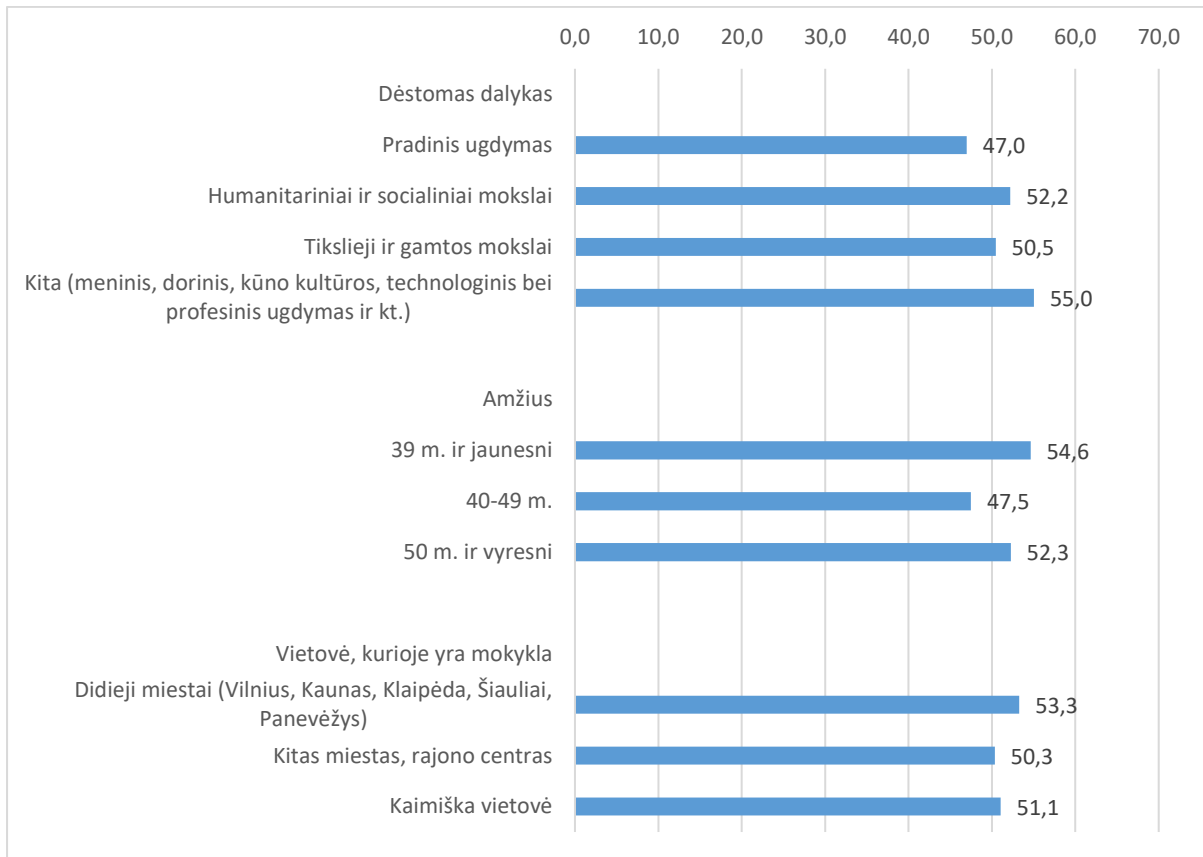
Lyginant pačių mokytojų pilietinės galios kaitą per paskutinius ketverius metus bei bendrai nuo 2008 m. (2.12 paveikslas), matyti, kad nuo 2019 m. mokytojų pilietinės galios indekso vidutinė reikšmė sumažėjo 2,2 balo, tiesa, liko aukštesnė nei 2008 m. - 2014 m. laikotarpiu. Mokytojų pilietinės galios indekso reikšmės smuktelėjimui 2019 m. – 2023 m. laikotarpiu daugiausia įtakos turėjo smarkiai į negatyvesnę pusę pasisukęs pilietinės įtakos vertinimas (14,0 balo kritusi pilietinės įtakos indekso vidutinė reikšmė) ir išaugęs pilietinio veiksmo rizikingumo vertinimas (7,0 balo smukusi pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso vidutinė reikšmė), šių dviejų veiksmų lemtą kryptį švelnino tik itin aukštas (prilygęs iki tol rekordiniam 2008 m.) mokytojų pilietinis aktyvumas. Pastebėtina, kad tiek pilietinės įtakos mažesniu suvokimu, tiek padidėjusiu rizikų įžvelgimu ar pilietiniu aktyvumu, mokytojų grupė atspindi tendencijas visoje visuomenėje 2019 m. – 2023 m. (pilietinės įtakos suvokimo indekso vidutinė reikšmė visoje visuomenėje, lyginant šiuos metus, smuko 9,0 balo, rizikų vertinimo indekso reikšmė – 4,0 balo, o pilietinio aktyvumo indekso vidurkis augo 4,8 balo). Galima tik pastebėti, kad, priešingai pokyčiams visoje visuomenėje, mokytojų grupėje praktiškai nepasikeitė pilietinio aktyvumo potencialas (šio indekso vidutinė reikšmė visuomenėje smuktelėjo 3,9 balo, o mokytojų grupėje išliko tokia pati).

2.12 pav. Bendrojo Lietuvos mokytojų pilietinės galios indekso ir atskirų pilietinio aktyvumo, potencialaus pilietinio aktyvumo, pilietinės įtakos suvokimo, su pilietine veikla susijusių rizikų vertinimo ir domėjimosi viešaisiais reikalais indeksų vidutinių reikšmių dinamika 2008 m. – 2023 m.

Žemesne pilietinės galios indekso vidutine reikšme 2023 m. pasižymi pradinio ugdymo mokytojai lyginant juos su humanitarinių ir socialinių mokslų mokytojais, taip pat tiek iš vyresnių, tiek iš jaunesnių kolegų kiek žemesne pilietine galia išsiskiria 40-49 m. amžiaus mokytojai (žiūrėti 2.13 paveikslą). Pastebėtina, kad lyginant su 2019 m., būtent šiose mokytojų grupėse – pradinio ugdymo ir 40-49 m. amžiaus – pilietinės galios indekso vidutinė reikšmė labiausiai ir sumažėjo (atitinkamai 7,9 balo ir 8,5 balo). Pagal vietovės, kurioje yra mokykla, tipą, galima pastebėti, kad per ketverių metų laikotarpį pilietinės galios indekso vidutinė reikšmė kiek daugiau (5,6 balo) smuktelėjo kaimiškose vietovėse (rajonų centruose – 1,2 balo, didmiesčiuose – 0,6 balo per tą patį laikotarpį). Tuo metu didesnių pilietinės galios įverčio skirtumų būtent 2023 m. šiuo aspektu, pagal mokyklos vietovę, nelieka.

2.13 pav. Mokytojų pilietinės galios indekso vidurkiai pagal dėstomą dalyką, amžių ir vietovės, kurioje yra mokykla, dydį

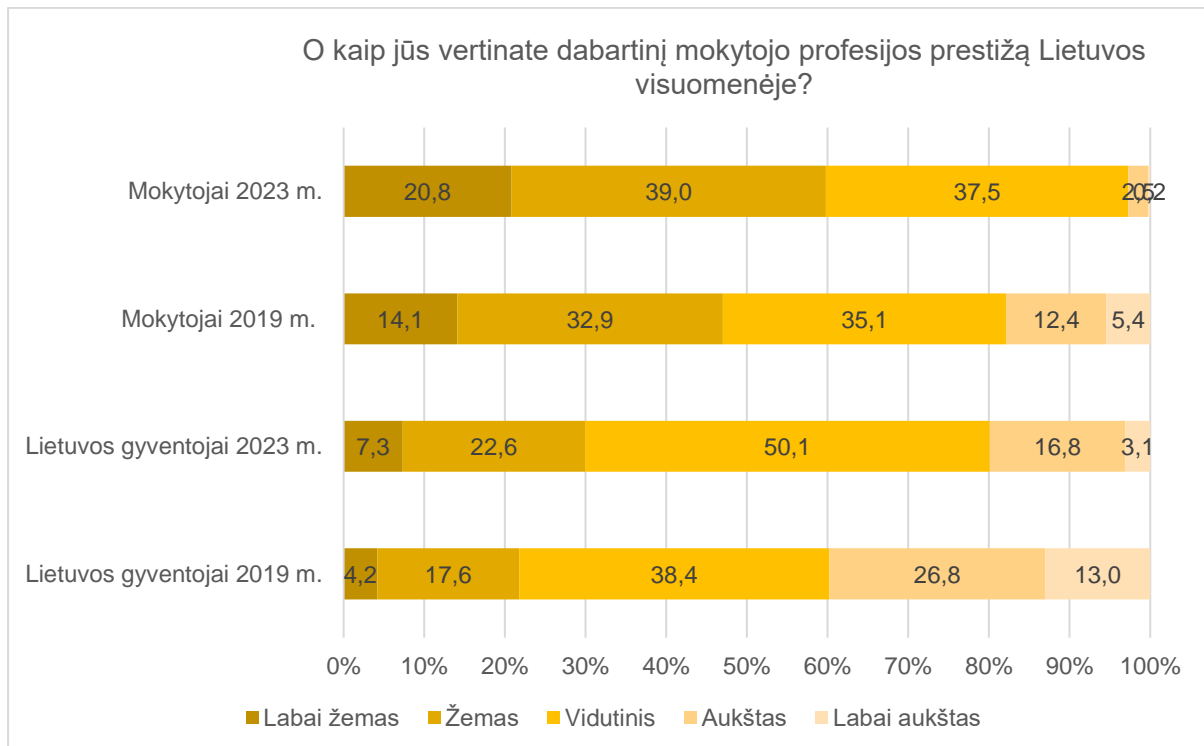
III. LIETUVOS MOKYTOJŲ SAVIJAUTA, AKTUALIOS PROBLEMOS, PROTESTAI IR JŲ VERTINIMAS

2023 m. pilietinės galios indekso tyrimo reprezentatyvioje mokytojų apklausoje Lietuvos mokytojų taip pat teirautasi ir apie jų savijautą darbe, įvairių teigiamų ir neigiamų darbo aspektų vertinimą, profesijos prestižą bei 2023 m. rudenį vykusius mokytojų streikus dėl atlyginimų ir darbo sąlygų. Mokytojų apklausos rezultatus dalyje šių tematiinių pjūvių papildė ir visos visuomenės apklausos duomenys. Šioje dalyje juos ir apžvelgsime.

3.1. MOKYTOJŲ PROFESIJOS PRESTIŽAS

Pagal 2023 metų mokytojų pilietinės galios tyrimo duomenis, mokytojai daug prasčiau vertina mokytojų profesijos prestižą nei visuomenė: dauguma mokytojų (60 proc.) jį įvertino kaip žemą, kai visuomenėje taip manančių dalis yra du kartus mažesnė (30 proc.) (žiūrėti 3.1 paveikslą). Pusė (50 proc.) Lietuvos gyventojų mano, kad mokytojo profesijos prestižas yra vidutinis, o penktadalis (20 proc.) – kad aukštas. Palyginimui, 2023 metų tyrime, vos 3 proc. apklaustų mokytojų manė, kad jų profesijos prestižas yra aukštas.

3.1 pav. Mokytojo profesijos prestižo vertinimas mokytojų ir visos visuomenės akimis 2019 m ir 2023 m., proc.

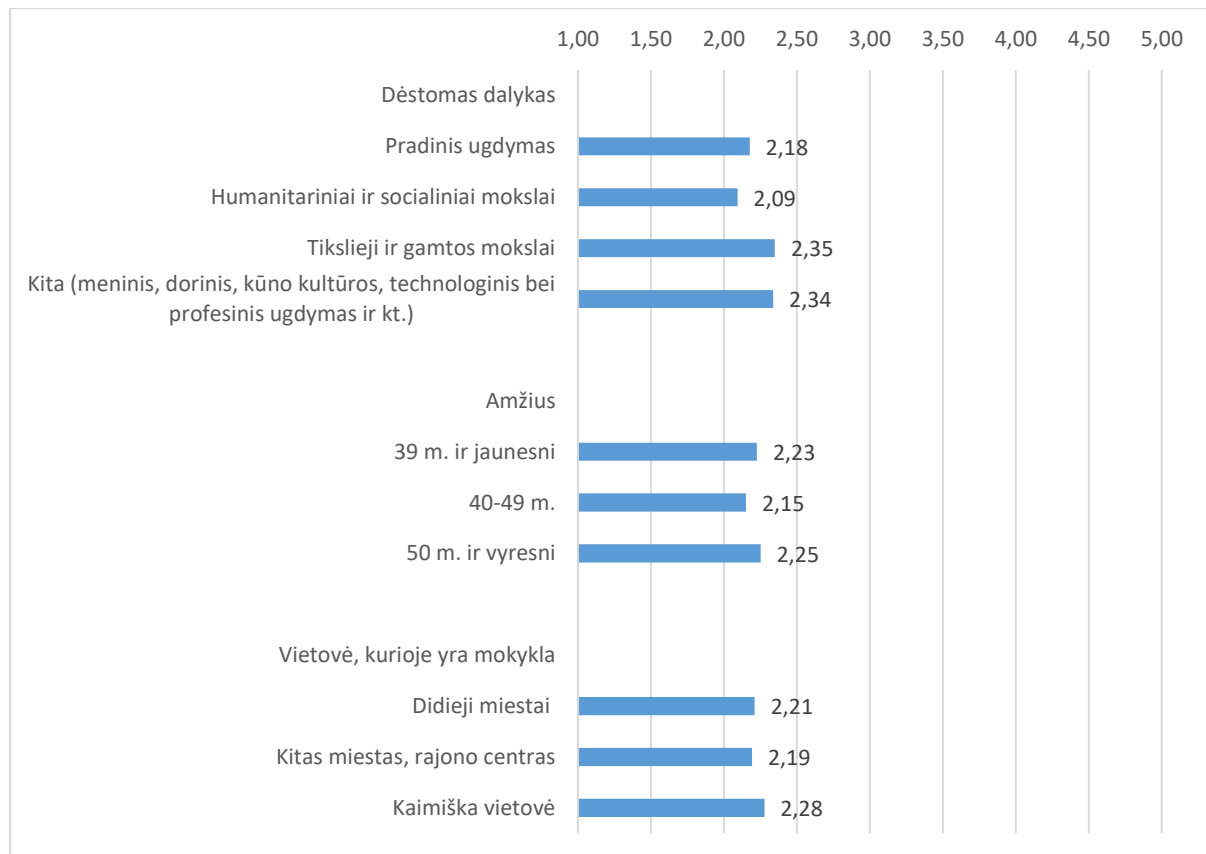

2019 metais atliktoje pilietinės galios indekso apklausoje mokytojų nuomonė apie mokytojo profesijos prestižą buvo pozityvesnė: tais metais 18 proc. apklausoje dalyvavusių mokytojų apklausoje pasirinko atsakymo variantus, kad mokytojų profesijos prestižas yra aukštas ar net labai aukštas, o 2023 metais taip atsakiusių mokytojų buvo 3 proc.

Keitėsi ir visuomenės nuomonės požiūris: nuo 2019 metų Lietuvoje per pusę sumažėjo gyventojų, kurie vertina mokytojų profesijos prestižą kaip aukštą (nuo 40 proc. iki 20 proc.), 10 procentinių punktų išaugo vertinančių ją kaip vidutinę ir tokia pat dalimi išaugo vertinančių ją kaip žemą ar labai žemą.

Pagal paskutinio mokytojų pilietinės galios indekso tyrimo duomenis, mokytojų prestižo vertinimui neturi įtakos mokytojų amžius ir vietovė, kurioje yra mokykla, dydis, tačiau stebimi statistiškai reikšmingi skirtumai mokytojo prestižo vertime tarp tikslųjų ir gamtos mokslų bei humanitarinių ir socialinių mokslų mokytojų (3.2 paveikslas) – pirmieji mokytojų profesijos prestižą vertina šiek tiek geriau nei socialinių ir humanitarinių mokslų mokytojai.

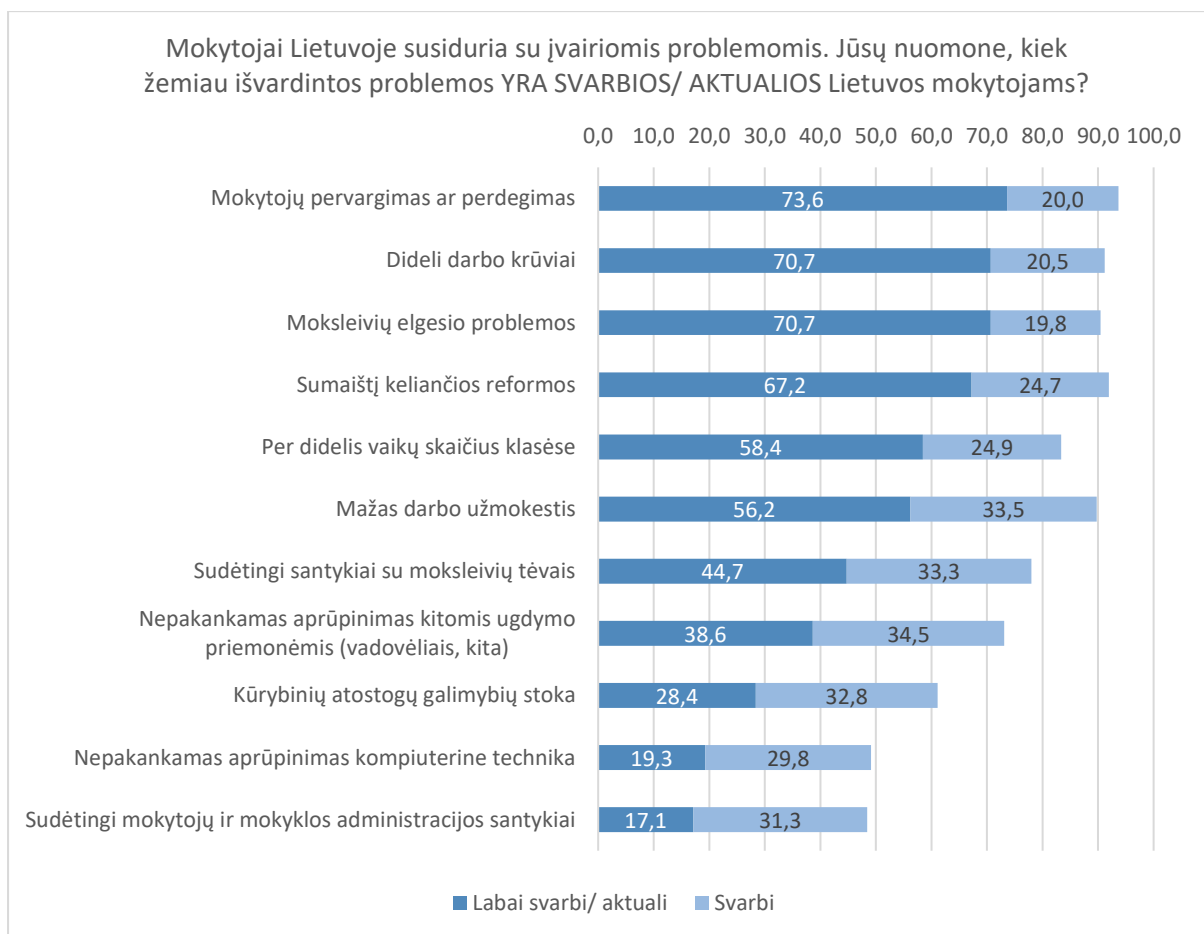
3.2 pav. Mokytojo profesijos prestižo vertinimas pagal dėstomą dalyką, amžių ir vietovės, kurioje yra mokykla, dydį (vidurkis, skalė nuo 1 – „labai žemas“ iki 5 - „labai aukštas“)

3.2. PROBLEMOS, SU KURIOMIS SUSIDURIA MOKYTOJAI

Daugumos 2023 metų pilietinės galios indekso tyrime dalyvavusių mokytojų nuomone, aktualiausiomis ir svarbiausiomis mokytojams problemomis šiuo metu yra šios šešios problemos (žiūrėti 3.3 paveikslą): mokytojų perdegimas ir pervargimas (atsakymą „labai svarbi/aktuali problema“ pasirinko 74 proc. apklaustų mokytojų), dideli darbo krūviai (atitinkamai 71 proc.) ir moksleivių elgesio problemos (71 proc.), sumaištį keliančios reformos (67 proc.), per didelis vaikų skaičius klasėse (57 proc.), maži atlyginimai (56 proc.). Jeigu pridėtume dar ir mokytojus, kurie šių problemų svarbą vertino nuosaikiau, t.y. pasirinkdami atsakymą ne „labai svarbi“, o „svarbi“, galima teigti, kad išvardintas problemas svarbiomis Lietuvos mokytojų bendruomenėms laiko 9 iš 10 Lietuvos mokytojų.

3.3 pav. Problemų aktualumo visiems Lietuvos mokytojams vertinimas mokytojų akimis, proc.

Lyginant su 2019 metų duomenimis, situacija keitėsi mažai, bet į dar didesnio dalies šių problemų pabrėžimo pusę: išaugo procentas mokytojų, kurie didelį skaičių moksleivių klasėje vertina kaip svarbią problemą (nuo 76 proc. 2019 m. iki 83 proc. 2023 metais). Rečiau kaip svarbias Lietuvos mokytojams problemas apklausti mokytojai įvertino nepakankamą aprūpinimą kompiuterine technika (49 proc.) ir santykius su mokyklos administracija (48 proc.). Pastarųjų vertinimas nuo 2019 m., mokytojų akimis, pagerėjo (tuomet svarbia problema sudėtingus mokytojų ir mokyklos administracijų santykius laikė 71 proc.).

Tyrimė mokytojams taip pat buvo suteikta galimybė nurodyti, kitas, jų nuomone aktualias mokytojams problemas. Tik mažas skaičius apklaustų mokytojų (n=42), pasinaudojo šia galimybe. Atsakę, dažniausiai minėjo įtraukjį ugdymą, biurokratizmą, „popierizmą“, reformų įgyvendinimą tam tinkamai nepasiruošus, reformų neatitikimas realijoms. Taip pat buvo paminėta galimybė išeiti į ankstyvą pensiją, nepakankama mokytojų teisinė apsauga, mokytojų trūkumas, mokytojų padėjėjų trūkumas, psichologinės pagalbos mokytojams ir moksleiviams trūkumas, per maža tėvų atsakomybė ir per didelės teisės moksleiviams.

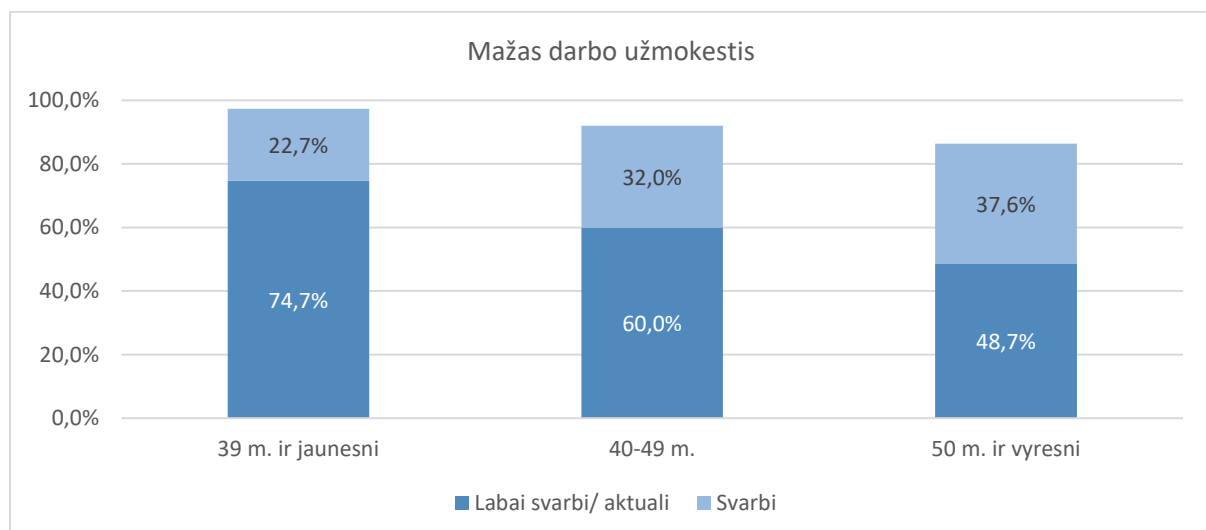
Ryšų tarp į tyrimą įtrauktų problemų aktualumo vertinimo analizė rodo statistiškai reikšmingą vidutinio stiprumo ryšį tarp šių mokytojų vertinimų:

- mažo darbo užmokesčio bei didelio darbo krūvio ir mokytojų perdegimo problemos;
- moksleivių elgesio problemų ir sudėtingų santykių su tėvais;
- šveitimo sistemos reformų ir mokytojų perdegimo;
- aprūpinimo kitomis mokslo priemonėmis ir kompiuterine įranga ir mokyklos administracijos vertinimo.

Mokytojų nuomonės apie problemų aktualumą pagal socialines-demografines charakteristikas (dėstomą dalyką, amžių, vietovę, kurioje dirba) analizė atskleidė šiuos dėsningumus:

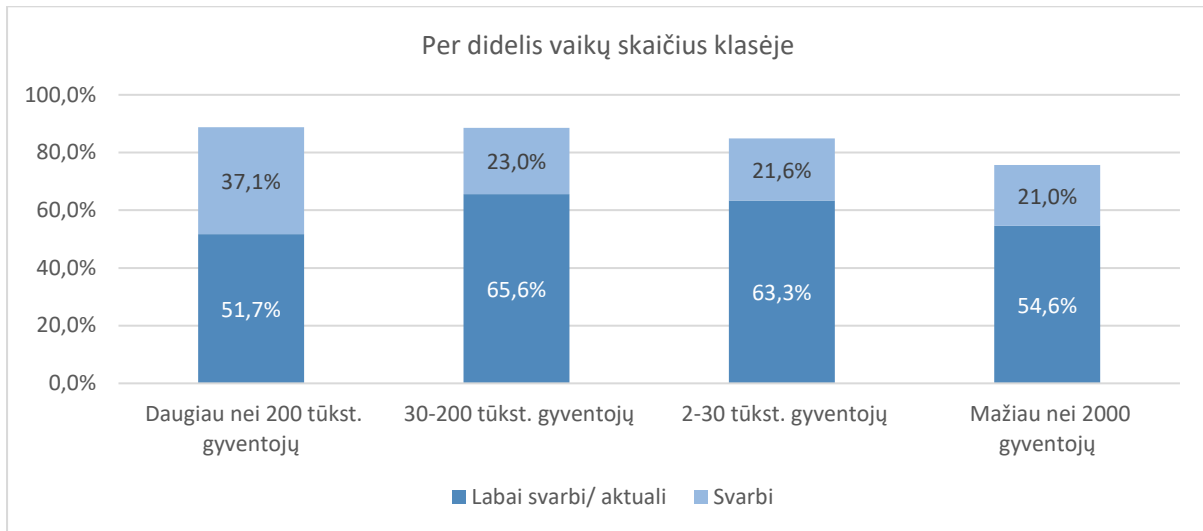
1. Mažo darbo užmokesčio kaip svarbios problemos vertinimas nepriklauso nuo vietovės, kurioje yra mokykla, ar mokytojų dėstomo dalyko, tačiau priklauso nuo amžiaus (žiūrėti 3.4 paveikslą): rečiau kaip svarbią problemą darbo užmokestį mato vyresni mokytojai, dažniau – jauni pedagogai.

3.4 pav. Mokytojų mažo darbo užmokesčio problemos aktualumo vertinimas pagal mokytojų amžių, proc.

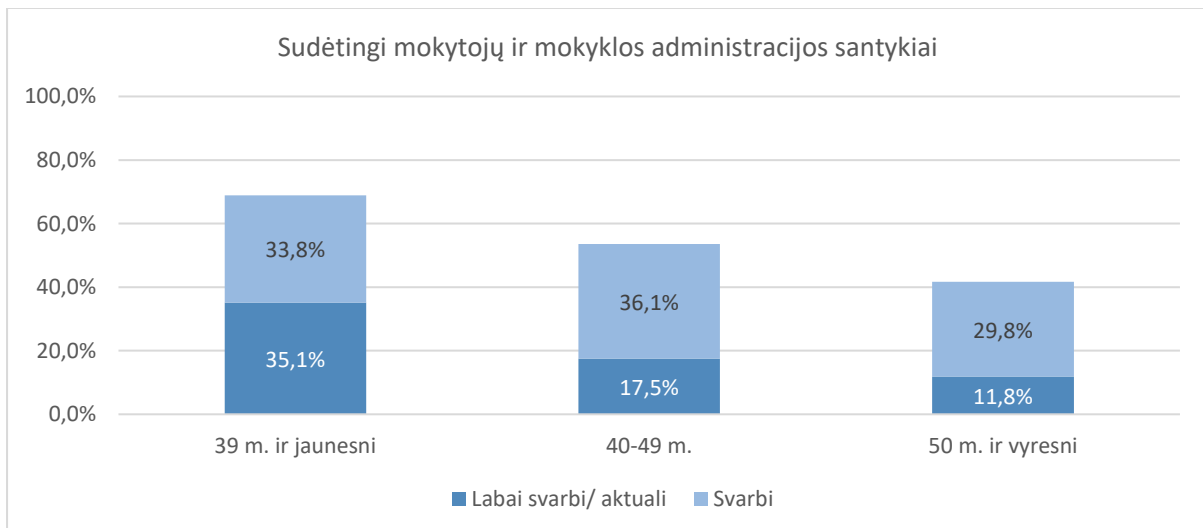
2. Didelis vaikų skaičius klasėse daug dažniau kaip aktuali problema yra vertinama miestų pedagogų, rečiau – kaimo vietovėse dirbančiųjų (žiūrėti 3.5 paveikslą). Amžius ar dėstomas dalykas požiūriui šiuo klausimu įtakos neturėjo.

3.5 pav. Per didelio vaikų skaičiaus klasėje problemos aktualumo vertinimas pagal vietovę, kurioje dirba apklaustieji mokytojai, proc.

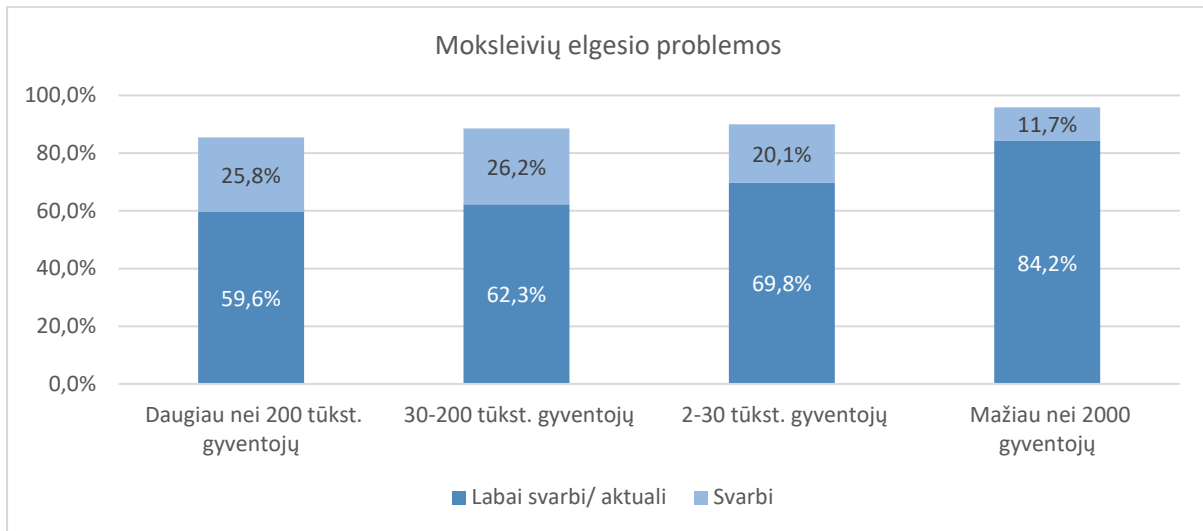
3. Sudėtingus santykius tarp mokytojų ir mokyklos administracijos kaip aktualią problemą dažniau minėjo jauni pedagogai (žiūrėti 3.6 paveikslą). Vietovė, kurioje yra mokykla, ir dėstomas dalykas šios problemos vertinimui įtakos neturėjo.

3.6 pav. Sudėtingų mokytojų ir mokyklos administracijos santykių problemos aktualumo vertinimas pagal mokytojų amžių, proc.

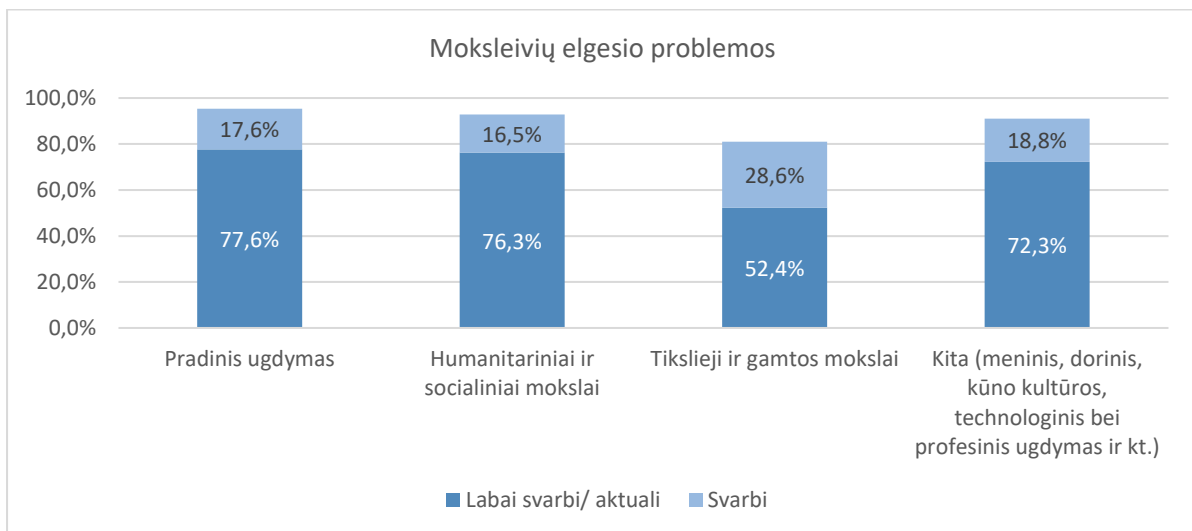

4. Moksleivių elgesio problemas kaip aktualias dažniau nurodo didesnių miestų mokytojai (žiūrėti 3.7 paveikslą), o pagal dėstomą dalyką (žiūrėti 3.8 paveikslą) - rečiau tikslųjų mokslų mokytojai. Šios problemos vertinimui mokytojų amžius įtakos neturėjo.

3.7 pav. Moksleivių elgesio problemos aktualumo vertinimas pagal vietovę, kurioje dirba apklaustieji mokytojai, proc.

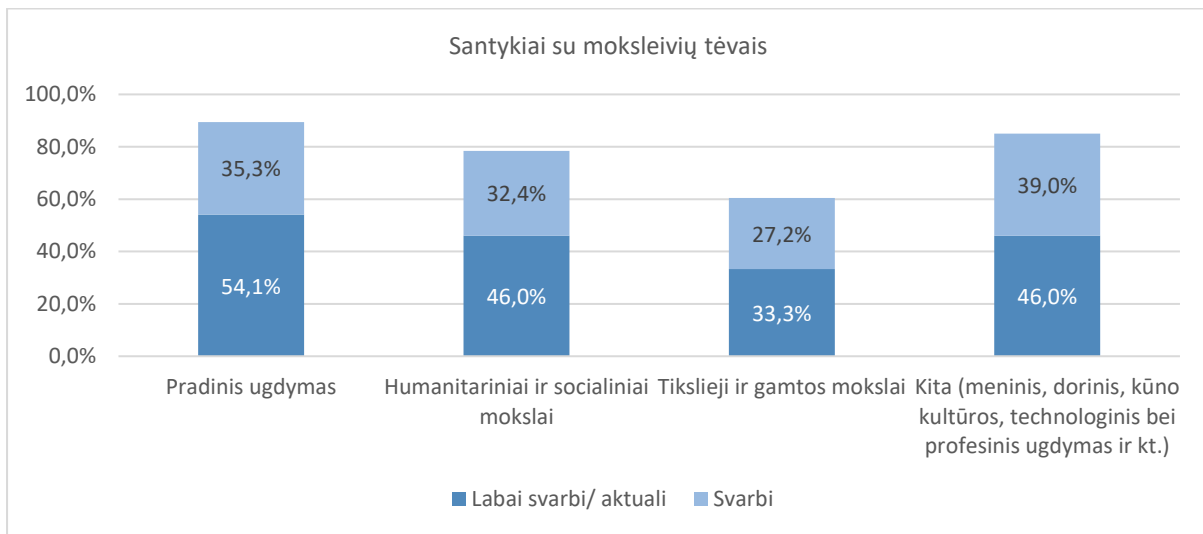

3.8 pav. Moksleivių elgesio problemos aktualumo vertinimas pagal mokytojų dėstomą dalyką, proc.

5. Požiūris į santykius su moksleivių tėvais taip pat skyrėsi pagal dėstomą dalyką: dažniausiai kaip svarbią problemą santykius su tėvais įvardijo pradinio ugdymo pedagogai, rečiausiai – tikslųjų mokslų mokytojai (žiūrėti 3.9 paveikslą). Amžius ir vietovė įtakos neturi.

3.9 pav. Santykių su moksleivių tėvais aktualumo vertinimas pagal mokytojų dėstomą dalyką, proc.

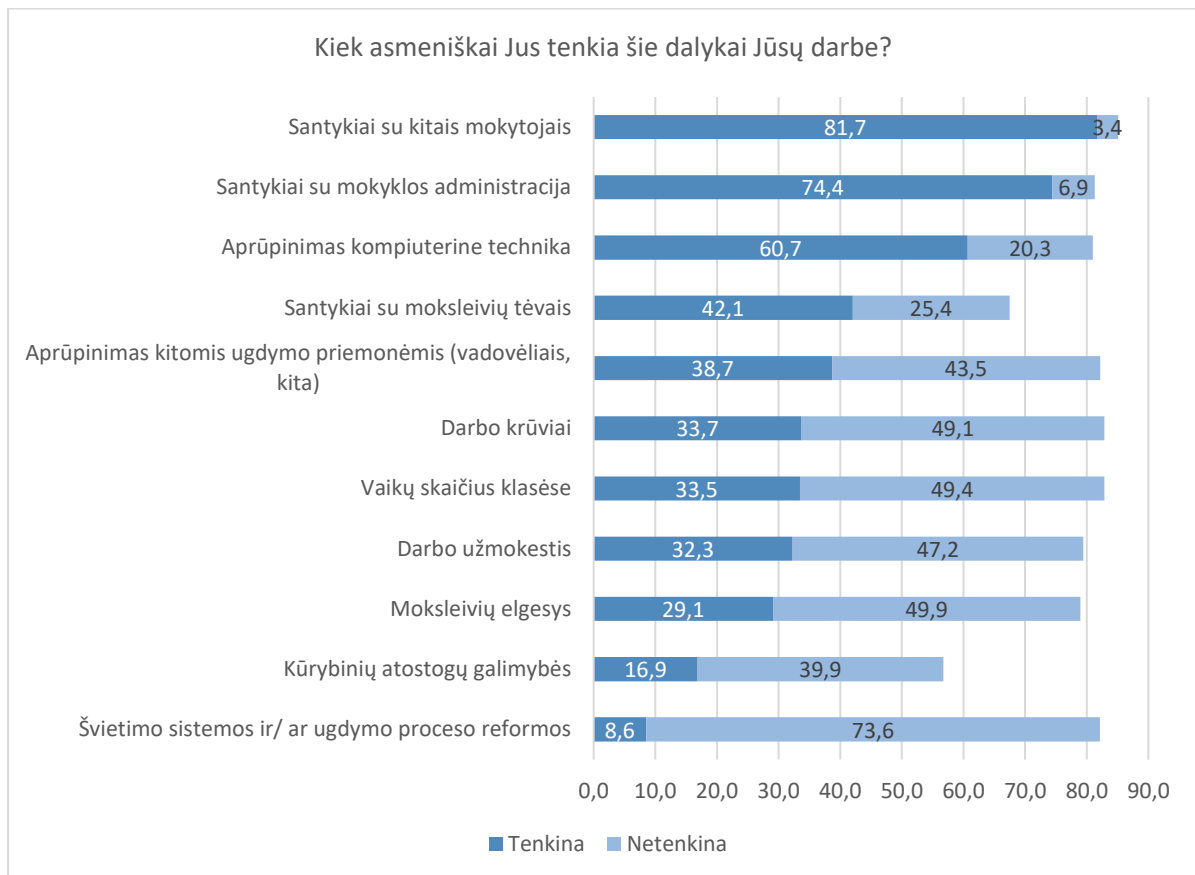

6. Požiūris į darbo krūvius, mokytojų perdegimą/pervargimą, sumaištį keliančias reformas, kūrybinių atostogų galimybes, aprūpinimą kompiuterine technika ar kitomis ugdymo priemonėmis nepriklauso nei nuo vienos tyrime taikytos mokytojų socialinės demografinės charakteristikos.

Atliktame tyrime mokytojų buvo klausiama ne tik, ką mokytojai galvoja apie įvairių problemų aktualumą Lietuvos mokytojams apskritai, bet ir pateikiamas klausimas, o kiek asmeniškai juos tenkina ar netenkina darbe skirtingi jų darbo aplinkos aspektai. Pusė apklaustų mokytojų nurodė, kad jų netenkina moksleivių elgesys (50 proc.), vaikų skaičius klasėje (49 proc.), darbo krūvis (49 proc.), darbo užmokestis (47 proc.), tačiau labiausiai mokytojai sutarė dėl vieno jų netenkinančio dalyko – švietimo sistemos ir/ar ugdymo proceso reformų, – net 74 proc. mokytojų nurodė, kad šis aspektas jų netenkina (žiūrėti 3.10 paveikslą).

Dalykai, kuriais mokytojai dažniausiai yra patenkinti darbe yra šie: geri santykiai su kitais mokytojais (82 proc.), geri santykiai su mokyklos administracija (75 proc.), mokyklos aprūpinimas kompiuterine technika (60 proc.).

3.10 pav. Mokytojus asmeniškai tenkinančių ir netenkinančių darbo aplinkos aspektų vertinimas, proc.

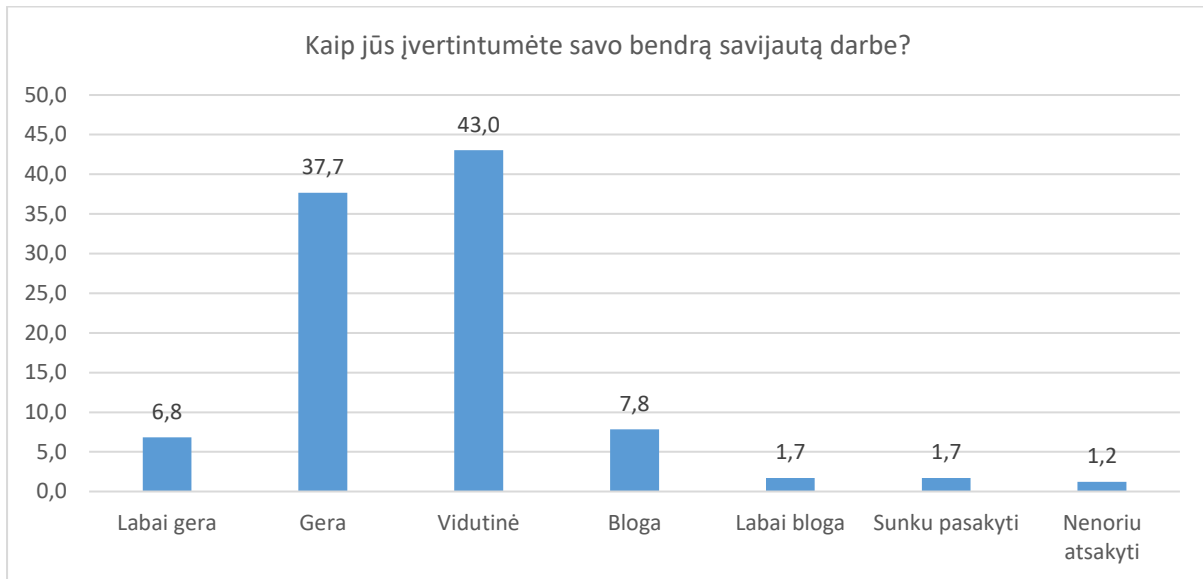

Panašiai, kaip ir anksčiau pristatytoje bendro problemų aktualumo vertinimo analizėje pagal socialines demografines charakteristikas, mokytojų atsakymai į klausimą, o kiek asmeniškai jiems aktualios šios problemos, pagal amžių, mokyklos, kurioje dirbama, vietovę ir dėstomą dalyką mažai skiriasi, šie skirtumai statistiškai nereikšmingi. Visgi, dviem darbo aplinkos vertinimo aspektais ši nuomonė buvo diferencijuota: didelis vaikų skaičius klasėje daug dažniau netenkina mokytojų didmiesčiuose ir miestuose nei kaimo vietovėse (atitinkamai 63 proc., 57 proc. ir 27 proc.), o 39 metų ir jaunesnių mokytojų grupėje buvo mažiau nepatenkintų švietimo sistemos reformomis nei vyresnių mokytojų grupėje (atitinkamai 63 proc. ir 78 proc.).

3.3. MOKYTOJŲ SAVIJAUTA DARBE

Kaip matyti iš duomenų, pateiktų 3.11 paveiksle, tik nedidelė dalis apklaustų mokytojų savo savijautą darbe vertina kaip labai gerą. Kita vertus, prie labai gerai vertinančių pridėjus tuos mokytojus, kurie pasirinko atsakymą „gerai“, matome, kad apie 45 proc. mokytojų pozityviai vertina savo savijautą darbe. Visgi, 43 proc. pedagogų nurodo, kad jų bendra savijauta darbe yra tik vidutinė, o dešimtdalio – bloga. Bendros savijautos darbe vertinimui įtakos neturi mokytojų amžius, dėstomas dalykas ar vietovė, kurioje jie dirba.

3.11 pav. Mokytojų savijautos darbe įsivertinimas, proc.

3.4. MOKYTOJŲ STREIKAI

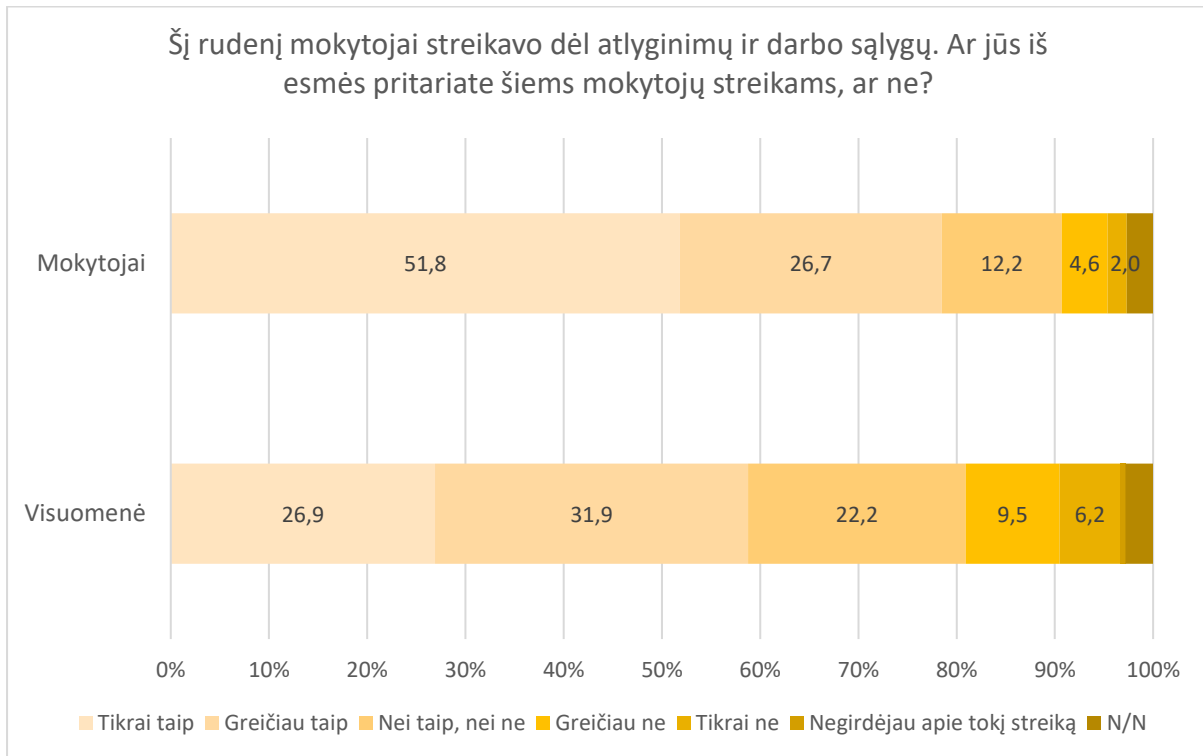
Pagal apklausos duomenis daugiau nei pusė Lietuvos gyventojų (59 proc.) pritarė 2023 m. rudenį vykusiems mokytojų streikams dėl atlyginimų ir darbo sąlygų. Mokytojų grupėje pritarimas streikui buvo dar didesnis – 79 proc. streiką palaikė (žiūrėti 3.12 paveikslą).

Nepalaikiusiųjų rudeninių mokytojų streikų dalis tiek visuomenėje, tiek mokytojų grupėje yra maža (mažiau nei dešimtadalis).

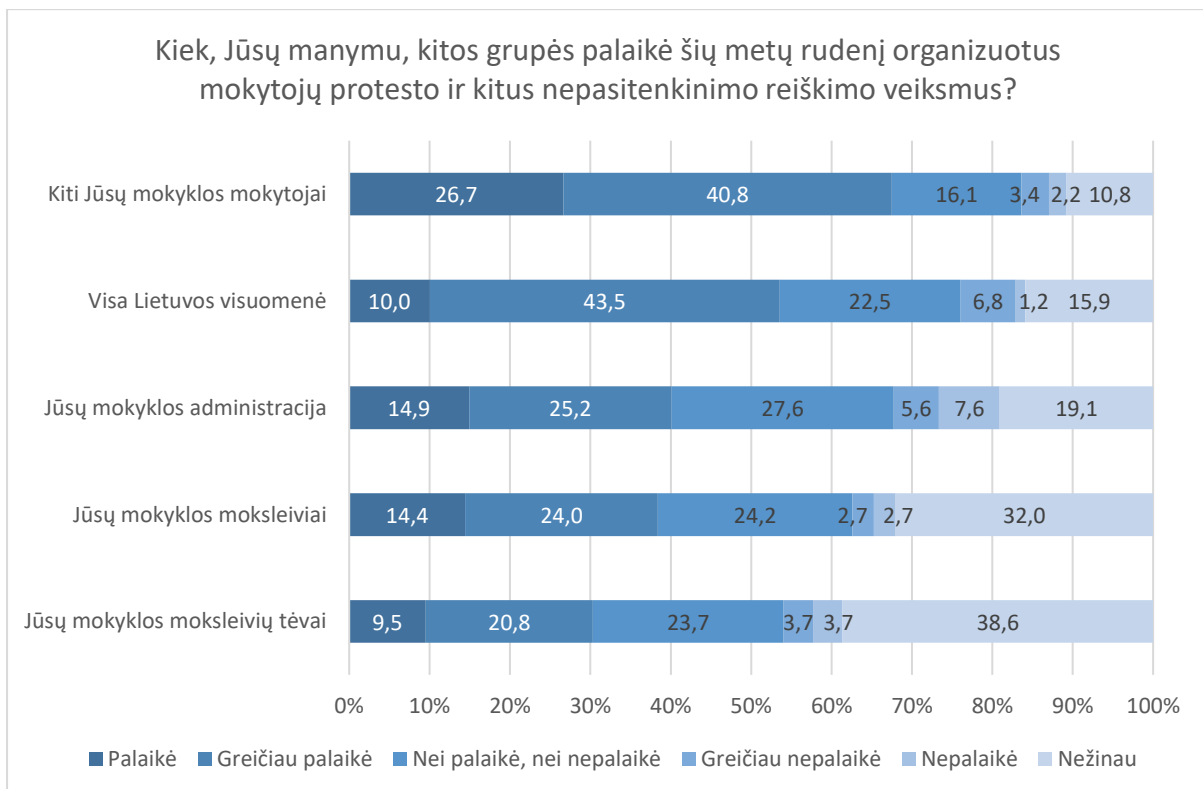
Visuomenėje moterys dažniau nei vyrai palaikė streiką (64 proc. ir 53 proc. atitinkamai). Požiūris į streikus visuomenėje taip pat priklausė nuo amžiaus: 46 proc. 18-24 metų amžiaus respondentų pritarė streikams, kai pritarimas kitose amžiaus grupėse buvo 15-20 procentinių punktų aukštesnis. Streikai sulaukė daugiau pritarimo tarp aukštąjį išsimokslinimą turinčių gyventojų (67 proc.), kitose dvejose žemesnėse išsimokslinimo kategorijose pritarimas buvo 50 proc. ir 56 proc. Tuo tarpu remiantis mokytojų tyrimo duomenimis, pedagogų požiūris į mokytojų streikus rudenį statistiškai reikšmingai nesiskiria nei pagal mokytojų amžių, nei dėstomą dalyką, nei vietovę, kurioje yra mokykla.

Mokytojų apklausoje pedagogų taip pat buvo teirautasi, kiek, jų nuomone, visuomenė ir skirtingos socialinės grupės palaikė streiką. Mokytojai gana tiksliai įvertino visuomenės palaikymą: 53 proc. manė, kad visa Lietuvos visuomenė palaikė streikuojančius (žiūrėti 3.13 paveikslą). Daug sudėtingiau mokytojams buvo pajusti, ar streiką palaikė moksleiviai ir jų tėvai: daugiau nei trečdalis mokytojų nežinojo šio atsakymo. Penktadalis mokytojų nežinojo ir kokia yra mokyklos administracijos pozicija dėl streikų.

3.12 pav. 2023 m. rudens mokytojų streikų palaikymas visuomenėje ir mokytojų grupėje, proc.

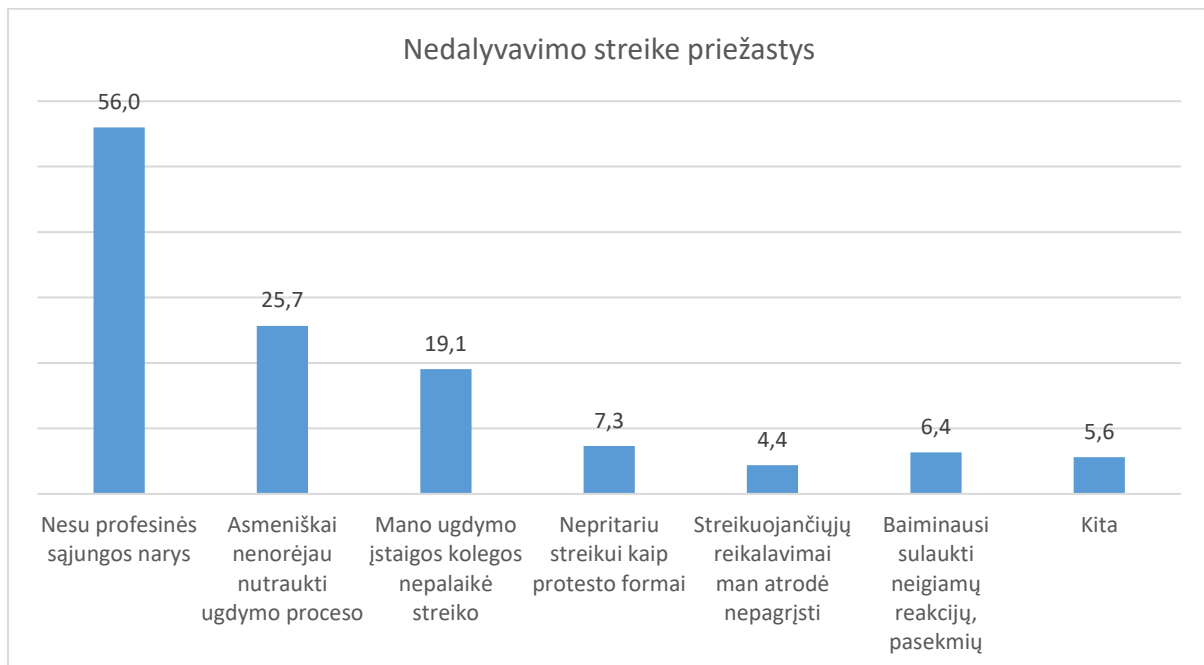
3.13 pav. Mokytojų vertinimas, kiek kitos grupės palaikė 2023 m. rudens mokytojų streikus, proc.

Rudens mokytojų streikuose patys dalyvavo 12 proc. apklaustų mokytojų, toks pat procentas nurodė, kad nenori atsakyti, 75 proc. apklausos dalyvių nedalyvavo. Streike dalyvavę mokytojai daug pozityviau nei nedalyvavę vertino įvairių mokyklų bendruomenės grupių pritarimą mokytojų streikams: mokyklos administracijos (63 proc. dalyvavusių manė, kad jų administracija pritarė, palyginus su 46 proc. nedalyvavusių), moksleivių (87 proc. ir 44 proc. atitinkamai) ir moksleivių tėvų (81 proc. ir 38 proc. atitinkamai).

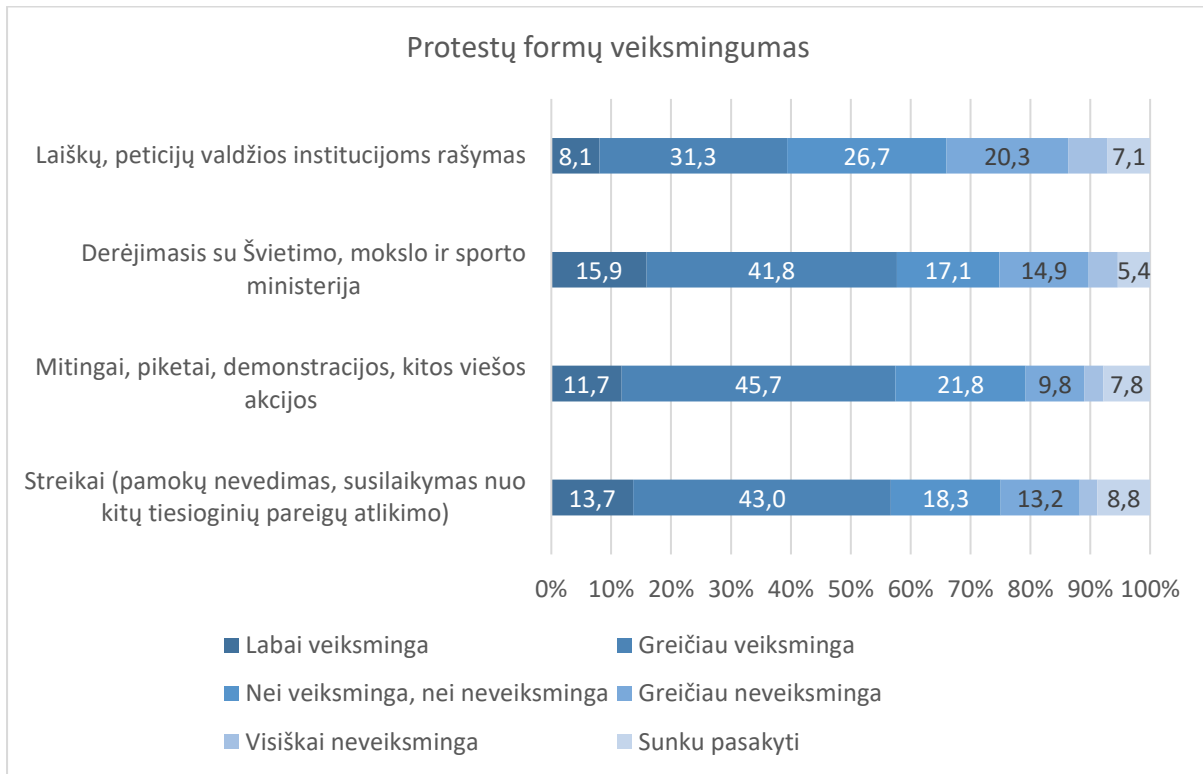
Streike nedalyvavusių mokytojų buvo teirautasi apie pagrindines priežastis, kodėl jie nedalyvavo. Dažniausiai pedagogai nurodė, kad nėra profesinės sąjungos, kuri rengė streiką, nariai (56 proc.), nenorėjo nutraukti ugdymo proceso (25 proc.), 2 iš 10 apklaustųjų (19 proc.) taip pat kaip vieną priežasčių nurodė, kad jų kolegos nepalaikė streiko (žiūrėti 3.14 paveikslą). Tik maža apklaustų mokytojų dalis nedalyvavo streike, nes nepalaikė streiko reikalavimų ar laiko streiką netinka protesto forma.

3.14 pav. Mokytojų nedalyvavimo 2023 m. rudens streikuose priežastys, proc. (nedalyvavusiųjų imtis)

Nepriklausomai, ar dalyvavo, ar nedalyvavo rudens streikuose, daugiau nei pusė mokytojų streikus, demonstracijas, mitingus, derybas su ministerija vertina kaip veiksmingas. Daug prasčiau vertinamas laiško rašymo veiksmingumas – šia protesto forma tiki tik 4 iš 10 mokytojų (žiūrėti 3.15 paveikslą).

3.15 pav. Mokytojų skirtingų protestų formų veiksmingumo vertinimas, proc.

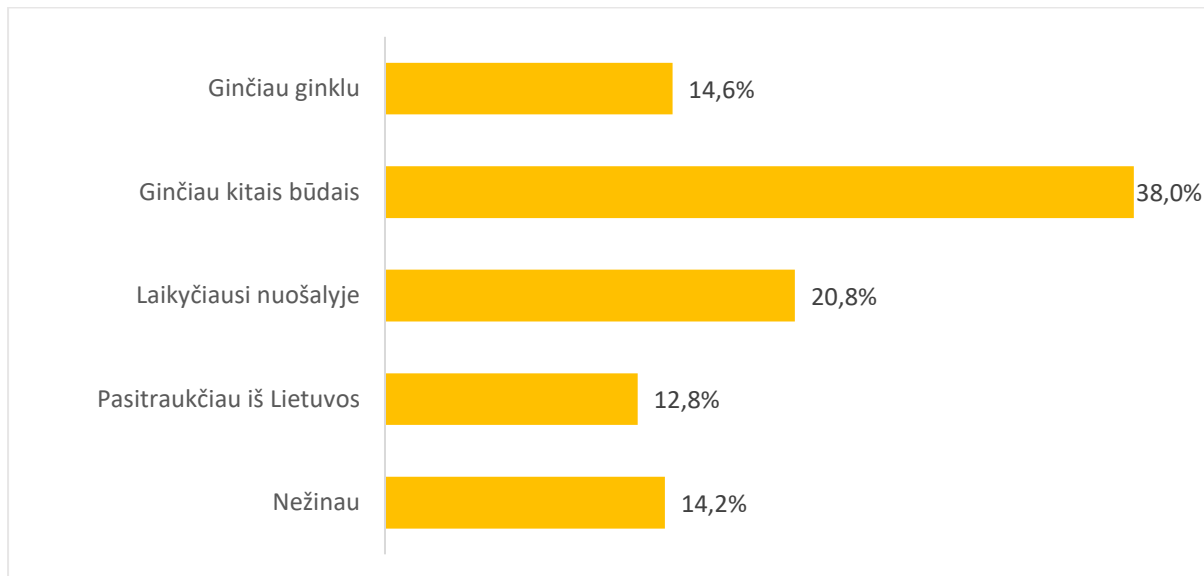
IV. NUSITEIKIMAS GINTI ŠALĮ IR PASIRENGIMAS EKSTREMALIOMS SITUACIJOMS

Šių metų pilietinės galios indekso tyrimo apklausos vykdymo metu viešojoje erdvėje vyko daug diskusijų apie tai, ar Lietuvos visuomenė yra pasiruošusi krizinėms situacijoms ir specifiskai – karui. Todėl apklausoje buvo įtraukta keletas klausimų apie tai. Atsakymų rezultatai yra pateikiami šioje ataskaitos dalyje.

4.1. VISUOMENĖS NUSITEIKIMAS GINTI ŠALĮ IR PASIRENGIMAS EKSTREMALIOMS SITUACIJOMS

Kaip matyti iš 4.1 paveikslėlio, beveik 15 proc. apklaustųjų teigia, kad gintų šalį ginklu, jei ji būtų užpulta išorės agresoriaus. Dar 38 proc. ketina ginti šalį kitais būdais. Trečdalis apklaustųjų teigia, kad arba paliktų šalį, arba laikytųsi nuošalyje.

4.1 pav. Ketinimas ginti šalį karo atveju

Atsakymų pasiskirstyme yra stebimi skirtumai pagal įvairias respondentų charakteristikas. Natūralu, kad vyrai (28 proc.) yra labiau nei moterys (3 proc.) linkę ginti šalį ginklu. Savo ruožtu, gerokai daugiau moterų (28 proc.) nei vyrų (13 proc.) laikytųsi nuošalyje. Daugiau nei kitos amžiaus grupės nuošalyje laikytųsi vyresni nei 60 metų respondentai (36 proc.). Mažiau ginti šalį visais būdais būtų nusiteikę ir ne lietuvių tautybės gyventojai. Labiau nei kiti gyventojai ginti šalį tiek ginklu (28 proc.), tiek ir kitais būdais (52 proc.) būtų linkę didesnes nei 800 EUR pajamas vienam šeimos nariui gaunantys gyventojai. Kitais (ne ginklu) būdais šalį būtų labiau pasirengę ginti turintys aukštesnįjį bei aukštąjį išsimokslinimą (atitinkamai 43 proc. ir 51 proc.).

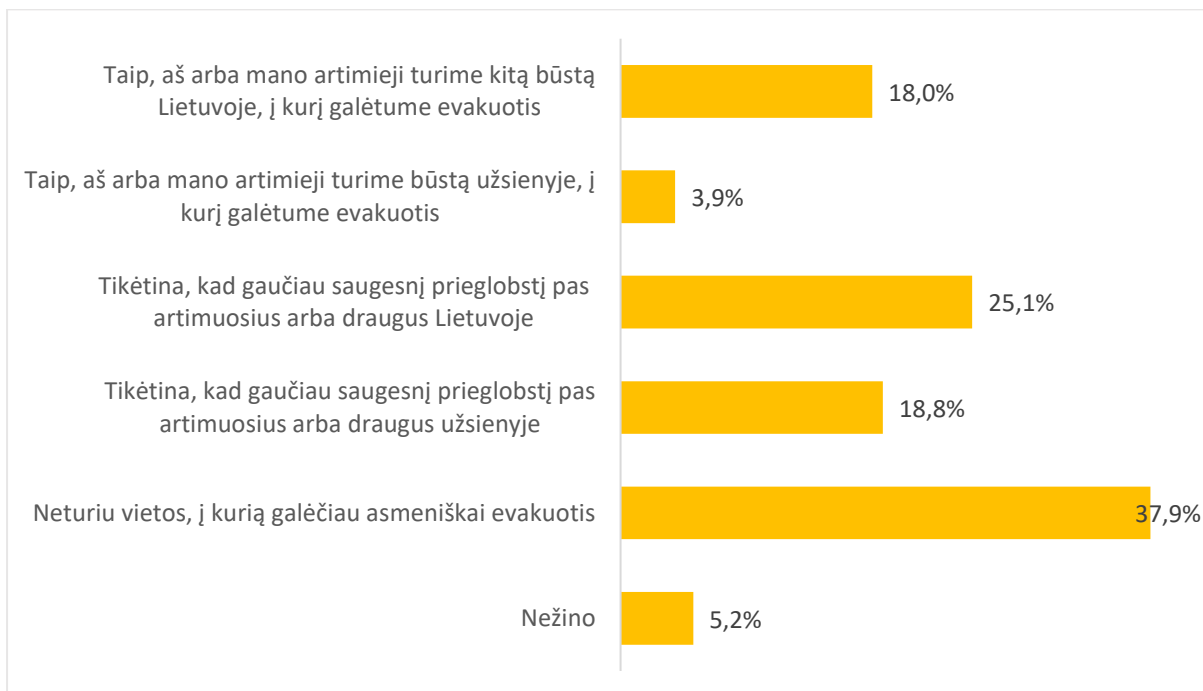
Beveik trečdalis apklaustųjų teigia, kad turėtų (žinotų) saugią vietą, kur galėtų slėptis kokios nors grėsmės atveju. 41 proc. teigia tokios vietos neturį, o dar 26 proc. nėra tikri, ar turima (žinoma) vieta yra saugi (žiūrėti 4.2 paveikslą).

4.2 pav. Ar turi (žino) saugią vietą, kur būtų galima slėptis grėsmės atveju

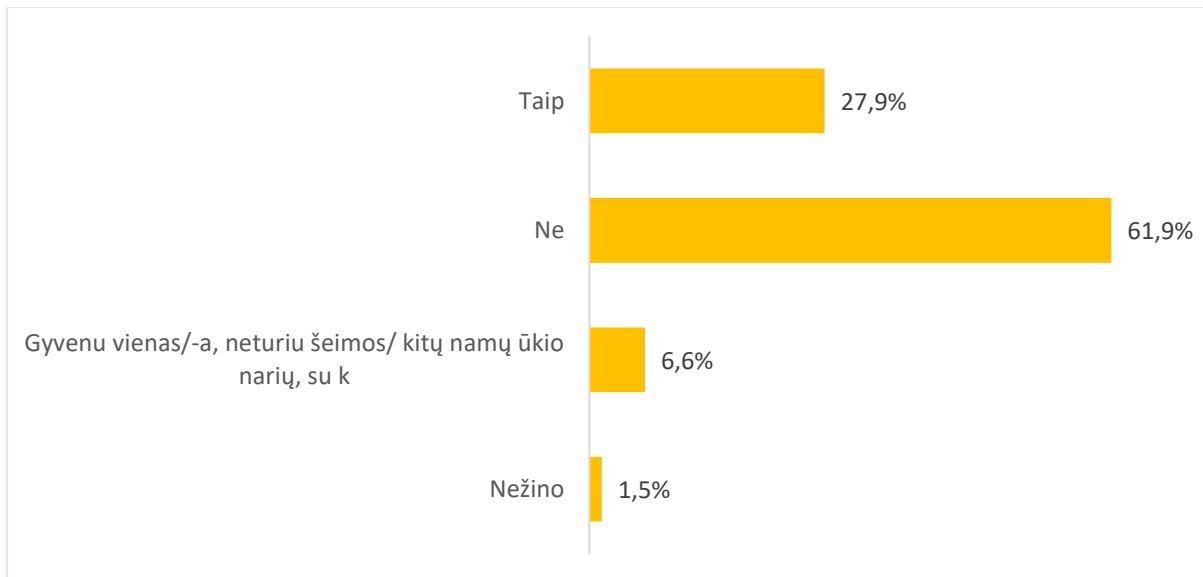
38 proc. apklaustųjų teigia, kad neturėtų kur evakuotis, jei tokia būtinybė kiltų agresijos atveju (žiūrėti 4.3 paveikslą). 4 proc. gyventojų teigia, kad turėtų būstą evakuacijai užsienyje, dar 19 proc. galėtų išvykti į užsienį pas artimuosius ar draugus. 43 proc. mano, kad galėtų evakuotis į kitą būstą Lietuvoje.

4.3 pav. Ar turėtų kur evakuotis grėsmės atveju

Pastaruoju metu Lietuvos gyventojams yra gana dažnai primenama, ką reikėtų daryti, jei įvyktų krizė ir kiltų grėsmė saugumui. Vienas iš pirmųjų punktų tame sąraše yra aptarti veiksmų planą su šeimos nariais. Tad šiame tyrime buvo klausimas apie tai, ar gyventojai yra tai padarę. Rezultatai rodo, kad tai atlikę yra tik 28 proc. visų apklaustųjų (žiūrėti 4.4 paveikslą).

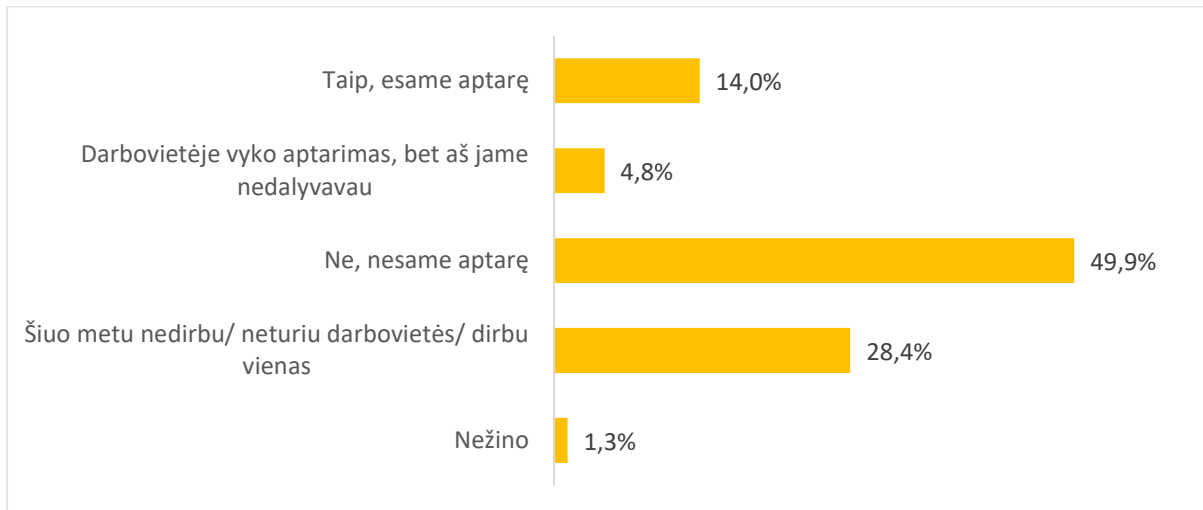
4.4 pav. Ar yra aptarę veiksmų planą su šeimos nariais grėsmės atveju

Reikšmingai dažniau veiksmų planą yra aptarę tie, kam yra nuo 25 iki 39 metų (37 proc.), kitaip tariant, ta visuomenės grupė, kuri, tikėtina, turi dar mažų ar mokyklinio amžiaus vaikų. Taip pat dažniau tai yra atlikę turintys aukštąjį išsimokslinimą (41 proc.) bei didmiesčiuose gyvenantys (37 proc.) gyventojai.

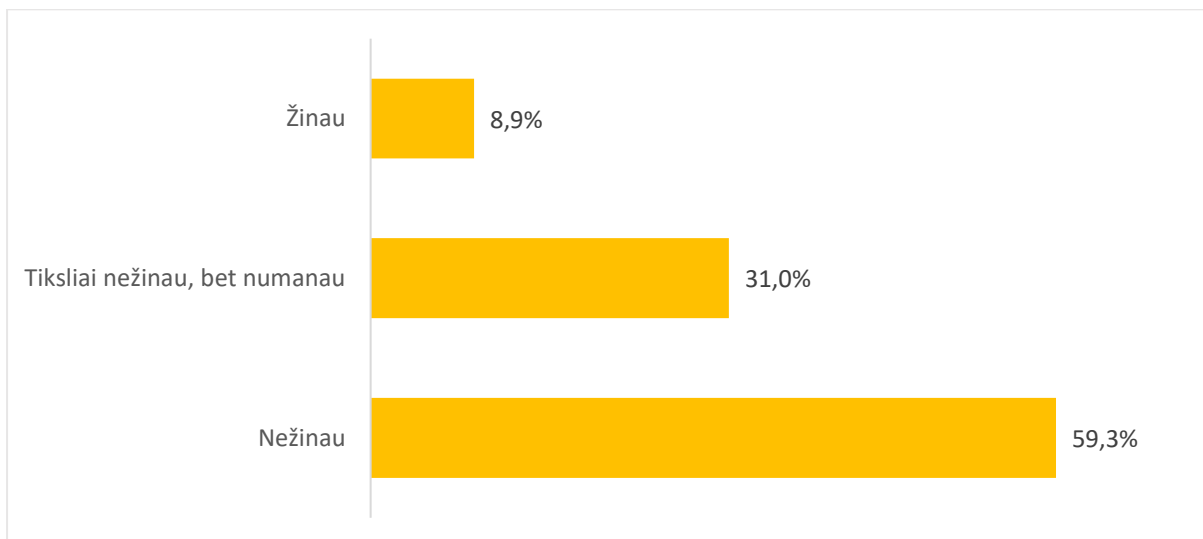
Tik 14 proc. apklaustųjų teigia, kad jie yra aptarę veiksmų planą grėsmės atveju darbovietėje (žiūrėti 4.5 paveikslą). Dar 5 proc. teigia, kad toks planas buvo aptarinėjamas jiems nedalyvaujant. Pusė respondentų sako, kad toks planas darbovietėje nebuvo aptartas.

4.5 pav. Ar darbovietėje yra aptartas veiksmų planas grėsmės atveju

Tik 9 proc. apklaustųjų aiškiai žino savo vaidmenį valstybės gynimo planuose. Dar 31 proc. teigia numanantį savo vaidmenį, nors tiksliai jo ir nežino (žiūrėti 4.6 paveikslą).

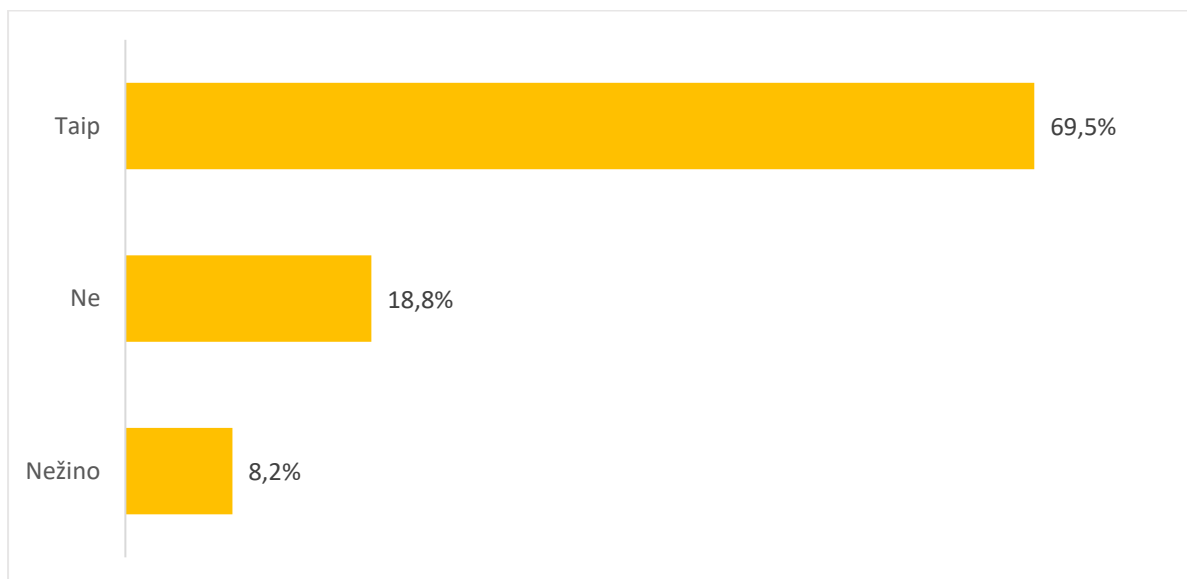
4.6 pav. Ar žino savo vaidmenį valstybės gynimo planuose

Vyrai gerokai dažniau arba tiksliai žino (14 proc.) arba numano (35 proc.) savo vaidmenį. Net 17 proc. 25-29 m. respondentų žino savo vaidmenį, dar 45 proc. jų savo vaidmenį numano.

Iš nežinančių savo vaidmens, daugiau nei du trečdaliai norėtų jį žinoti (4.7 paveikslas).

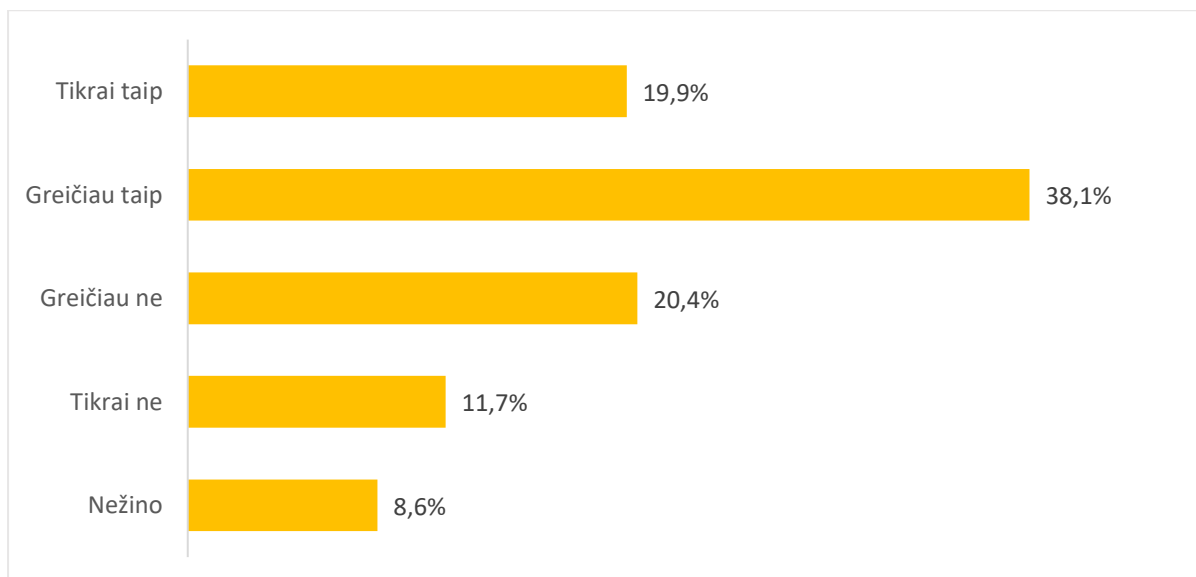
4.7 pav. Ar norėtų tokį vaidmenį žinoti

Lbiau nei kitos grupės, savo vaidmenį norėtų žinoti gyventojai su aukštauju išsimokslinimu (83 proc.) ir gyvenantys miestuose (80 proc.). Daugiau tokių gyventojų yra ir tarp gaunančių didesnes nei 800 EUR pajamas vienam šeimos nariui (83 proc.).

Dauguma apklaustųjų Lietuvos gyventojų mano, kad karo atveju pasipriešinime turėtų dalyvauti visa visuomenė. 58 proc. pasirinko atsakymą tikrai taip arba greičiau taip (4.8 paveikslas).

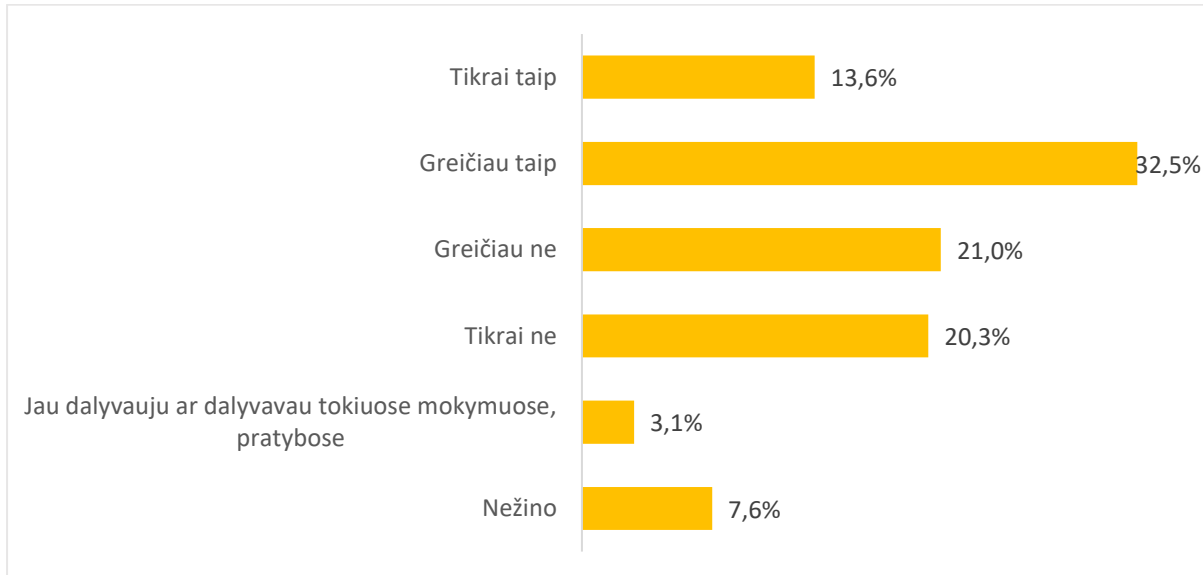
4.8 pav. Ar karo atveju gynyboje ir pasipriešinime turėtų dalyvauti visa visuomenė

Tvirtai įsitikinusių, kad visa visuomenė turėtų dalyvauti gynyboje ir pasipriešinime, yra tarp vyrų (24 proc.), lietuvių (21 proc.), turinčių universitetinį išsimokslinimą (24 proc.), turinčių dideles pajamas (36 proc.).

45 proc. apklaustųjų norėtų dalyvauti pratybose ar mokymuose, skirtuose pasirengti ekstremalioms situacijoms. Tačiau tik 3 procentai teigia dalyvavę tokiuose užsiėmimuose (4.9 paveikslas).

4.9 pav. Ar norėtų dalyvauti pratybose, mokymuose skirtuose pasirengti ekstremalioms situacijoms

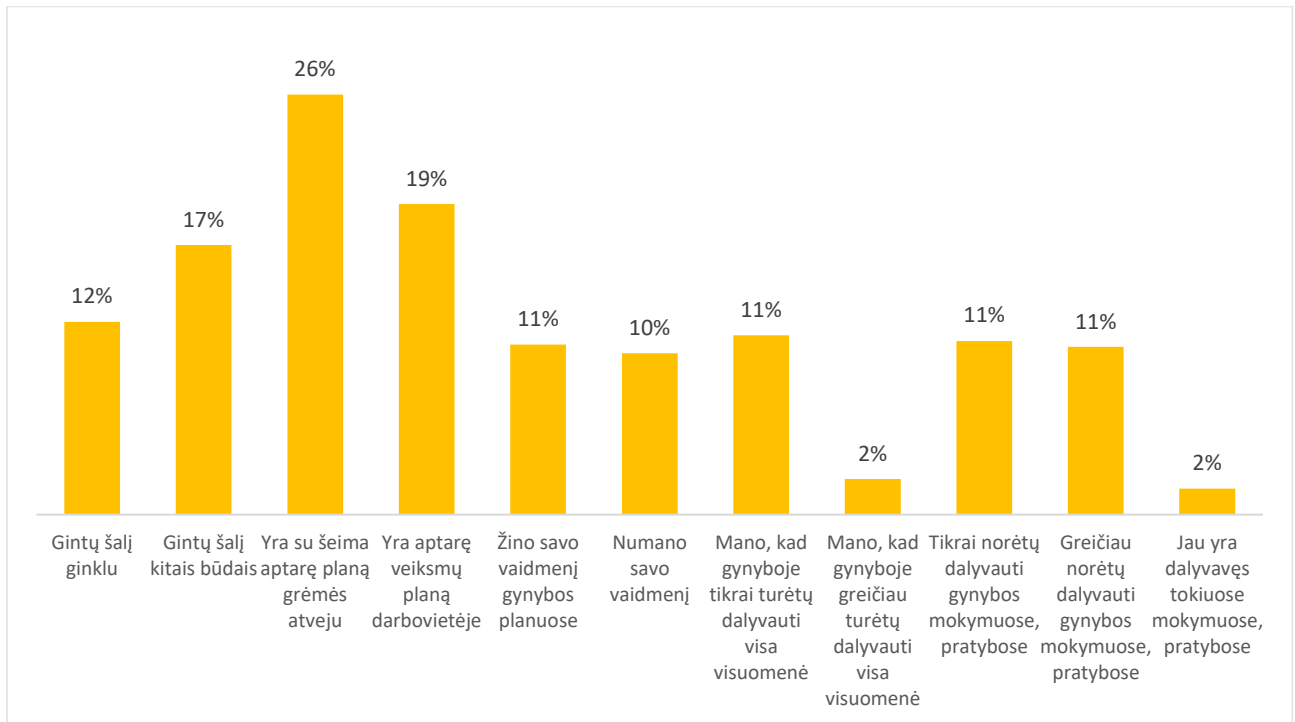

Daugiau norinčių dalyvauti mokymuose ar pratybose yra tarp vyrų (50 proc.), jaunesnių (iki 39 m.) žmonių (57 proc.). Po 56 proc. tokių apklaustųjų yra tarp turinčių universitetinį išsimokslinimą bei didmiesčių gyventojų.

Ši apklausa suteikė galimybę pažiūrėti į rezultatus įvairiais pjūviais, kurių vienas ypač įdomus pilietinės visuomenės požiūriu. Analizuojant rezultatus, buvo išskirta grupė apklaustųjų, kurie teigė, kad jie per pastaruosius metus dalyvavo kokių nors visuomeninių organizacijų veikloje (tokių buvo 109 respondentai). Jų atsakymai aiškiai skiriasi nuo visos visuomenės reiškiamų nuostatų ir nuomonių. 27 proc. jų teigia, kad gintų šalį ginklu, jei ji būtų užpulta kitos šalies. 55 proc. teigia, kad gintų šalį kitais būdais (priminimui, visoje visuomenėje tokių apklaustųjų yra atitinkamai 15 proc. ir 38 proc.).

Visuomeninių organizacijų nariai taip pat geriau nei visa visuomenė žino ar numano savo vaidmenį karo atveju (plius 21 procentinis punktas palyginti su visa visuomene). Toks pats skirtumas palyginti su visa visuomene yra ir klausiant apie norą dalyvauti mokymuose, pratybose siekiant pasiruošti ekstremalioms situacijoms. Bet dalyvavusių tokiuose mokymuose yra nedaug – tik 5 proc. dalyvaujančių visuomeninėje veikloje. Bet kuriuo atveju, tyrimo rezultatai rodo, kad dalyvavimas visuomeninių organizacijų veikloje yra aiškiai susijęs su pasiryžimu nelikti nuošalyje karinės agresijos atveju (žiūrėti 4.10 paveikslą).

4.10 pav. Visuomeninių organizacijų veikloje dalyvaujančių gyventojų atsakymų į kai kuriuos klausimus skirtumas nuo visos visuomenės atsakymų lygmens. Pateikiami procentai rodo, kiek procentinių punktų daugiau dalyvaujančiųjų pasirinko tam tikrą atsakymą palyginti su visa visuomene (N = 109)

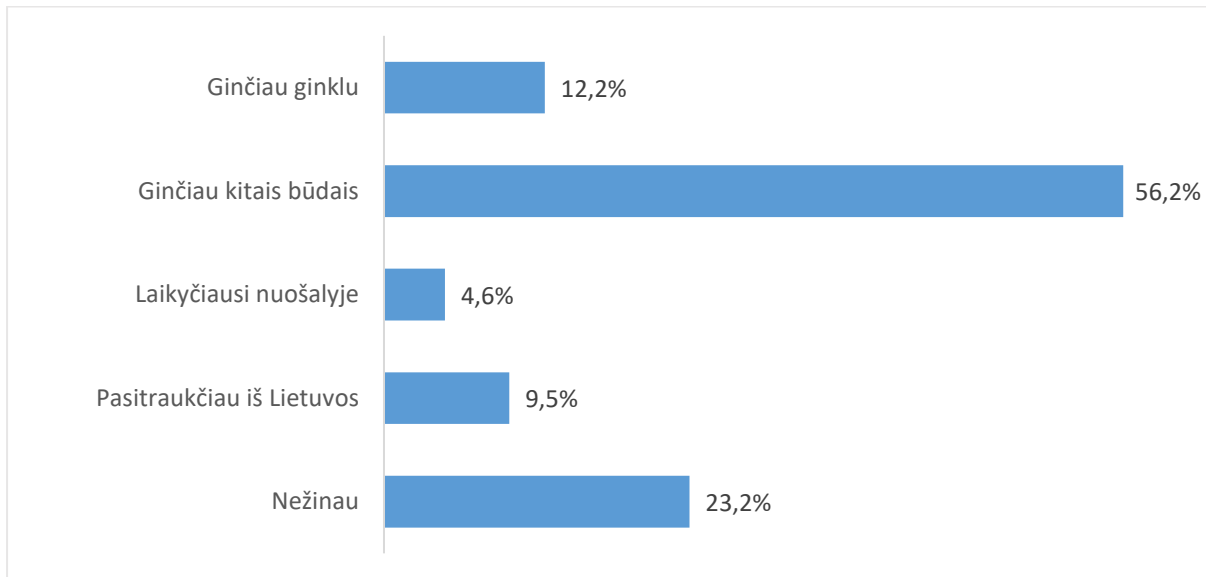

4.2. MOKYTOJŲ NUSITEIKIMAS GINTI ŠALĮ IR PASIRENGIMAS EKSTREMALIOMS SITUACIJOMS

2023 m. pilietinės galios indekso tyrimo mokytojų apklausoje taip pat buvo užduodami tie patys klausimai apie pasiruošimą krizinėms situacijoms bei galimą elgesį jų metu, kurie buvo užduodami ir visos visuomenės apklausoje. Mokytojų atsakymai į klausimus pateikiami šiame skyrelyje.

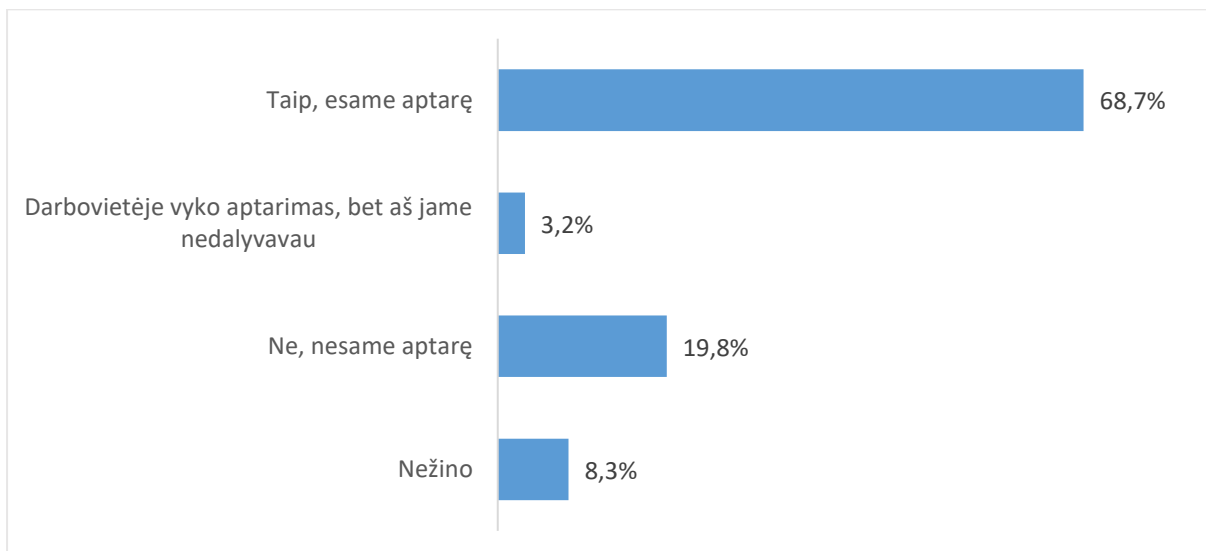
12 proc. apklaustų mokytojų teigė, kad, kilus karui, jie eitų ginti šalies su ginklu rankoje. Dar 56 proc. teigė, kad tokiu atveju gintų šalį kitais būdais. Gana didelė dalis (23 proc.) mokytojų teigė, kad jie nežino, kaip pasielgtų tokiu atveju (4.11 paveikslas).

4.11 pav. Ketinimas ginti šalį karo atveju

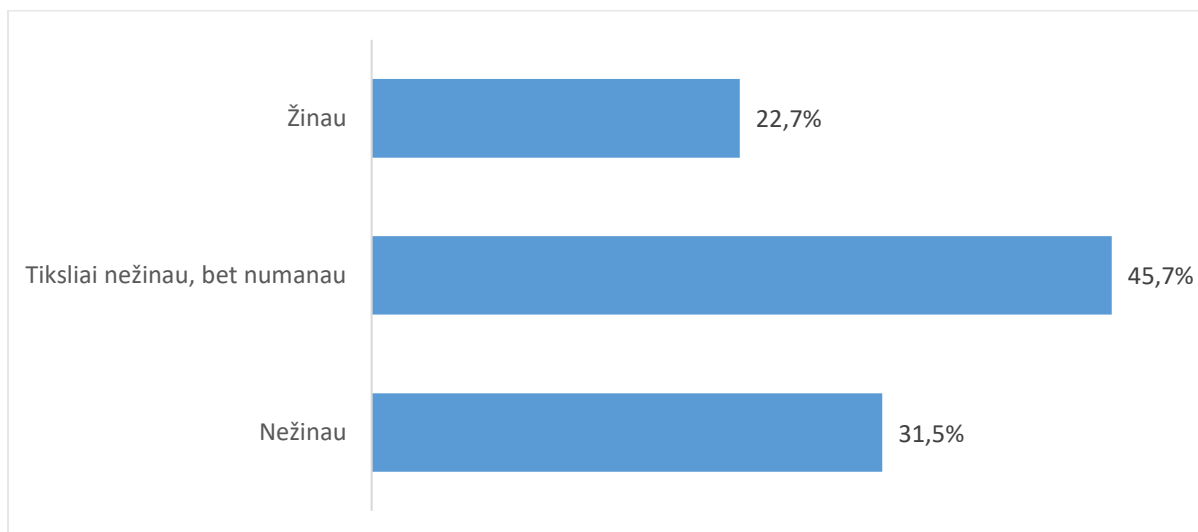
Daugiau nei du trečdaliai mokytojų yra aptarę veiksmų planą darbovietėje grėsmės atveju. Dar keli procentai žino, kad toks aptarimas darbovietėje vyko, nors jie ir nėra jame dalyvavę (4.12 paveikslas).

4.12 pav. Ar darbovietėje yra aptartas veiksmų planas grėsmės atveju

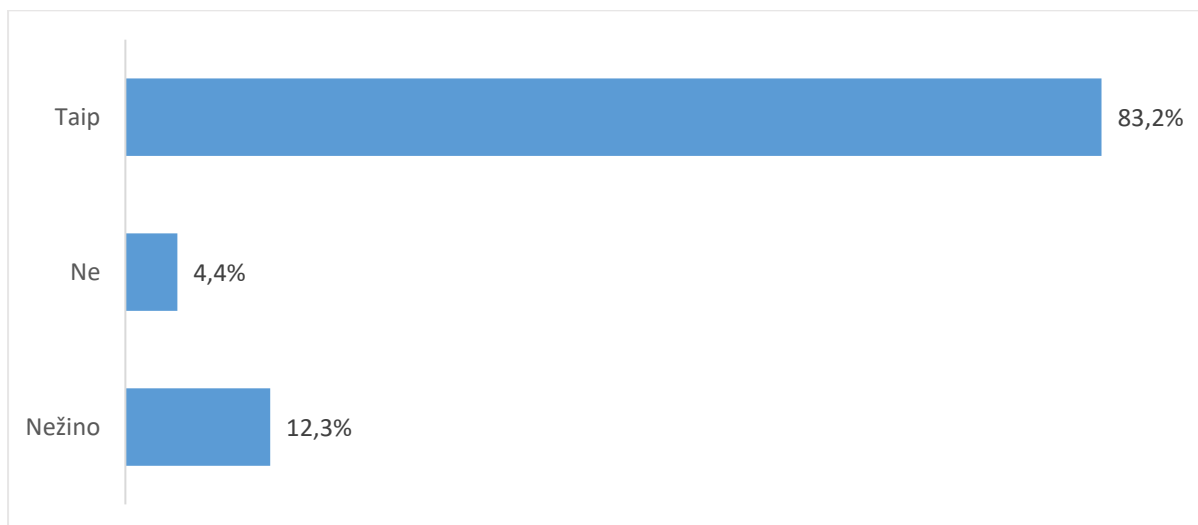
Taip pat truputį daugiau nei du trečdaliai apklaustų mokytojų mano žiną savo vaidmenį valstybės gynimo planuose (4.13 paveikslas). 23 proc. tai žino tiksliai, o dar 46 proc. tą vaidmenį numano.

4.13 pav. Ar žino savo vaidmenį valstybės gynimo planuose

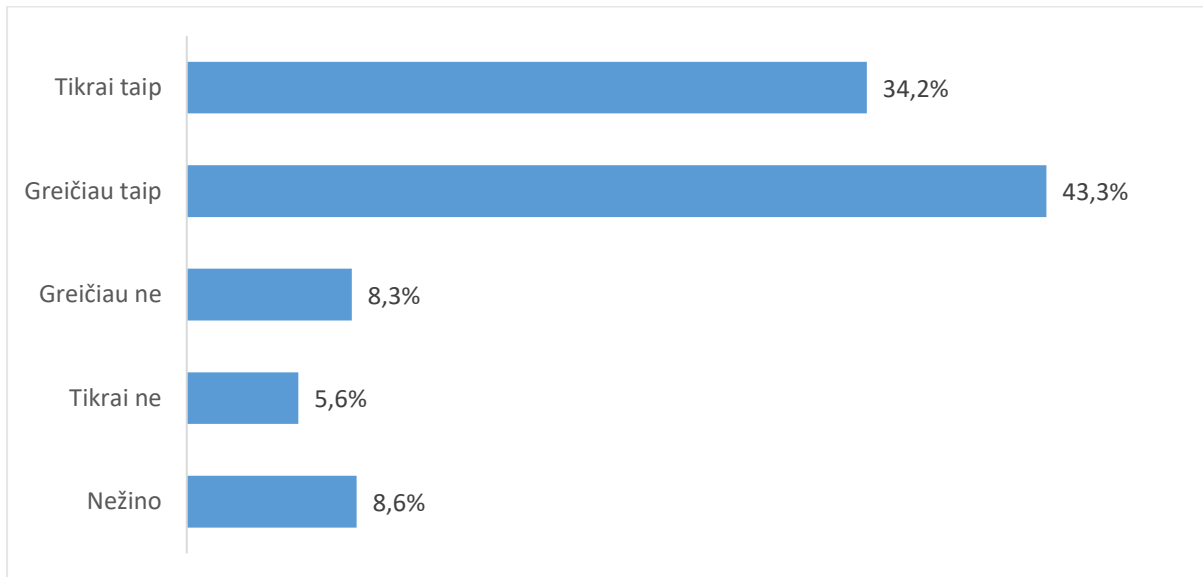
Tarp nežinančių savo vaidmens absoliuti dauguma (83 proc.) tą vaidmenį norėtų sužinoti (4.14 paveikslas).

4.14 pav. Ar norėtų tokį vaidmenį žinoti (nežinančiųjų savo vaidmens valstybės gynimo planuose imtis)

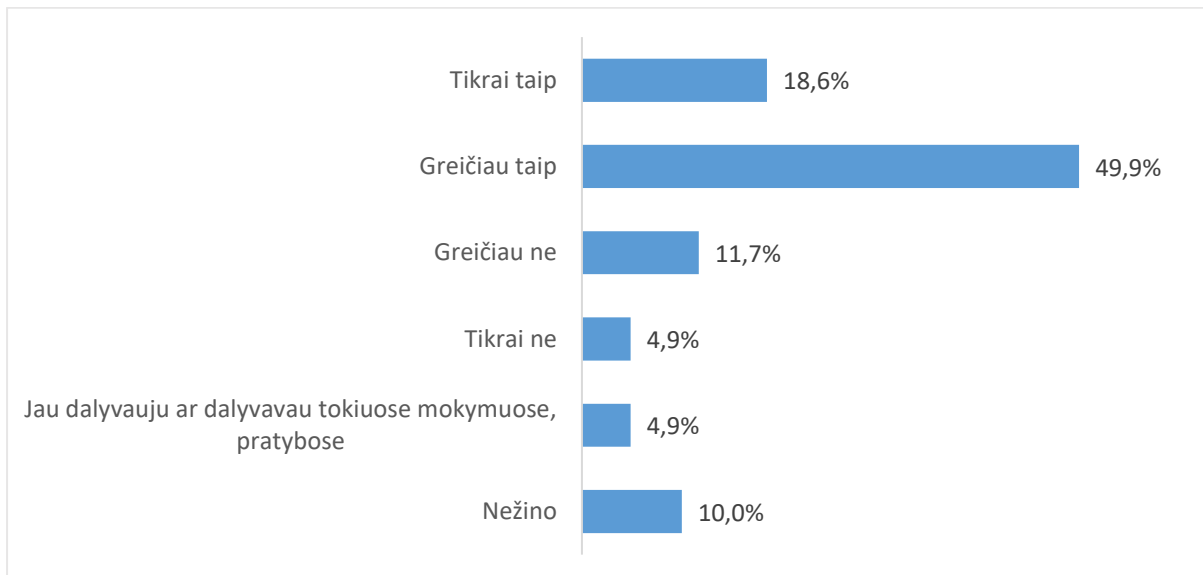
Didžioji dalis apklaustų mokytojų yra įsitikinę, kad visa visuomenė privalo dalyvauti valstybės gynime karo atveju (4.15 paveikslas). Tikrai tuo įsitikinę yra 34 proc., o greičiau taip galvoja 43 proc. apklaustųjų.

4.15 pav. Ar karo atveju gynyboje ir pasipriešinime turėtų dalyvauti visa visuomenė

Taip pat didelė dauguma mokytojų norėtų dalyvauti mokymuose, pratybose, skirtuose pasirengti ekstremalioms situacijoms. 19 proc. atsakė tikrai taip, o greičiausiai taip – 50 proc. Dar 5 proc. teigė, kad jie jau yra dalyvavę tokiuose mokymuose ar pratybose (4.16 paveikslas).

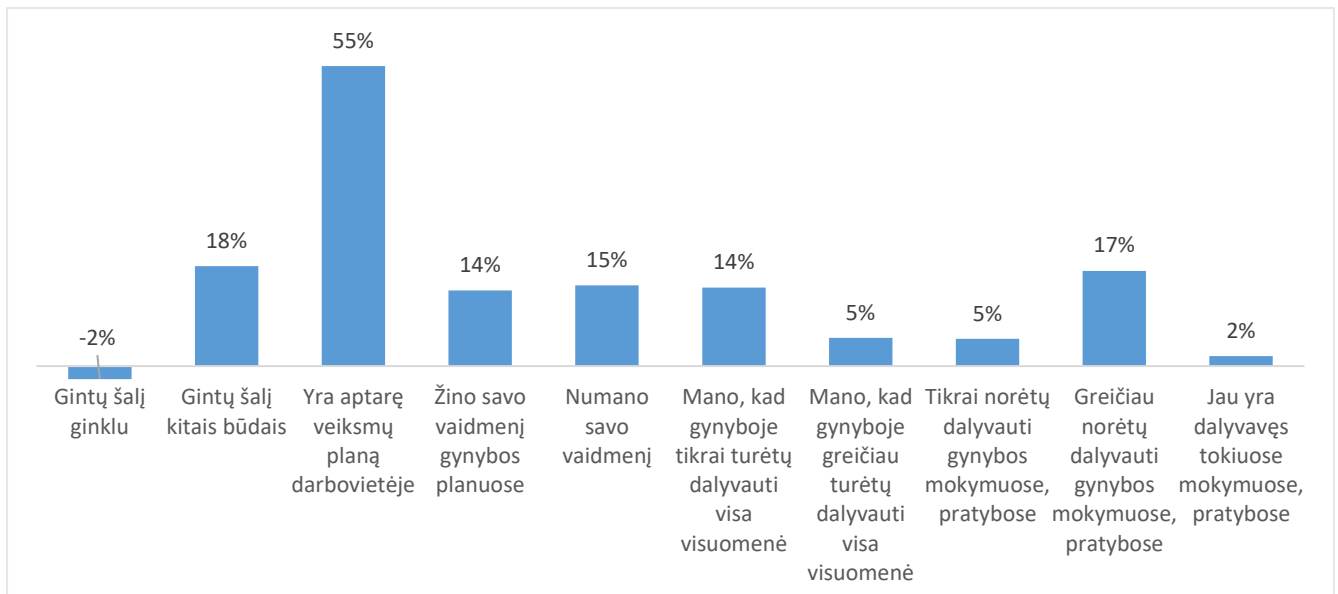
4.16 pav. Ar norėtų dalyvauti pratybose, mokymuose skirtuose pasirengti ekstremalioms situacijoms

4.17 paveiksle matyti mokytojų atsakymų į šiuos klausimus pasiskirstymo palyginimas su visos visuomenės atsakymais. Mokytojų apklausos rezultatai rodo, kad palyginti su visa visuomene, mokytojai yra labiau nusiteikę ginti Lietuvą. Nors ketinančių ginti šalį ginklu yra beveik tiek pat, kiek ir visoje populiacijoje (12 proc. mokytojų palyginti su 15 proc. visos visuomenės), vertinant šį skaičių, būtina turėti omenyje, kad tarp apklaustų mokytojų daugiau nei 85 proc. sudaro moterys. Žymiai daugiau mokytojų (56 proc. palyginti su 38 proc. visoje visuomenėje) yra pasirengę ginti šalį kitomis priemonėmis.

30 procentinių punktų daugiau mokytojų palyginti su visa visuomene teigia, kad jie tiksliai žino arba numano savo vaidmenį kilus karo grėsmei. Taip pat, 22 procentinių punktų daugiau mokytojų teigia, kad norėtų dalyvauti mokymuose, pratybose, skirtose pasiruošti ekstremalioms situacijoms, įskaitant karą. Nepaisant didesnio pasiryžimo dalyvauti tokiuose mokymuose, tiek mokytojai, tiek visa visuomenė nėra juose dalyvavusi beveik vienodai dažnai (sudalyvavusių yra tik 5 proc. tarp mokytojų ir 3 proc. visoje visuomenėje).

4.17 pav. Mokytojų atsakymų į kai kuriuos klausimus skirtumas nuo visos visuomenės atsakymų lygmens. Pateikiami procentai rodo, kiek procentinių punktų daugiau ar mažiau mokytojų pasirinko tam tikrą atsakymą palyginti su visa visuomene.

APIBENDRINIMAS

Ilgalaikis Pilietinės galios indekso tyrimas 2023 m. buvo nukreiptas trimis kryptimis. Pirmiausia, jau tryliką kartą išmatuotas Lietuvos visuomenės pilietinės galios indeksas. Antra, atlikus atskirą reprezentatyvią Lietuvos mokytojų apklausą, ištirta Lietuvos mokytojų pilietinė galia bei jų 2023 m. pabaigoje vykusių streikų vertinimas. Pačių mokytojų nuomonę ir patirtis papildė ir duomenys iš visuomenės apklausos. Trečia, tiek visuomenės, tiek mokytojų apklausose atskiras dėmesys buvo skirtas gyventojų pasirengimui ekstremaliosioms situacijoms ir supratimui apie savo vietą valstybės gynyboje. Toliau pateikiame pagrindinių tyrimo duomenų visose trijose šiose srityse santrauką.

LIETUVOS VISUOMENĖS PILIETINĖ GALIA

Lietuvos visuomenės pilietinės galios indekso tyrimo rezultatai atskleidė, jog 2023 m. pilietinė galia Lietuvoje nebekito taip smarkiai kaip 2020-tais – 2022-ais, įvairių krizių (pandemijos, karo, migracijos per Baltarusijos sieną, energetikos kainų šuolio, rekordinės infliacijos ir susiskaldymo visuomenėje vertybiniu pagrindu) pažymėtais metais. Apskaičiuoto 2023 m. Pilietinės galios indekso vidutinė reikšmė – 36,7 balai iš 100 galimų. Ši vidutinė reikšmė šiek tiek aukštesnė už pernykštę, 2022-ųjų reikšmę, lygią 35,9 balo, tačiau kartu ir gerokai žemesnė už rekordiška aukštą pirmųjų pandemijos metų, 2020-ųjų reikšmę (41,3 balo).

Didžiausią įtaką metiniam 2023 m. pilietinės galios indekso pokyčiui padarė vėl kiek sumažėjęs su pilietine veikla siejamų galimų rizikų vertinimas visuomenėje. Keturiais iš penkių tiriamų galimų rizikų atvejais, reikšmingai sumažėjo tokias rizikas įžvelgiančiųjų ir padidėjo tokių rizikų tikėtinos nelaikančių gyventojų. Pavyzdžiui, daugiau nei dešimčia procentinių punktų (iki 48 proc. nuo 58 proc. 2022-aisiais) sumažėjo respondentų, kurie tikėtina laiko riziką, jog pilietines akcijas inicijuojantys ar jose aktyviai dalyvaujantys visuomenės nariai galėtų būti viešai užsipuolami, šmeižiami, sulaukti grupinių patyčių, pastangų sumenkinti autoritetą. Atitinkamai netikėtina tokią riziką 2023 m. laikė 7 procentiniais punktais daugiau (40 proc., lyginant su 33 proc. 2022-aisiais). Panašus pokytis matyti ir kitos rizikos – dėl tos pačios pilietinės veiklos susilaukti grasinimų susidoroti – vertinime. Šios rizikos atveju per metus 7 procentiniais punktais sumažėjo respondentų tokią riziką laikančių tikėtina (nuo 47 proc. 2022 m. iki 40 proc. 2023 m.), ir 5 procentiniais punktais padaugėjo tų, kurie tokią riziką vertina kaip netikėtiną (iki 45 proc. 2023 m.). Vidutinė su pilietine veikla siejamų rizikų vertinimo indekso reikšmė 2023 m. padidėjo nuo 20,0 balų (2022 m.) iki 23,1 balo iš 100 galimų, tačiau vis dar lieka reikšmingai mažesnė lyginant su 27,0 balo reikšme 2020-aisiais.

Teigiama linkme 2023-iais metais šiek tiek pakito ir potencialaus pilietinio aktyvumo bei pilietinės įtakos vertinimo rodikliai (atitinkamai 1,6 ir 1,3 balo vidutinių reikšmių ūgtelėjimas lyginant su 2022 m.). Kaip ir anksčiau, gyventojai daugiausiai nusiteikę veikti galimos vietinės reikšmės problemos atveju - 70 proc. teigia, jog tokioje situacijoje imtųsi veiksmų – juos inicijuotų ar prisidėtų. Ekonominės problemos atveju nusiteikę veikti 47 proc., o politinės – 38 proc. gyventojų.

Nors ir kiek ūgtelėjęs lyginant su 2022-aisiais, pilietinės įtakos vertinimas Lietuvos visuomenėje vis dar išlieka kritęs palyginus su ikipandeminiu laikotarpiu (tuomet pilietinės įtakos indekso vidutinė reikšmė buvo rekordiška aukšta – 61,2 balo, o 2023 m. – 52,2 balo). Daugiausia įtakos priimant svarbius visuomenei sprendimus Lietuvos gyventojai priskiria Vyriausybei, Seimo nariams ir Prezidentui (10 balų skalėje įtaka atitinkamai vertinama vidutiniškai 9,0, 8,8 ir 8,7 balais). Tuo metu nevyriausybiniams, visuomeniniams organizacijos, bendruomenėms priskiriama vidutinė reikšmė įtakos skalėje – 4,9 balo,

žiniasklaidos atstovams – 6,6 balo. Asmeniškai sau ir paprastiesiems žmonėms priskiriama įtaka išlieka vertinama žemiausiai – atitinkamai 3,1 ir 3,3 balai iš 10. Per pastaruosius metus gyventojų akyse daugiausia augo Prezidentui ir savivaldos institucijoms – seniūnams, taryboms ir merams – priskiriama įtaka (0,3-0,4 balo pokyčiai).

Vienintelė iš keturių sudedamųjų pilietinės galios indekso dimensija, kurioje 2023 m. buvo stebimas neigiamas pokytis – pilietinis aktyvumas. 2023 m. Lietuvos gyventojai aktyviai aukojo (52 proc.), dalyvavo aplinkos tvarkymo talkose (37 proc.), boikotavo ar pirkė prekes dėl moralinių ar politinių motyvų (atitinkamai 23 proc. ir 23 proc.), dalyvavo vietos bendruomenės veikloje (25 proc.), pasirašė peticijas internetu (22 proc.). Visgi 8-iose veiklose iš apklausoje minėtų 20-ties gyventojų aktyvumas sumenko: pvz., 6 procentiniais punktais mažiau nei 2022 m. dalyvavo vietos bendruomenių, 4 procentiniais punktais – visuomeninių organizacijų, judėjimų veiklose, dar 4 procentiniais punktais mažiau – visuomeninėse, pilietinėse kampanijose, po 3 procentiniais punktais mažiau respondentų pasirašė peticijas ne internetu, bendravo su žurnalistais ir kitais nuomonės formuotojais ar patys rašė, kalbėjo spaudoje, televizijoje, radijuje, internetinėje žiniasklaidoje, dalyvavo demonstracijose, palaikymo akcijose, mitinguose ar piketuose. Per metus paaugo tik teigiančių, jog aukojo labdarai, dalis (6 procentiniais punktais daugiau respondentų). Visgi, būtina pastebėti, kad nors gyventojų aktyvumas ir kiek nuslūgo lyginant su pilietinio aktyvumo požūriu „rekordiniais“² 2020 m. ir 2022 m., jis vis dar išlieka aukštas bendrame 2007-2023 m. kontekste, gerokai lenkiantis ikipandeminių 2019 m. ar 2015-2016 m. lygį.

LIETUVOS MOKYTOJŲ PILIETINĖ GALIA

Atskira reprezentatyvia Lietuvos mokytojų apklausa 2023 m. pabaigoje įvertintas ir Lietuvos mokytojų pilietinės galios indeksas. Kaip ir ankstesniais metais, kai šis mokytojų indeksas buvo skaičiuotas, rezultatai parodė, jog Lietuvos mokytojai pilietinės galios turi ženkliai daugiau nei visa visuomenė bendrai imant. Mokytojų pilietinės galios indekso vidutinė reikšmė 2023 m. – 51,6 balo iš 100 galimų (14,9 balo aukštesnė už visos visuomenės).

Daugiausia mokytojai lenkia visą visuomenę savo aktyvumu (pilietinio aktyvumo indekso reikšmė aukštesnė 37,1 balo). Pavyzdžiui, kelis kartus daugiau mokytojų dalyvauja vietos bendruomenių veiklose (76 proc. mokytojų, tuo metu visų gyventojų – 25 proc.), aplinkos tvarkymo talkose (76 proc. mokytojų ir 37 proc. visų gyventojų), aukoja labdarai (87 proc. mokytojų ir 52 proc. visų gyventojų), pasirašo peticijas internetu (48 proc. mokytojų ir 22 proc. visų gyventojų), boikotuoja prekes (48 proc. mokytojų ir 25 proc. visų gyventojų) ir pan.

Lietuvos mokytojai taip pat daugiau nei visa visuomenė domisi viešaisiais reikalais, didesnė jų nei visos visuomenės dalis teigia, jog imtųsi organizuoti veiksmus, jei kiltų vietinės reikšmės, ekonominė ar politinė problema šalyje (atitinkamai 48 proc., 15 proc. ir 11 proc. nusiteikusių imtis iniciatyvos mokytojų). Mokytojų pilietinės įtakos suvokimas – taip pat didesnis nei visų visuomenės grupių bendrai imant. Mokytojai geriau nei kiti visuomenės nariai vertina savo asmeninę įtaką priimant svarbius sprendimus visuomenėje (dešimtbalėje skalėje vertina ją 4,1 balo, o visos visuomenės vidurkis – 3,1 balo), daugiau įtakos priskiria ir nevyriausybinėms, visuomeninėms organizacijoms, bendruomenėms (mokytojai šioms organizacijoms „įtakos skalėje“ skiria 5,5 balo, o visi visuomenės nariai vidutiniškai – 4,9 balo), aukščiau įvertina ir žiniasklaidos atstovų įtaką (7,3 balai skiriami mokytojų, 6,6 – visos visuomenės). Tiesa, savo pačių kaip grupės – mokytojų – įtaką sprendimų

² Pilietinės galios indekso matavimo istorijoje, tai yra, 2007-2023 m.

priėmimui patys mokytojai įvertina prasčiau nei visa visuomenė bendrai imant (mokytojai savo grupei skiria 4,8 balus, o visa visuomenė – 5,4 balo).

Svarbu pastebėti, kad visgi ketvirtojoje pilietinės galios indekso sudedamojoje dimensijoje – pilietinės veiklos rizikų vertinime – Lietuvos mokytojai nuo visos visuomenės beveik nesiskiria ir pilietinės veiklos rizikingumą vertina labai panašiai. Vieninteliai reikšmingi skirtumai – jog 6 procentiniais punktais daugiau mokytojų nei visos visuomenės narių mažai tikėtina laiko riziką pilietiškai veikiantiems žmonėms būti aplinkinių palaikytiems keistuoliais (tokia rizika mažai tikėtina atrodo 33 proc. mokytojų, dar 9-iems proc. – visiškai netikėtina), bet kartu 6 procentiniais punktais daugiau mokytojų nei visos visuomenės narių mano, kad pilietiškai veikiantiems žmonėms rizika būti viešai užsipuolamiems, šmeižiamiems, sulaukti grupinių patyčių ar pastangų sumenkinti autoritetą yra labai tikėtina (labai tikėtina šią riziką laiko 16 proc. mokytojų, dar 39 proc. - tikėtina).

Lyginant su 2023 m. mokytojų pilietinės galios indeksą su matuotuoju 2019 m., matyti, kad vidutinė indekso reikšmė sumažėjo 2,2 balo (2019 m. buvo lygi 53,7 balo). Visgi ši reikšmė išlieka aukštesnė nei 2014 m., 2009 m. ar 2008 m. stebėtoji mokytojų pilietinės galios indekso vidutinė reikšmė (atitinkamai tuomet buvo lygi 48,1, 47,8 ir 48,6 balo). Mokytojų pilietinės galios indekso sumažėjimą, lyginant su prieš ketverius metus stebėtoju, daugiausia lėmė ženkliai kritęs pilietinės įtakos suvokimo indeksas ir sumažėjęs su pilietine veikla siejamų rizikų indeksas (rizikų linkstama matyti daugiau), šį kryptį šiek tik švelnino itin aukštas mokytojų aktyvumas. Pastebėtina, kad visi šie pokyčiai bendrais bruožais atspindi visos visuomenės pilietinės galios indekso ir jo sudedamųjų dalių kaitos tendencijas, lyginant 2019 m. ir 2023 m.

LIETUVOS MOKYTOJŲ SAVIJAUTOS DARBE, PASTEBIMŲ PROBLEMŲ IR 2023 M. RUDENS STREIKŲ VERTINIMAS

Pagal mokytojų pilietinės galios tyrimo duomenis, mokytojai daug prasčiau vertina mokytojo profesijos prestižą nei visa visuomenė: dauguma mokytojų (60 proc.) jį įvertino kaip žemą, kai visuomenėje taip manančių dalis yra du kartus mažesnė (30 proc.). Pusė (50 proc.) Lietuvos gyventojų mano, kad mokytojo profesijos prestižas yra vidutinis, o penktadalis (20 proc.) – kad aukštas. Palyginimui, vos 3 proc. apklaustų mokytojų manė, kad jų profesijos prestižas yra aukštas. Verta atkreipti dėmesį, kad 2019 metais atliktoje apklausoje, po didžiųjų mokytojų streikų, tiek visuomenės, tiek mokytojų nuomonė apie mokytojo profesijos prestižą buvo pozityvesnė.

Daugumos mokytojų nuomone, labiausiai aktualios ir svarbios mokytojams problemos yra mokytojų perdegimas ir pervargimas (atsakymą „labai svarbi/aktuali“ pasirinko 73 proc. apklaustų mokytojų), dideli darbo krūviai (73 proc.), moksleivių elgesio problemos (70 proc.), sumaištį keliančios reformos (67 proc.), per didelis skaičius vaikų klasėse (57 proc.), maži atlyginimai (56 proc.). Pridėjus dar ir mokytojus, kurie šių problemų svarbą vertino nuosaikiau, t.y. pasirinkdami atsakymą ne „labai svarbi“, o „svarbi“, galima teigti, kad išvardintas problemas svarbiomis Lietuvos mokytojų bendruomenės laiko 9 iš 10 Lietuvos mokytojų. Lyginant su 2019 metų duomenimis, situacija keitėsi mažai ir ne į gerąją pusę: išaugo mokytojų dalis, kurie didelį skaičių moksleivių klasėje vertina kaip svarbią problemą.

Paklausus, o kiek asmeniškai darbe juos tenkina ar netenkina skirtingi jų darbo aplinkos aspektai, pusė apklaustų mokytojų nurodė, kad jų netenkina moksleivių elgesys (50 proc.), vaikų skaičius klasėje (49 proc.), darbo krūvis (49 proc.), darbo užmokestis (47 proc.), tačiau labiausiai mokytojai sutarė dėl vieno jų netenkinančio dalyko – švietimo sistemos ir/ ar ugdymo proceso reformos – net 74 proc. mokytojų nurodė, kad šis aspektas jų netenkina.

Patenkinti darbe mokytojai yra šiais aspektais: gerais santykiais su kitais mokytojais (82 proc.), gerais santykiais su mokyklos administracija (75 proc.), mokyklos aprūpinimu kompiuterine technika (60 proc.).

Apibendrinus analizės rezultatus galima pastebėti, kad tiek bendrojo visiems mokytojams, tiek asmeninio problemų aktualumo vertinimų skirtumai tarp mokytojų pagal amžių, gyvenamąją vietovę ir dėstomą dalyką yra labai maži ir dažniausiai statistiškai nereikšmingi. Visgi, aptartų duomenų kontekste, verti dėmesio du mokytojų vertinimų skirtumai: didelis vaikų skaičius daug dažniau netenkina mokytojų didmiesčiuose ir miestuose nei kaimo vietovėse (atitinkamai 63 proc., 57 proc. ir 27 proc.) ir tai, jog tarp 39 metų bei jaunesnių mokytojų buvo mažiau nepatenkintų švietimo sistemos reformomis nei tarp vyresnių mokytojų (atitinkamai 63 proc. ir 78 proc.).

Daugiau nei pusė Lietuvos gyventojų (59 proc.) pritarė 2023 m. rudenį vykusiems mokytojų streikams dėl atlyginimų ir darbo sąlygų. Kaip ir galima tikėtis, mokytojų pritarimas streikui buvo dar didesnis nei bendrai visuomenėje: 79 proc. mokytojų streiką palaikė. Nepalaikiusių rudeninio mokytojų streiko tiek visuomenėje, tiek tarp mokytojų dalis buvo maža (mažiau nei dešimtadalis). Mokytojai gana tiksliai įvertino visuomenės palaikymą: 53 proc. apklausos dalyvių nuomone, visa Lietuvos visuomenė palaikė streikuojančius. Daug sudėtingiau mokytojams buvo pajusti, ar streiką palaikė moksleiviai ir jų tėvai: daugiau nei trečdalis mokytojų nurodė, kad nežino (38 proc. ir 32 proc. atitinkamai). Penktadalis mokytojų (19 proc.) nežinojo jų mokyklos administracijos pozicijos dėl streiko.

2023 m. rudens mokytojų streikuose dalyvavo 12 proc. apklausoje dalyvavusių mokytojų, 75 proc. - nedalyvavo, o 12 proc. nurodė, kad nenori atsakyti į šį klausimą. Pastebėtina, kad 2019 metais atliktoje apklausoje mokytojų, kurie neatsakė į klausimą apie dalyvavimą streikuose dalis buvo daug mažesnė.

Paklausus streike nedalyvavusių mokytojų, kodėl jie nedalyvavo, dažniausiai buvo paminėtos šios priežastys: nėra profesinės sąjungos, kuri rengė streiką, nariais (56 proc.), nenorėjo nutraukti ugdymo proceso (25 proc.), 2 iš 10 (19 proc.) apklaustųjų taip pat kaip vieną priežasčių nurodė tai, kad jų kolegų streiko nepalaikė. Tik maža apklaustųjų mokytojų dalis nedalyvavo streike dėl to, kad nepalaikė streiko reikalavimų ar laiko streiką netinkama protesto forma.

Dauguma mokytojų streikus (57 proc.), demonstracijas, mitingus (58 proc.), derybas su ministerija (58 proc.) vertina kaip veiksmingas priemones mokytojams siekti savo tikslų įgyvendinimo. Prasčiau vertinamas laiškų, peticijų rašymo veiksmingumas (tik 39 proc. apklausos dalyvių manė, kad ši poveikio priemonė yra veiksminga).

Apibendrinant, galima pastebėti, kad 43 proc. mokytojų bendrą savo savijautą darbe vertina gerai, 43 proc. vidutiniškai, 10 proc. – blogai.

NUSITEIKIMAS GINTI ŠALĮ IR PASIRENGIMAS EKSTREMALIOSIOMS SITUACIJOMS

Šiame Pilietinės galios indekso tyrime daug dėmesio buvo skirta gyventojų pasirengimui ekstremaliosioms situacijoms ir supratimui apie savo vietą valstybės gynyboje. Apklausos duomenys atskleidė, kad Lietuvos gyventojų pasirengimas ekstremaliosioms situacijoms yra gana menkas, tačiau gyventojai nori žinoti savo vietą valstybės gynimo plane ir yra pasirengę mokytis.

Apklausa parodė, kad tik 24 proc. gyventojų teigia turintys pilnai pasiruošę vandens ir maisto atsargų 72-ims valandoms (trims paroms), kaip rekomenduojama. Dar 31 proc. teigė turintys atsargų, bet nepakankamai, o 42 proc. atsakė, kad tokių atsargų neturi. Prasčiausiai pasiruošę yra bedarbiai, moksleiviai ir studentai bei žmonės su mažiausiomis pajamomis. 41 proc. gyventojų taip pat teigia, kad neturi ar nežino pakankamai greitai pasiekiamos vietos, kur galima būtų gana saugiai slėptis

karinės agresijos ar kitos ekstremalios situacijos atveju. Tik 10 proc. nurodė žinantys kolektyvinę slėptuvę ar priedangą, kiti slėptųsi savo ar artimųjų namuose. Klausiami, ar turėtų kur evakuotis į saugesnę vietą, jeigu jų gyvenamojoje vietovėje iškiltų karo grėsmės ar kitoks ekstremalus pavojus, 38 proc. atsakė, kad tokios vietos neturi, kiti nurodė turintys kitą būstą, į kurį galėtų evakuotis, arba galintys prisiglausti pas artimuosius ar draugus. Galimybės patiems evakuotis labai skiriasi pagal žmonių socialinę padėtį: daugiausia neturinčių kur asmeniškai evakuotis yra tarp bedarbių, pensininkų ir mažiausias pajamas uždirbančių žmonių.

Klausiami, ar yra aptarę veiksmų planą, ką daryti iškilus ekstremaliai situacijai, su savo šeima ir/ ar kitais namų ūkio nariais, tik 28 proc. atsakė „taip“, o 62 proc. atsakė tokio plano neaptarinėję (likę nežinojo arba neturi su kuo aptarti, nes yra vieniši). Galiausiai, klausiami apie ekstremalių situacijų plano aptarimą darbovietėje, tik 14 proc. žmonių nurodė, kad tokį planą darbovietėje aptarinėjo.

Apklausoje buvo klausiama, ar žmonės žino, koks vaidmuo, iškilus karo grėsmei, numatytas valstybės gynimo planuose tokiems žmonėms kaip jie. Į šį klausimą teigiamai atsakė tik 9 proc., 59 proc. atsakė nežinantys, o 31 proc. teigė tiksliai nežinantys, bet numanantys. Tačiau beveik 70 proc. kitame klausime nurodė norintys žinoti savo vaidmenį, o 46 proc. asmeniškai norėtų dalyvauti mokymuose ar pratybose, skirtose pasirengimui ekstremaliosioms situacijoms, įskaitant karo grėsmę. Klausiami, ar visa visuomenė turėtų dalyvauti visuotinėje gynyboje ir pilietiniame pasipriešinime karo grėsmės atveju, 58 proc. atsakė „tikrai taip“ arba „greičiau taip“, 32 proc. rinkosi atsakymus „greičiau ne“ arba „tikrai ne“, o likę nežinojo.

Mokytojų apklausos rezultatai rodo, kad palyginti su visa visuomene, mokytojai yra labiau nusiteikę ginti Lietuvą. Nors ketinančių ginti šalį ginklu yra beveik tiek pat, kiek ir visoje populiacijoje (12 proc. mokytojų palyginti su 15 proc. visos visuomenės), vertinant šį skaičių, būtina turėti omenyje, kad tarp apklaustų mokytojų daugiau nei 85 proc. sudaro moterys. Žymiai daugiau mokytojų (56 proc. palyginti su 38 proc. visoje visuomenėje) yra pasirengę ginti šalį kitomis priemonėmis.

Truputį daugiau nei du trečdaliai apklaustųjų mokytojų teigia, kad jie tiksliai žino arba numano savo vaidmenį kilus karo grėsmei (visoje visuomenėje tokių žmonių yra tik 40 proc.). Taip pat, daugiau nei du trečdaliai mokytojų teigia, kad norėtų dalyvauti mokymuose, pratybose, skirtose pasiruošti ekstremalioms situacijoms, įskaitant karą. Visoje visuomenėje tokių žmonių yra 20 procentinių punktų mažiau. Nepaisant didesnio pasiryžimo dalyvauti tokiuose mokymuose, tiek mokytojai, tiek visa visuomenė nėra juose dalyvavusi beveik vienodai dažnai (sudalyvavusių yra tik 5 proc. tarp mokytojų ir 3 proc. visoje visuomenėje).

Pilietinės galios indekso tyrimo 2023 m. apklausa suteikė galimybę pažiūrėti į rezultatus įvairiais pjūviais, kurių vienas – ypač įdomus pilietinės visuomenės požiūriu. Analizuojant rezultatus, buvo išskirta grupė respondentų, kurie teigė, kad jie per pastaruosius metus dalyvavo kokių nors visuomeninių organizacijų veikloje (tokių buvo 109 respondentai). Jų atsakymai aiškiai skiriasi nuo visos visuomenės reiškiamų nuostatų ir nuomonių. 27 proc. jų teigia, kad gintų šalį ginklu, jei ji būtų užpulta kitos šalies. 55 proc. teigia, kad gintų šalį kitais būdais (visoje visuomenėje tokių apklaustųjų yra atitinkamai 15 proc. ir 38 proc.).

Visuomeninių organizacijų nariai taip pat geriau nei visa visuomenė žino ar numano savo vaidmenį karo atveju (20 procentinių punktų daugiau tokių atsakymų nei visoje visuomenėje). Toks pats skirtumas palyginti su visa visuomene yra ir klausiant apie norą dalyvauti mokymuose, pratybose siekiant pasiruošti ekstremalioms situacijoms. Bet dalyvavusių tokiuose mokymuose yra nedaug – tik 5 proc. dalyvaujančių visuomeninėje veikloje. Bet kuriuo atveju, tyrimo rezultatai rodo, kad

dalyvavimas visuomeninių organizacijų veikloje yra aiškiai susijęs su pasiryžimu nelikti nuošalyje karinės agresijos atveju.

SUMMARY

The long-term Civic Empowerment Index research was focused in three directions in 2023. First, Lithuanian society's Civic Empowerment Index was measured for the thirteenth time. Second, a separate representative survey of Lithuanian teachers explored the civic power of Lithuanian teachers and their assessment of the strikes at the end of 2023. Teachers' own views and experiences are complemented by data from a public survey. Thirdly, both the public and teachers' surveys focused separately on the population's emergency preparedness and perception of their role in national defence. A summary of the main findings in all three of these areas is presented below.

CIVIC POWER IN LITHUANIAN SOCIETY

The results of the Civic Empowerment Index research revealed that in 2023, civic power in Lithuania did not fluctuate as much as it did in 2020-2022, a year marked by various crises (pandemic, war in Ukraine, migration across the Belarusian border, spike in energy prices, record inflation, and divisions in the society on the basis of traditional vs liberal values). The average value of the Civic Empowerment Index calculated for 2023 is 36.7 points out of a possible 100. This average value is slightly higher than last year's value of 35.9 for 2022, but also significantly lower than the record high of the first year of the pandemic, 2020 (41.3 points).

The biggest contributor to the annual change in the Civic Empowerment Index in 2023 is again a slightly lower public perception of the potential risks associated with civic engagement. In four out of the five cases of potential risks studied, there was a significant decrease in the number of people who see such risks and an increase in the number of people who do not consider such risks likely. For example, the percentage of respondents who consider the risk that members of the public who initiate or actively participate in civic action could be publicly attacked, defamed, subjected to group bullying and attempts to undermine their authority has fallen by ten percentage points to 48% from 58% in 2022. Correspondingly, 7 percentage points more (40% in 2023 compared to 33% in 2022) considered this risk unlikely. A similar change is also seen in the assessment of the other risk, that of being threatened with harassment as a result of the same civic activities. For this risk, there has been a 7 percentage point decrease in the number of respondents who consider this risk to be likely over the year (from 47% in 2022 to 40% in 2023), and a 5 percentage point increase in the number of respondents who consider this risk to be unlikely (to 45% in 2023). The average score on the Civic Engagement Risk Assessment Index increased from 20.0 points in 2022 to 23.1 out of a possible 100 in 2023, but is still significantly lower than the 27.0 points score in 2020.

The indicators for potential civic engagement and civic influence have also changed slightly in a positive direction in 2023 (1.6-point and 1.3-point increase in the average scores compared to 2022, respectively). As before, citizens are most likely to take action in the event of a potential local problem, with 70% saying that they would take action in such a situation, either by initiating or contributing to it. 47% would be willing to act in the event of an economic problem and 38% in the event of a political problem.

Although slightly higher than in 2022, the assessment of civic influence in Lithuanian society is still down compared to the pre-pandemic period (when the average Civic Influence Index score was a record high of 61.2 points, and in 2023 it was 52.2 points). The Government, Members of the Seimas and the President are considered to have the most influence on important public decisions, with

average scores of 9.0 points, 8.8 points and 8.7 points, respectively, on a 10-point scale. At the same time, non-governmental organisations, public organisations and communities have an average score of 4.9 points on the influence scale, while media representatives have an average score of 6.6 points. The influence attributed to the individual and to ordinary people remains the lowest at 3.1 points and 3.3 points out of 10 respectively. The influence attributed to the President and to local authorities - elders, councils and mayors - has increased the most in the eyes of the population over the past year (0.3-0.4 point changes).

Of the four components of the Civic Empowerment Index, civic engagement is the only dimension where a negative change was observed in 2023. In 2023, Lithuanians actively donated (52%), participated in environmental clean-ups (37%), boycotted or bought goods on moral or political grounds (23% and 23% respectively), took part in local community activities (25%), and signed online petitions (22%). However, 8 of the 20 activities mentioned in the survey showed a decrease in participation: e.g., 6 percentage points fewer than in 2022 took part in local community activities, 4 percentage points fewer in public organisations and movements, 4 percentage points fewer in public and civic campaigns, 3 percentage points fewer in signing petitions outside the internet, in communicating with journalists and other opinion-makers or in writing, speaking or writing themselves in the press, on TV, on the radio, in the internet media, or in taking part in demonstrations, support actions, rallies or pickets. Only the proportion of respondents who said they had donated to charity increased over the year (6 percentage points more). However, it should be noted that, although the level of civic participation has fallen slightly compared to the "record" years of 2020 and 2022, it remains high in the overall context of 2007-2023, well ahead of the pre-pandemic years of 2019 or 2015-2016.

CIVIC POWER OF LITHUANIAN TEACHERS

A separate representative survey of Lithuanian teachers at the end of 2023 also assesses the Civic Empowerment Index of Lithuanian teachers. As in previous years, the results showed that Lithuanian teachers have significantly more civic power than the society as a whole. The average value of the Teachers' Civic Power Index in 2023 is 51.6 points out of a possible 100 (14.9 points higher than the general public).

Teachers are the most active in society as a whole (their civic engagement index score is higher by 37.1 points). Teachers are the most active in society as a whole (civic engagement index score is higher by 37.1 points). For example, several times as many teachers take part in local community activities (76% of teachers vs. 25% of the general population), participate in environmental clean-ups (76% of teachers vs. 37% of the general population), make charitable donations (87% of teachers vs. 52% of the general population), sign online petitions (48% of teachers vs. 22% of the general population), boycott goods (48% of teachers vs. 25% of the general population), etc.

Lithuanian teachers are also more interested in public affairs than the general public, and a higher proportion of them than the general public say they would take action if there was a local, economic or political problem in the country (48%, 15% and 11% of teachers taking the initiative). Teachers' perception of civic influence is also higher than that of all groups in society combined. Teachers are more likely than other members of society to have a higher perception of their own personal influence on important decisions in society (on a ten-point scale, they score 4.1 points, compared to the average for the general public of 3.1 points), to attribute a higher degree of influence to non-governmental organisations, public organisations, and communities (teachers give these organisations a score of 5.5

points on the 'influence scale', compared to the average for the general public of 4.9 points), and to have a higher perception of the influence of the mass media (teachers score 7.3 points, compared to the average for the general public of 6.6 points). However, teachers themselves, as a group, rate their own influence on decision-making lower than the general public as a whole (teachers score 4.8 points for their own group and the general public evaluate teachers' influence with 5.4 points).

It is important to note that in the fourth dimension of the Civic Empowerment Index - the assessment of the risks of civic engagement - Lithuanian teachers are almost indistinguishable from the general public and assess the riskiness of civic engagement in very similar ways. The only significant differences are that 6 percentage points more teachers than members of the general public consider the risk of being seen as a weirdo by those around them to be unlikely (33% of teachers consider this risk unlikely, and another 9% consider it to be not likely at all), but at the same time, 6 percentage points more teachers than members of the general public consider the risk of public attacks, defamation, group bullying or attempts to undermine one's authority to be very likely for civic-minded people (16% of teachers consider it to be very likely, and a further 39% think it is likely).

Comparing the 2023 Teachers' Civic Empowerment Index with the one measured in 2019, the average value of the index decreased by 2.2 points (it was 53.7 in 2019). However, this value remains higher than the average value of the Teachers' Civic Empowerment Index observed in 2014, 2009 or 2008 (48.1 points, 47.8 points and 48.6 points respectively). The decrease in the Teachers' Civic Empowerment Index compared to four years ago is mainly due to a significant drop in the Civic Influence Perception Index and a decrease in the Civic Risk Index (a tendency to perceive more risks), which was somewhat mitigated by the very high level of teachers' civic engagement. It should be noted that all these changes broadly mirror the trends in the society's Civic Empowerment Index and its components as a whole, comparing 2019 and 2023.

ASSESSMENT OF LITHUANIAN TEACHERS' WELL-BEING AT WORK, PERCEIVED PROBLEMS AND THE 2023 AUTUMN STRIKES

According to the Teachers' Civic Empowerment Survey, teachers' perception of the prestige of the teaching profession is much lower than that of society as a whole: the majority of teachers (60%) rate it as low, compared to half as many in society (30%). Half (50%) of Lithuanians consider the prestige of the teaching profession to be medium, while a fifth (20%) consider it high. By comparison, only 3% of teachers surveyed thought that the prestige of their profession was high. It is worth noting that in the 2019 survey, following the major teachers' strikes, both the public and teachers had a more positive view of the prestige of the teaching profession.

Most teachers consider that the most pressing and important problems for teachers at the moment are teacher burnout and overwork (73% of the teachers surveyed chose "very important/relevant"), heavy workloads (73%), behavioural problems of pupils (70%), confusion-inducing reforms (67%), excessive number of children in classrooms (57%), and low salaries (56%). If we add the teachers who were more moderate in their assessment of the importance of these problems, i.e. choosing "important" rather than "very important", we can say that 9 out of 10 Lithuanian teachers consider the problems listed above to be important for the Lithuanian teacher communities. Compared to 2019, the situation has changed little and not for the better: for example, the share of teachers who consider high class size to be an important problem has increased.

When asked to what extent they were personally satisfied or dissatisfied with different aspects of their working environment, half of the teachers surveyed indicated that they were dissatisfied with the

behaviour of their pupils (50%), the number of children in the classroom (49%), the workload (49%), and the pay (47%). However, the most common point of discontent was the reform of the education system and/or the educational process, with a significant 74% of teachers indicating dissatisfaction with this aspect.

Teachers reported satisfaction with several aspects of their work environment, including good relations with other teachers (82%), good relations with the school administration (75%), and the school's computer facilities (60%).

To summarize the results of the analysis, the differences between teachers' ratings of both general and personal problem relevance by age, location of the school, and subject are minimal and mostly not statistically significant. However, two noteworthy differences emerge from the data: first, the large number of children in the classroom is a much greater source of dissatisfaction for teachers in cities and towns compared to those in rural areas (63%, 57%, and 27% respectively). Second, teachers aged 39 years and younger are much less likely to be dissatisfied with education system reforms compared to teachers aged 40 and older (63% and 78% respectively).

More than half of Lithuanians (59%) supported the teachers' strikes in autumn 2023 over pay and working conditions. As expected, support for the strike was even higher among teachers themselves, with 79% in favor. The proportion of those who did not support the autumn teachers' strike was low in both the general public and among teachers, with less than a tenth opposing. Teachers were fairly accurate in their assessment of public support: 53% of respondents believed that the Lithuanian public as a whole supported the strike. However, it was much more difficult for teachers to gauge whether the strike was supported by pupils and their parents, with more than a third of teachers reporting uncertainty (38% and 32% respectively). Additionally, one-fifth of teachers (19%) did not know the position of their school administration on the strike.

In the autumn 2023 teachers' strike, 12% of the surveyed teachers participated in the strike, 75% did not participate, and 12% indicated that they did not want to answer this question. It is noteworthy that in the 2019 survey, the proportion of teachers who did not answer the question about participation in strikes was much lower.

When teachers who did not take part in the strike were asked why they did not take part, the most common reasons given were: not being a member of the union organising the strike (56%), not wanting to interrupt the education process (25%), and 2 out of 10 (19%) also cited the fact that their colleagues did not support the strike as one of the reasons. Only a small proportion of teachers refrained from participating because they did not support the strike demands or considered the strike an inappropriate form of protest.

The majority of teachers view strikes (57%), demonstrations and rallies (58%), and negotiations with the Ministry (58%) as effective means for achieving their goals. The effectiveness of writing letters and petitions is rated lower, with only 39% of respondents considering this method effective.

In summary, 43% of teachers rate their overall well-being at work as good, 43% as average, and 10% as poor.

NATIONAL DEFENCE AND EMERGENCY PREPAREDNESS

This year's Civic Empowerment Index research explored people's emergency preparedness and their perception of their role in national defence. The survey revealed that the Lithuanian population's

emergency preparedness is relatively low. However, it also indicated a strong desire among the population to understand their role in the national defence plans and a readiness to learn.

The survey showed that only 24% of the population are fully prepared with water and food for 72 hours (three days) as recommended. Additionally, 31% have some supplies but not enough, while 42% do not have any supplies. The least prepared groups are the unemployed, school and university students, and those with the lowest incomes. Furthermore, 41% of the population report that they do not have, or do not know of, a sufficiently accessible place to hide in relative safety in the event of military aggression or other emergencies. Only 10% are aware of a collective shelter, while the rest would rely on their own or relatives' homes. When asked if they would have a safer place to evacuate to in the event of a military threat or other emergency in their area, 38% said they did not have such a place. Others indicated they had another place to which they could evacuate or could take shelter with relatives or friends. The ability to evacuate by themselves varies significantly according to social situation: the highest number of people without a place to evacuate are the unemployed, retired, and those with the lowest incomes.

When asked if they had discussed an emergency plan with their family and/or other household members, only 28% said yes, while 62% said they had not discussed such a plan. The remaining respondents either did not know or had no one to discuss it with because they live alone. Additionally, when asked about discussing an emergency plan at work, only 14% of people indicated that they had done so.

The survey asked whether people know what role individuals like them are expected to play in national defence plans in the event of a threat of war. Only 9% answered affirmatively, 59% said they did not know, and 31% said they did not know exactly but thought they had some idea. However, nearly 70% indicated that they would like to know their role, and 46% expressed a personal interest in participating in training or exercises to prepare for emergencies, including the threat of war. When asked whether the whole of society should be involved in collective defence and civil resistance in the event of a threat of war, 58% responded 'definitely yes' or 'rather yes', 32% chose 'rather no' or 'definitely no', and the remainder did not know.

The results of the teachers' survey indicate that teachers are more committed to defending Lithuania than the general public. While the proportion of teachers willing to defend the country with arms is nearly the same as in the general population (12% of teachers compared to 15% of the general population), it is important to note that more than 85% of the teachers surveyed are women. Additionally, a significantly higher proportion of teachers (56% compared to 38% in the general population) are prepared to defend the country by other means.

Just over two-thirds of teachers surveyed say they know or anticipate their role in the event of a threat of war (only 40% of the general public). Similarly, more than two thirds of teachers say they would be willing to participate in training and exercises to prepare for emergencies, including war. In society as a whole, the proportion is 20 percentage points lower. Despite the increased willingness to participate in such training, teachers and society as a whole have not participated in it with nearly the same frequency (only 5% of teachers and 3% of society as a whole have participated).

The Civic Empowerment Index 2023 survey provided an opportunity to examine the results from various perspectives, one of which is particularly interesting from the viewpoint of civil society. Among the respondents, a group of 109 individuals who reported involvement in some kind of public organization in the last year was identified. Their answers notably differ from the attitudes and opinions expressed by society as a whole. Specifically, 27% of these respondents indicated they would

defend their country with arms if attacked by another country, and 55% said they would defend the country in other ways (compared to 15% and 38%, respectively, in the general public).

Members of social organisations are also more likely than the general public to know or anticipate their role in the event of war (20 percentage points more than the general public). The same difference compared to the general public is also true when asked about their willingness to participate in training and exercises to prepare for emergencies. But the number of those who have taken part in such training is small - only 5% of those involved in public activities. In any case, the results of the survey show that participation in the activities of public organisations is clearly linked to the determination not to stand aside in case of military aggression.

PRIEDAI

1 PRIEDAS. KAS YRA PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS IR KAIP JIS APSKAIČIUOJAMAS?

Mindaugas Degutis, Ainė Ramonaitė, Rūta Žiliukaitė

Pilietinės galios indeksą sudaro keturi matmenys: esamo pilietinio aktyvumo, potencialaus pilietinio aktyvumo, pilietinės įtakos suvokimo ir pilietinės veiklos rizikos vertinimo indeksai.

Norėdami išmatuoti visuomenės pilietines galias, visų pirma turėtume įvertinti visuomenės pilietinį aktyvumą: pažiūrėti, kaip dažnai Lietuvos žmonės imasi realios veiklos dėl bendrųjų interesų. Pilietinis aktyvumas gali pasireikšti įvairiausiomis formomis: susirūpinę visuomenine problema galime parašyti laišką Seimo nariui, pasirašyti popierinę ar elektroninę peticiją, inicijuoti demonstraciją ar tiesiog paskambinti atsakingai institucijai, pranešti apie problemą ir pareikalauti ją spręsti. Taip pat viešą problemą kartais galime išspręsti patys, nesikreipdami į valdžią, bet suorganizuodami bendruomeninę talką arba paaukodami pinigų ją sprendžiančiai organizacijai. Taigi į pilietinio aktyvumo indeksą įtraukėme ir politinio dalyvavimo formas (dalyvavimą partijose, demonstracijose), ir bendruomeninio veikimo ar socialinio solidarumo būdus (talkas, labdarą). Į šį indeksą pateko ir tokios institucionalizuotos tradicinės dalyvavimo formos kaip dalyvavimas visuomeninėje organizacijose ar judėjime, ir nauji, netradiciniai pilietinio aktyvumo būdai³ - internetinės pilietinės akcijos, politiškai motyvuotas prekių boikotas.

Visuomenės pilietinę galią atspindi ne tik realus, bet ir potencialus aktyvumas – nusistatymas arba pasiryžimas veikti esant svarbiam reikalui. Potencialų pilietinį aktyvumą matavome prašydami žmonių įsivaizduoti, kaip jie elgtųsi hipotetinėse situacijose, jei iškiltų rimta visos šalies politinė, ekonominė bei vietinė problema.

Trečiasis pilietinės galios matmuo – tai savo paties pilietinio veiksmingumo arba savo įtakos politiniams sprendimams vertinimas, kitaip tariant, pačių žmonių supratimas, kokią galią jie turi valstybėje. Šis rodiklis yra vienas svarbiausių demokratinės sistemos „sveikatos“ požymių. Kuo daugiau įtakos žmonės jaučiasi turį savo valstybėje, tuo demokratiškesnė yra politinė sistema ir tuo stipresnė pilietinė visuomenė. Savo ruožtu žmonių pilietinis veiksmingumas priklauso nuo dviejų dalykų. Pirmą, nuo objektyvių galimybių veikti, kitaip tariant, nuo politinės ir socialinės aplinkos, kuri gali skatinti arba varžyti pilietinį aktyvumą. Antra, nuo pačių žmonių pilietinės kompetencijos - jų žinių ir gebėjimo efektyviai veikti.⁴ Konstruodami pilietinės įtakos suvokimo indeksą, siekėme įtraukti abu šiuos aspektus - išmatuoti ne tik tai, kaip žmogus vertina savo paties įtaką, bet ir tai, kaip jis vertina aplinką. Todėl respondentų klausėme ne tik apie tai, kokią įtaką jie asmeniškai turi priimant visuomenei svarbius sprendimus, bet ir apie tai, kokią įtaką, jų manymu, turi kiti paprasti žmonės ir visuomeninės organizacijos. Tai leido pamatyti ne tik, ar žmogus pats jaučiasi kompetentingas dalyvauti sprendimų

³ Apie politikos moksluose populiarią perskyrą tarp tradicinių arba konvencinių ir nekonvencinių dalyvavimo formų žr. Riekašius, R. Politinis dalyvavimas. Kn. A.Krupavičius ir A.Lukošaitis (sud.) Lietuvos politinė sistema. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2004, 213-242; Dalton, R.J. Citizen Politics: Public Opinion and Political Parties in Advanced Industrial Democracies. 2nd ed. Chatham, N.J.: Chatham House Publishers, 1996.

⁴ Apie skirtumą tarp vidinio ir išorinio politinio veiksmingumo žr. Craig, S., Niemi, R., Silver, G. Political Efficacy and Trust: A Report on the NES Pilot Study Items. Political Behavior, 1990, 12(3): 289-314.

priėmimo procese, bet ir kaip jis vertina Lietuvos politinės sistemos atvirumą, valdžios jautrumą visuomenės reikalavimams, galimybes paprastam žmogui ar visuomeninei organizacijai paveikti valdymą.

Galiausiai ketvirtasis pilietinės galios matmuo – pilietinės veiklos rizikos vertinimas – matuoja ne žmogaus nusiteikimą ar gebėjimą veikti, bet socialinės aplinkos vertinimą. Šis rodiklis rodo, kaip saugiai žmonės jaučiasi savoje šalyje, ar jie jaučiasi laisvi pilietiškai veikti, ar jų veikla palaikoma bendrapiliečių. Nors Lietuvoje pilietinio veikimo teisė įtvirtinta Konstitucijoje ir ginama įstatymų, suvaržymai ir grėsmės pilietiškai aktyviems žmonėms gali kilti dėl nusistovėjusių visuomeninių normų ir praktikų. Knygoje „Neatrasta galia“ pateiktame Lietuvos pilietinės visuomenės tyrime pastebima, jog Lietuvoje pilietinis aktyvumas dažnai laikomas nukrypimu nuo normos, o žmonės, dalyvaujantys pilietinėse veiklose, laikomi keistuoliais arba įtarinėjami turintys savanaudiškų interesų. Tokia situacija atspindi labai pavojingą visuomenės būklę, kai ji pati ne skatina, bet smukdo pilietinį aktyvumą. Be to, pilietinė veikla gali būti varžoma tikslingai - tokiomis priemonėmis, nuo kurių žmonėms sunku apsisaugoti, - grasinimais ar išmetant iš darbo. Kuo daugiau tokių grėsmių dėl pilietinės veiklos jaučia žmonės, tuo prastesnė terpė pilietinei veiklai, tuo mažesnė žmonių pilietinė galia. Ir priešingai, kuo tokių grėsmių žmonės jaučia mažiau, tuo palankesnė pilietinei veiklai socialinė aplinka, tuo didesni pilietinės galios resursai.

Aptariant kitus Lietuvos visuomenės pilietinės galios tyrimo metodikos aspektus, dera nurodyti dar tris dalykus. Pirma, Pilietinės galios indeksas skaičiuojamas naudojant reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos duomenis. Kiekvieną iš nurodytų pilietinės visuomenės matmenų būtų galima tirti ir kitais metodais: stebint pilietines gyventojų iniciatyvas, atliekant ekspertų apklausas, apibendrinant įvairių valstybinių institucijų ar nevyriausybinių organizacijų kaupiamus statistinius duomenis ir kitaip. Informacija, surinkta derinant skirtingus metodus, būtų visapusiškesnė ir išsamesnė. Tačiau toks tyrimas reikalautų didelių laiko, žmogiškųjų ir finansinių išteklių, ir sunkiai galėtų būti įgyvendinamas kasmet. Tuo tarpu mūsų tikslas buvo sukurti tyrimo metodiką, kuri, pirmiausia, patikimai rodytų vykstančius Lietuvos visuomenės pilietinės galios pokyčius, kita vertus, leistų tyrimą kasmet pakartoti. Tam tinkamiausia reprezentatyvi gyventojų apklausa. Todėl Pilietinės galios indekso kūrimui ir pasirinkome šį metodą.

Antra, apibrėždami matmenis ir rodiklius, savęs klausėme, kokie rodikliai turėtų būti įtraukti, kad jie atskleistų pokyčius, galinčius įvykti per trumpą vienerių metų laikotarpį. Ralf'as Dahrendorf'as, apmąstydamas socialines ir politines transformacijas pokomunistinėse šalyse, atkreipė dėmesį į tai, kad pilietinės visuomenės laikrodis sukasi lėčiausiai: įstatymai gali būti sukurti ir priimti greičiausiai, ekonominių ir politinių reformų įgyvendinimas užtrunka ilgiau, dar ilgesnio laiko reikia pilietinės visuomenės raidai, nes ji reikalauja giluminių visuomenės kultūros pokyčių. Todėl kurdami Pilietinės galios indekso metodiką, į šio indekso matmenis neįtraukėme rodiklių, kurie tiesiogiai matuotų gyventojų vertybines nuostatas, pavyzdžiui, solidarumą, palankumą demokratiniam ar autoritariniam režimui ir panašiai. Nuo 1990 metų atliekami Lietuvos gyventojų socialinių ir politinių vertybių tyrimai rodo, kad šios vertybės kinta labai lėtai. Tad įtraukus jų rodiklius į kasmet matuojamą visuomenės pilietinę galią vargiai būtų galima tikėtis kokių nors reikšmingų pokyčių. Kitaip yra su gyventojų pilietiniu aktyvumu, nuostatomis imtis pilietinių veiklų, pilietinės įtakos suvokimu ar rizikų vertinimu. Pavyzdžiui, pastaraisiais metais išpopuliarėjo labdaros akcijos, kai gyventojai gali paaukoti nedidelę pinigų sumą paskambinę telefonu ar įsigiję akcijos prekių parduotuvėse. Atsiradus tokių akcijų pasiūlai, gyventojai labdaringoje veikloje ėmė dalyvauti daug dažniau. Kitas pavyzdys - prieš kelis metus prasidėjęs kaimiškųjų bendruomenių sąjūdis paskatino kaimiškųjų vietovių gyventojų dalyvavimo bendruomeninėse veiklose augimą, jų nuostatų į šią veiklą pokyčius.

Trečia, vienas sudėtingiausių klausimų kuriant tyrimo metodiką buvo tai, kaip sujungti anksčiau įvardintų keturių pilietinės visuomenės matmenų rodiklius į vieną pilietinės galios indeksą, kuris rodytų ne idealizuotą, bet iš tiesų Lietuvos visuomenėje įmanomą žmonių pilietinio angažuotumo lygį. Pilietinės visuomenės indeksas buvo konstruojamas dviem etapais. Pirmiausia, kiekvieno tirta matmens rodikliai buvo sujungti į pilietinio aktyvumo, potencialaus pilietinio aktyvumo, pilietinės įtakos suvokimo ir pilietinės veiklos rizikos vertinimo indeksus. Paskui šie indeksai buvo standartizuoti ir sujungti į bendrą pilietinės galios indeksą. Verta šiek tiek išsamiau aptarti šių indeksų kūrimo kriterijus.

Tiriant esamą gyventojų pilietinį aktyvumą apklausoje respondentams buvo pateiktas penkiolikos įvairių pilietinių veiklų sąrašas ir paprašyta nurodyti, kurioje ar kuriose iš šių veiklų jie dalyvavo per pastaruosius metus. Kurdami esamo pilietinio aktyvumo indeksą turėjome nustatyti, keliose veiklose pilietiškai aktyvus žmogus pajėgtų sudalyvauti per vienerius metus. Akivaizdu, kad dalyvavimas visose penkiolikoje tirtų veiklų yra sunkiai įmanomas, nes daugumos žmonių laiko ir energijos išteklių, kuriuos jie gali skirti bendruomeninei ar politinei veiklai, yra riboti. Tačiau realu, kad pilietiškai aktyvus žmogus per metus būtų sudalyvavęs penkiose skirtingose pilietinėse veiklose: ši riba ir buvo pasirinkta kaip maksimali esamo pilietinio žmonių aktyvumo riba.

Matuojant gyventojų potencialų pilietinį aktyvumą - jų nuostatas imtis veiklos tam tikrose situacijose, buvo naudojama trijų reikšmių skalė, atskleidžianti skirtingą pilietinio angažuotumo lygį: kilus tam tikrai visuomeninei problemai, žmogus gali arba pats imtis organizuoti veiklą šiai problemai spręsti, arba prisidėti prie kitų organizuojamos veiklos, arba likti nuošalėje. Taigi kuriant potencialaus pilietinio aktyvumo indeksą, buvo atsižvelgta ne tik į nuostatų kryptį, bet ir į jų intensyvumą: didžiausia šio indekso reikšmė rodo žmonių nuostatą imtis organizuoti pilietinę veiklą, o mažiausia indekso reikšmė, atvirkščiai, rodo, kad žmonėms yra būdinga nuostata likti nuošalėje, nesvarbu, kokia problema yra iškilusi šaliai ar bendruomenei.

Kurdami pilietinės įtakos indeksą naudojome tris rodiklius: kaip žmonės vertina savo pačių įtaką sprendimams, paveikiantiems visos visuomenės ar atskirų jos grupių gyvenimą, kaip jie vertina kitų eilinių piliečių įtaką tokiems sprendimams ir kaip vertina visuomeninių organizacijų ir judėjimų įtaką. Apklausoje visiems trims rodikliams buvo taikoma 10 balų skalė, kurioje 1 reiškia „neturi jokios įtakos“, o 10 – „turi labai didelę įtaką“. Būtina atkreipti dėmesį, kad retas žmogus, pripažįstantis eilinių piliečių ar jų organizacijų dalyvavimo priimančius svarbius sprendimus reikšmę, vertintų savo paties ar kitų piliečių įtaką 9 ar 10 balų: politikos lauke eiliniai piliečiai nėra vieninteliai žaidėjai. Todėl vertinant jų galią šiame lauke verta atsižvelgti ir į kitų žaidėjų vaidmenį – šalies ir vietinės valdžios institucijų, verslo organizacijų. Savo ruožtu tai, kad žmonės šioje skalėje savo pačių ir kitų piliečių įtaką vertina tik 3, 4 ar 5 balais, neturėtų būti vienareikšmiškai apibūdinta kaip pilietinės negalios rodiklis. Net ir toks vertinimas rodo, kad žmonės mato tam tikrą eilinių piliečių indėlį į šalies valdymą. Į šią aplinkybę buvo atsižvelgta kuriant pilietinės įtakos indeksą: respondentų atsakymai sugrupuoti taip, kad jie, viena vertus, atskleistų skirtumus tarp žmonių, skirtingai vertinančių piliečių ir jų organizacijų galią, kita vertus, dėl pagrįstai santūrių piliečių įtakos vertinimų nenusvertų šio indekso pilietinės negalios pusėn.

Paskutinis iš keturių indeksų – pilietinės veiklos rizikos vertinimo indeksas – rodo, kokia dalis gyventojų mano, kad yra tikėtina, jog žmonės, aktyviai dalyvaujantys pilietinėse veiklose, gali dėl to asmeniškai nukentėti: prarasti darbą, būti aplinkinių laikomi keistuoliais, įtarti veikiantys dėl savanaudiškų paskatų, viešai užsipulti ir apšmeižti, sulaukti grasinimų susidoroti. Maksimali indekso reikšmė rodo gyventojų nuostatą, kad visiškai netikėtina, jog žmogus, aktyviai dalyvaujantis pilietinėse veiklose,

patirtų žalą kuriuo nors iš nurodytų penkių aspektų, minimali reikšmė - priešingą nuostatą, kad tikėtina, jog dėl savo pilietinės veiklos žmogus rizikuoja nukentėti visais nurodytais aspektais.

Keturi indeksai – pilietinio aktyvumo, potencialaus pilietinio aktyvumo, pilietinės įtakos suvokimo ir pilietinės veiklos rizikos vertinimo – prieš sujungiant juos vieną Pilietinės galios indeksą buvo standartizuoti: kiekvienas jų gali įgyti reikšmes nuo 0 iki 100 balų. Kuo mažesnė reikšmė, tuo mažiau pilietinės galios žmonės turi analizuojamu aspektu, kuo didesnė – tuo jų pilietinė galia analizuojamu aspektu didesnė. Iš šių standartizuotų indeksų buvo sukurtas bendras visuomenės Pilietinės galios indeksas, kuris taip pat įgyja reikšmes nuo 0 iki 100 balų: 0 reiškia, kad gyventojai visiškai neturi pilietinės galios, o 100 – kad visuomenei būdinga stipri pilietinė galia. Pabrėžtina, kad aukščiausia Pilietinės galios indekso reikšmė - 100 balų - nurodo ne idealią, tikrovėje neįmanomą visuomenės pilietinę galią, bet pasiekiamą pilietinės visuomenės būklę.

2 PRIEDAS. INFORMACIJA APIE APKLAUSAS

Reprezentatyvias Lietuvos gyventojų ir Lietuvos mokytojų apklausas 2023 m. Pilietinės galios indekso tyrimui atliko visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „VILMORUS“.

Lietuvos gyventojų apklausa:

Apklauso laikas: 2023 m. lapkričio mėn. 22 d.– gruodžio mėn. 2 d.

Respondentų skaičius: N = 1042.

Tyrimo tikslinė grupė: 18 – 75 metų Lietuvos gyventojai.

Apklauso būdas: akivaizdinis interviu.

Atrankos metodas: tikimybinė atranka išlaikant proporcijas pagal amžių, lytį, gyvenamą vietą. Analizuojant duomenis papildomai taikyti duomenų svoriai pagal lytį ir amžių.

Vilniaus m., Kauno m., Klaipėdos m., Šiaulių m., Panevėžio m.; Alytaus m., Tauragės r., Rokiškio r., Utenos r., Švenčionių r., Telšių r., Mažeikių r., Raseinių r., Ukmergės r., Molėtų r., Kaišiadorių r., Varėnos r., Klaipėdos r., Jurbarko r., Kupiškio r., Vilkaviškio r., Lazdijų r., Šiaulių r., Kauno r., Akmenės r., Radviliškio r., Prienų r., Kretingos r., Plungės r., Kalvarijos, Pagėgių, Marijampolės, Palangos ir Elektrėnų sav. Tyrimas vyko 25 miestuose ir virš 40 kaimų.

Lietuvos mokytojų apklausa:

Apklauso laikas: 2023 m. lapkričio mėn. 24 d. – gruodžio mėn. 11 d.

Respondentų skaičius: N = 409.

Tyrimo tikslinė grupė: LR bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų mokytojai, reprezentuojantys Lietuvos mokytojus pagal statistinius duomenis.

Apklauso būdas: pildant klausimyną internetu atsiųstoje nuorodoje.

Atrankos metodas: atranka vyko 2 etapais: mokyklų atranka ir mokytojų atranka. Mokyklos atrinktos pagal vietovę (apskritis, miestas, kaimas) ir mokyklos tipą. Mokytojai atrinkti pagal dėstomą dalyką, amžių ir lytį. Apklausa vyko visose Lietuvos savivaldybėse.

Statistinių paklaidų, esant skirtingiems atsakymų pasiskirstymams, dydžiai:

		%	%	%	%	%	%	%	%	%
		3	5	10	15	20	25	30	40	50
		97	95	90	85	80	75	70	60	50
N	100	3.4	4.4	6.0	7.1	8.0	8.7	9.2	9.8	10.0
	200	2.4	3.1	4.2	5.0	5.7	6.1	6.5	6.9	7.1
	300	2.0	2.5	3.5	4.1	4.6	5.0	5.3	5.7	5.8
	400	1.7	2.2	3.0	3.6	4.0	4.3	4.6	4.9	5.0
	500	1.5	1.9	2.7	3.2	3.6	3.9	4.1	4.4	4.5
	750	1.2	1.6	2.2	2.6	2.9	3.2	3.3	3.6	3.7
	1000	1.1	1.4	1.9	2.3	2.5	2.7	2.9	3.1	3.1

3 PRIEDAS. VISUOMENĖS APKLAUSOS „PILIE TINĖS GALIOS INDEKSAS 2023 M.“ KLAUSIMYNAS

1 - 8. Ar jums svarbu kasdien sužinoti šias naujienas? Tai jums yra visiškai nesvarbu, nesvarbu, svarbu ar labai svarbu?

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Visiškai nesvarbu	Nesvarbu	Svarbu	Labai svarbu	Nežino
1. Sporto naujienas	1	2	3	4	9
2. Įžymių žmonių gyvenimo naujienas	1	2	3	4	9
3. Kultūrinio gyvenimo naujienas	1	2	3	4	9
4. Politinio gyvenimo naujienas	1	2	3	4	9
5. Verslo, ekonomikos naujienas	1	2	3	4	9
6. Kriminalines, nelaimingų įvykių naujienas	1	2	3	4	9
7. Naujienas apie Jūsų gyvenamosios vietovės reikalus, bendruomenės problemas	1	2	3	4	9
8. Pasaulio naujienas	1	2	3	4	9

9. Įsivaizduokite, kad staiga jums ir visai visuomenei iškilo rimta politinė problema (pvz., Prezidentas įveda tiesioginį savo valdymą, panaikindamas Seimą). Kaip jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? *Vienas atsakymas (jei reikia, perskaitykite atsakymus).*

1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti
2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos
3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau

9. *Nežino (NESKAITYTI)*

10. O jeigu staiga iškiltų rimta ekonominė problema (pvz., valdžia žymiai padidina pajamų mokestį gyventojams ar gerokai sumažina socialines išmokas socialiai remtiniams žmonėms). Kaip jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? *Vienas atsakymas (jei reikia, perskaitykite atsakymus).*

1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti
2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos
3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau

9. *Nežino (NESKAITYTI)*

11. O jeigu staiga iškiltų kokia nors vietinės reikšmės problema (pvz., šalia jūsų gyvenamosios vietos ketinama statyti kenksmingų atliekų perdirbimo gamyklą arba įrengti sąvartyną ir pan.). Kaip jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? Vienas atsakymas (jei reikia, perskaitykite atsakymus).

1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti
 2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos
 3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau
9. Nežino (NESKAITYTI)

12. Įsivaizduokite, kad staiga jums ir visai visuomenei iškilo rimta saugumo problema (pvz., prieš Lietuvą panaudota kitos valstybės karinė galia). Kaip jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? Vienas atsakymas (jei reikia, perskaitykite atsakymus)

1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti
 2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos
 3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau
9. Nežino (NESKAITYTI)

13 - 22. Egzistuoja įvairių būdų pagerinti padėtį visuomenėje. Ar per paskutiniuosius metus esate daręs/-iusi ką nors iš čia išvardintų veiksmų?

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Taip	Ne	<i>Neži- no</i>
13. Pasirašėte peticiją (ne internetu)	1	2	9
14. Pasirašėte peticiją (internetu)	1	2	9
15. Dalyvavote demonstracijoje, palaikymo akcijoje, mitinge ar pikete	1	2	9
16. Neatlygintinai dalyvavote visuomeninėje ar pilietinėje kampanijoje (nešiojote ar platinote kokios nors kampanijos plakatus, ženklelius, lipdukus, skrajutes, taip pat ir internetu)	1	2	9
17. Dalyvavote streike	1	2	9
18. Pirkote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl moralinių ar politinių motyvų	1	2	9
19. Boikotavote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl moralinių ar politinių motyvų	1	2	9
20. Aukojote labdarai pinigų, daiktų arba kitaip parėmėte asmenis, visuomenines organizacijas ar pilietines iniciatyvas	1	2	9
21. Dalyvavote aplinkos tvarkymo talkose	1	2	9

22. Dalyvavote vietos bendruomenės (nebūtinai oficialiai registruotos) veikloje	1	2	9
---	---	---	---

23. O ar dalyvaujate vietos bendruomenės organizacijos veikloje? (Paiškinimas: vietos bendruomenės **organizacija (bendruomenės centras) – nustatyta tvarka įregistruota bendruomenės narių, gyvenančių apibrėžtoje teritorijoje, nevyriausybinė organizacija)**

1. Taip, dalyvauju
2. Nedalyvauju, bet norėčiau
3. Nedalyvauju ir neketinu dalyvauti
9. *Nežino, neatsakė (NESKAITYTI)*

24. Nurodykite priežastis, kodėl nedalyvaujate bendruomenės organizacijos veikloje. Galimi keli atsakymai.

1. Mano vietovėje nėra vietos bendruomenės organizacijos
2. Trūksta laiko
3. Nežinau, kur kreiptis
4. Tai tuščias laiko švaistymas
5. Nedalyvauju dėl amžiaus/ sveikatos
6. Kita (nurodykite): _____
9. *Sunku pasakyti (NESKAITYTI)*

25. Norėtume jūsų paklausti, ar jūs esate dalyvavęs arba dalyvaujate savanoriškoje veikloje? T. y. tokioje savo noru vykdomoje veikloje, už kurią negaunamas finansinis atlygis ir kuri yra naudinga bendruomenei ar visuomenei (t. y. ne giminaičiui, kaimynui ar draugui).

1. Taip, dalyvauju dabar ar per paskutiniuosius 12 mėnesių
2. Taip, esu dalyvavęs/-usi seniau negu prieš 12 mėnesių
3. Nedalyvavau, bet norėčiau
4. Nedalyvauju ir neketinu dalyvauti
8. *Sunku pasakyti (NESKAITYTI)*
9. *Neatsakė (NESKAITYTI)*

26. 2023 m. kovo mėnesį Lietuvoje vyko LR savivaldybių tarybų ir merų rinkimai. Ar balsavote juose?

1. Taip, balsavau
2. Ne, nebalsavau
8. Neatsimenu (NESKAITYTI)
9. Neatsakė (NESKAITYTI)

27. Sakykite, o ar jūs didžiuojatės, kad esate Lietuvos pilietis/-ė?

1. Labai didžiuojuosi
2. Greičiau didžiuojuosi
3. Greičiau nesididžiuoju
4. Visiškai nesididžiuoju
8. Nežino (NESKAITYTI)
9. Neatsakė (NESKAITYTI)

28. Kiek jums yra svarbu gyventi šalyje, kuri valdoma demokratiškai? Atsakykite naudodamiesi 10 balų skale, kur 0 – „visiškai nesvarbu“, o 10 – „labai svarbu“.

Visiškai nesvarbu	0---1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	Labai svarbu
--------------------------	--	---------------------

29. Ar jūs domitės politika?

1. Labai domiuosi
2. Domiuosi
3. Nelabai domiuosi
4. Visiškai nesidomiu
8. Nežino (NESKAITYTI)
9. Neatsakė (NESKAITYTI)

30 - 40. O dabar dar kartą norėtume pasiteirauti apie dalyvavimą įvairiose pilietinėse veiklose. Ar jums yra tekę dalyvauti šiose veiklose per paskutinius metus?

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Taip	Ne	<i>Neži- no</i>
30. Kreipėtės į politiką	1	2	9
31. Kreipėtės į policiją, mokesčių inspekciją, vaiko teisių tarnybą ar į kitas valstybės kontroliuojančias institucijas pranešdami apie įstatymų pažeidimus	1	2	9

32. Dalyvavote viešojoje konsultacijoje, darbo grupėje, dalyvaujamojo biudžeto iniciatyvoje ar panašioje veikloje, kurią inicijavo valstybės institucijos	1	2	9
33. Dalyvavote partijos, politinės organizacijos veikloje	1	2	9
34. Dalyvavote profsąjungos veikloje	1	2	9
35. Dalyvavote visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje	1	2	9
36. Dalyvavote religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje	1	2	9
37. Bendravote su žurnalistais ir kitais nuomonės formuotojais ar pats/ pati rašėte, kalbėjote spaudoje, televizijoje, radijuje, internetinėje žiniasklaidoje	1	2	9
38. Diskutavote apie politiką su draugais, giminaičiais, bendradarbiais ar kaimynais	1	2	9
39. Socialiniuose tinkluose (Facebook ir kituose), elektroniniu paštu ar kitaip internetu skelbėte, siuntėte pilietinio ar politinio pobūdžio informaciją, dalyvavote virtualioje pilietinėje ar politinėje diskusijoje	1	2	9
40. Kreipėtės į advokatą, teismą ar prokuratūrą viešo, kolektyvinio intereso gynimo klausimu	1	2	9

41 - 53. Įvairios visuomenės grupės turi skirtingas galias priimant sprendimus, darančius įtaką visos visuomenės ar atskirų jos grupių gyvenimui. Įvertinkite įvairių grupių galią daryti įtaką sprendimų priėmimui naudodamiesi 10 balų skale, kur 1 reiškia “Neturi jokios įtakos”, o 10 – “Turi labai didelę įtaką”?

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Neturiu/ neturi <u>jokios</u> <u>įtakos</u> priimant sprendimus	Turiu/ turi <u>labai didelę</u> <u>įtaką</u> priimant sprendimus
41. Jūs asmeniškai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
42. Paprasti žmonės	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
43. Nevyriausybinių, visuomeninių organizacijų, bendruomenės	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
44. Žiniasklaidos atstovai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
45. Mokytojai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
46. Verslininkai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
47. Seimo nariai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
48. Valdininkai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
49. Vyriausybė	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	

50. Prezidentas	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10
51. Seniūnai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10
52. Savivaldybių tarybos	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10
53. Merai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

54 - 58. Jūsų manymu, ar visiškai netikėtina, mažai tikėtina, tikėtina, ar labai tikėtina, kad gyventojai, kurie šiandien Lietuvoje inicijuoja ar aktyviai dalyvauja pilietinėse akcijose, veiklose, susidurtų su šiomis problemomis? Po vieną perskaitykite problemas.

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Visiškai netikėtina	Mažai tikėtina	Tikėtina	Labai tikėtina	N/N
54. Prarastų darbą	1	2	3	4	9
55. Būtų laikomi aplinkinių keistuoliais	1	2	3	4	9
56. Galėtų būti viešai užsipuolami, šmeižiami, sulaukti grupinių patyčių, pastangų sumenkinti autoritetą	1	2	3	4	9
57. Būtų įtarinėjami aplinkinių, kad veikia dėl savanaudiškų paskatų	1	2	3	4	9
58. Galėtų sulaukti grasinimų susidoroti	1	2	3	4	9

59. Viešumoje dažnai diskutuojama apie sovietinę Lietuvos praeitį. Ar sutinkate su teiginiu, kad sovietiniais laikais buvo geriau gyventi negu dabar Lietuvoje?

1. Visiškai sutinku
2. Sutinku
3. Nei taip, nei ne
4. Nesutinku
5. Visiškai nesutinku
8. *Nežinau, neturiu nuomonės (NESKAITYTI)*
9. *Neatsakė (NESKAITYTI)*

60. O jei Lietuvą užpultų kita šalis, ar jūs gintumėte Lietuvą ginklu, gintumėte kitais būdais, laikytumėtės nuošalyje ar pasitrauktumėte iš Lietuvos? Galimi keli atsakymai

1. Ginčiau ginklu
2. Ginčiau kitais būdais
3. Laikyčiausi nuošalyje
4. Pasitraukčiau iš Lietuvos
8. *Nežinau (NESKAITYTI)*
9. *Neatsakė (NESKAITYTI)*

61. Ar jūsų namų ūkis turi pasiruošęs maisto ir vandens atsargų bent 72 val., t. y. bent 3 paroms?

1. Taip
2. Ne
3. Iš dalies turi, bet nepakankamai
8. *Nežino (NESKAITYTI)*
9. *Neatsakė (NESKAITYTI)*

62. Ar jūs turite (žinote) pakankamai greitai pasiekiamą vietą, kur galima būtų gana saugiai slėptis karinės agresijos ar kitos ekstremalios situacijos atveju?

1. Taip, turiu tokią vietą savo ar savo artimųjų namuose
2. Taip, žinau kolektyvinę slėptuvę ar priedangą, kurioje galėčiau slėptis
3. Turiu/ žinau tokią vietą, bet nesu tikras/-a, ar ji pakankamai saugi
4. Neturiu/ nežinau tokios vietos, kur galėčiau slėptis
9. *Neatsakė (NESKAITYTI)*

63. Jeigu jūsų gyvenamojoje vietovėje iškiltų karo grėsmės ar kitoks ekstremalus pavojus, ar jūs turėtumėte kur evakuotis į saugesnę vietą? Galimi keli atsakymai

1. Taip, aš arba mano artimieji turime kitą būstą Lietuvoje, į kurį galėtume evakuotis
2. Taip, aš arba mano artimieji turime būstą užsienyje, į kurį galėtume evakuotis
3. Tikėtina, kad gaučiau saugesnį prieglobstį pas artimuosius arba draugus Lietuvoje
4. Tikėtina, kad gaučiau saugesnį prieglobstį pas artimuosius arba draugus užsienyje
5. Neturiu vietos, į kurią galėčiau asmeniškai evakuotis
8. *Nežino (NESKAITYTI)*
9. *Neatsakė (NESKAITYTI)*

64. Ar jūs esate aptarę veiksmų planą, ką daryti iškilus ekstremaliai situacijai, su savo šeima ir/ ar kitais namų ūkio nariais?

1. Taip
2. Ne
3. Gyvenu vienas/-a, neturiu šeimos/ kitų namų ūkio narių, su kuriais galėčiau aptarti veiksmų planą
8. *Nežino (NESKAITYTI)*
9. *Neatsakė (NESKAITYTI)*

1. 65. Ar savo darbovietėje jūs esate aptarę veiksmų planą, ką daryti iškilus ekstremaliai situacijai?

1. Taip, esame aptarę
2. Darbovietėje vyko aptarimas, bet aš jame nedalyvavau
3. Ne, nesame aptarę
4. Šiuo metu nedirbu/ neturiu darbovietės/ dirbu vienas
8. *Nežino (NESKAITYTI)*
9. *Neatsakė (NESKAITYTI)*

66. Ar jūs žinote, koks vaidmuo, iškilus karo grėsmei, numatytas valstybės gynimo planuose tokiems žmonėms kaip jūs?

1. Žinau
2. Tiksliai nežinau, bet numanau
3. Nežinau
2. 9. *Neatsakė (NESKAITYTI)*

67. O ar norėtumėte žinoti savo vaidmenį?

1. Taip
2. Ne
8. *Nežino (NESKAITYTI)*
9. *Neatsakė (NESKAITYTI)*

68. Jūsų nuomone, ar visa visuomenė turėtų dalyvauti visuotinėje gynyboje ir pilietiniame pasipriešinime karo grėsmės atveju?

1. Tikrai taip
2. Greičiau taip
3. Greičiau ne
4. Tikrai ne
8. *Nežino (NESKAITYTI)*
9. *Neatsakė (NESKAITYTI)*

69. Ar jūs asmeniškai norėtumėte dalyvauti mokymuose ar pratybose, skirtose pasirengimui ekstremaliosioms situacijoms, įskaitant karo grėsmę?

1. Tikrai taip
2. Greičiau taip
3. Greičiau ne
4. Tikrai ne
5. Jau dalyvauju ar dalyvavau tokiuose mokymuose, pratybose
8. *Nežino (NESKAITYTI)*
9. *Neatsakė (NESKAITYTI)*

70. Šį rudenį mokytojai streikavo dėl atlyginimų ir darbo sąlygų. Ar jūs iš esmės pritariate šiems mokytojų streikams, ar ne?

1. Tikrai taip
2. Greičiau taip
3. Nei taip, nei ne
4. Greičiau ne
5. Tikrai ne
6. Negirdėjau apie tokį streiką
9. *Nežino, neatsakė (NESKAITYTI)*

71. O kaip jūs vertinate dabartinį mokytojo profesijos prestižą Lietuvos visuomenėje?

Vertinkite skalėje nuo 1 iki 5, kur „1“ – „labai žemas“, o „5“ – „labai aukštas“.

Labai žemas	Žemas	Vidutinis	Aukštas	Labai aukštas	<i>Nežino</i>
1	2	3	4	5	9

4 PRIEDAS. MOKYTOJŲ APKLAUSOS „PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS 2023 M.“ KLAUSIMYNAS

1-8. Ar Jums svarbu kasdien sužinoti šias naujienas? Tai Jums yra visiškai nesvarbu, nesvarbu, svarbu ar labai svarbu?

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Visiškai nesvarbu	Nesvarbu	Svarbu	Labai svarbu	Nežinau
1. Sporto naujienas	1	2	3	4	9
2. Įžymių žmonių gyvenimo naujienas	1	2	3	4	9
3. Kultūrinio gyvenimo naujienas	1	2	3	4	9
4. Politinio gyvenimo naujienas	1	2	3	4	9
5. Verslo, ekonomikos naujienas	1	2	3	4	9
6. Kriminalines, nelaimingų įvykių naujienas	1	2	3	4	9
7. Naujienas apie Jūsų gyvenamosios vietovės reikalus, bendruomenės problemas	1	2	3	4	9
8. Pasaulio naujienas	1	2	3	4	9

9. O kaip jūs vertinate dabartinį mokytojo profesijos prestižą Lietuvos visuomenėje?

Vertinkite skalėje nuo 1 iki 5, kur „1“ – „labai žemas“, o „5“ – „labai aukštas“.

Labai žemas	Žemas	Vidutinis	Aukštas	Labai aukštas	Nežinau
1	2	3	4	5	9

10-21. Mokytojai Lietuvoje susiduria su įvairiomis problemomis. Jūsų nuomone, kiek žemiau išvardintos problemos yra svarbios/ aktualios Lietuvos mokytojams? Įvertinkite kiekvieną problemą – ar, Jūsų manymu, ji yra labai svarbi, svarbi, labiau svarbi nei nesvarbi, labiau nesvarbi nei svarbi, nesvarbi ar visiškai nesvarbi Lietuvos mokytojams?

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Labai svarbi/ aktuali	Svarbi	Labiau svarbi, nei nesvarbi	Labiau nesvarbi, nei svarbi	Nesvarbi	Visai nesvarbi/ neaktuali	Nežinau
10. Mažas darbo užmokestis	1	2	3	4	5	6	9
11. Dideli darbo krūviai	1	2	3	4	5	6	9
12. Kūrybinių atostogų galimybių stoka	1	2	3	4	5	6	9
13. Moksleivių elgesio problemos	1	2	3	4	5	6	9

14. Sudėtingi santykiai su moksleivių tėvais	1	2	3	4	5	6	9
15. Nepakankamas aprūpinimas kompiuterine technika	1	2	3	4	5	6	9
16. Nepakankamas aprūpinimas kitomis ugdymo priemonėmis (vadovėliais, kita)	1	2	3	4	5	6	9
17. Per didelis vaikų skaičius klasėse	1	2	3	4	5	6	9
18. Mokytojų pervargimas ar perdegimas	1	2	3	4	5	6	9
19. Sudėtingi mokytojų ir mokyklos administracijos santykiai	1	2	3	4	5	6	9
20. Sumaištį keliančios reformos	1	2	3	4	5	6	9
21. Kita (nurodykite): _____	1	2	3	4	5	6	9

22-32. Kiek asmeniškai jus tenkina šie dalykai Jūsų darbe? Visiškai tenkina, greičiau tenkina, nei taip, nei ne, greičiau netenkina, ar visiškai netenkina?

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Visiškai tenkina	Greičiau tenkina	Nei taip, nei ne	Greičiau netenkina	Visiškai netenkina	Sunku pasakyti
22. Darbo užmokestis	1	2	3	4	5	9
23. Darbo krūviai	1	2	3	4	5	9
24. Vaikų skaičius klasėse	1	2	3	4	5	9
25. Kūrybinių atostogų galimybės	1	2	3	4	5	9
26. Aprūpinimas kompiuterine technika	1	2	3	4	5	9
27. Aprūpinimas kitomis ugdymo priemonėmis (vadovėliais, kita)	1	2	3	4	5	9
28. Moksleivių elgesys	1	2	3	4	5	9
29. Santykiai su moksleivių tėvais	1	2	3	4	5	9
30. Santykiai su mokyklos administracija	1	2	3	4	5	9
31. Santykiai su kitais mokytojais	1	2	3	4	5	9
32. Švietimo sistemos ir/ ar ugdymo proceso reformos	1	2	3	4	5	9

33. Kaip jūs įvertintumėte savo bendrą savijautą darbe?

1. Labai gera,
2. Gera
3. Vidutinė
4. Bloga
5. Labai bloga
8. *Sunku pasakyti*
9. *Nenoriu atsakyti*

34. Įsivaizduokite, kad staiga Jums ir visai visuomenei iškilo rimta politinė problema (pvz.: Prezidentas įveda tiesioginį savo valdymą, panaikindamas Seimą). Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? *Vienas atsakymas*

1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti
2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos
3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau
9. *Nežinau*

35. O jeigu staiga iškiltų rimta ekonominė problema (pvz., valdžia žymiai padidina pajamų mokesčių gyventojams ar gerokai sumažina socialines išmokas socialiai remtiniams žmonėms). Kaip jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? *Vienas atsakymas (jei reikia, perskaitykite atsakymus).*

1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti
2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos
3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau
9. *Nežino*

36. O jeigu staiga iškiltų kokia nors vietinės reikšmės problema (pvz., šalia jūsų gyvenamosios vietos ketinama statyti kenksmingų atliekų perdirbimo gamyklą arba įrengti sąvartyną ir pan.). Kaip jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? *Vienas atsakymas (jei reikia, perskaitykite atsakymus).*

1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti
2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos
3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau
9. *Nežino*

37. Įsivaizduokite, kad staiga Jums ir kitiems mokytojams iškilo problema mokykloje (pvz.: mokyklos administracija, savivaldybės švietimo skyrius ar Švietimo ir mokslo ministerija įvedė Jums nepriimtinius apribojimus). Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? *Vienas atsakymas*

1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti
 2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos
 3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau
9. *Nežinau*

38. Įsivaizduokite, kad staiga Jums ir visai visuomenei iškilo rimta saugumo problema (pvz.: prieš Lietuvą panaudota kitos valstybės karinė galia). Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? *Vienas atsakymas*

1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti
 2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos
 3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau
9. *Nežinau*

39-48. Egzistuoja įvairių būdų pagerinti padėtį visuomenėje. Ar per paskutinius metus esate daręs/-iusi ką nors iš čia išvardintų veiksmų?

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Taip	Ne	<i>Nežinau</i>
39. Pasirašėte peticiją (ne internetu)	1	2	9
40. Pasirašėte peticiją (internetu)	1	2	9
41. Dalyvavote demonstracijoje, palaikymo akcijoje, mitinge ar pikete	1	2	9
42. Neatlygintinai dalyvavote visuomeninėje ar pilietinėje kampanijoje (nešiojote ar platinote kokios nors kampanijos plakatus, ženklelius, lipdukus, skrajutes, taip pat ir internetu)	1	2	9
43. Dalyvavote streike	1	2	9
44. Pirkote kokios nors firmos arba šalies produktus ar paslaugas dėl moralinių ar politinių motyvų	1	2	9
45. Boikotavote kokios nors firmos arba šalies produktus ar paslaugas dėl moralinių ar politinių motyvų	1	2	9
46. Aukojote labdarai pinigų, daiktų arba kitaip parėmėte asmenis, visuomenines organizacijas ar pilietines iniciatyvas	1	2	9
47. Dalyvavote aplinkos tvarkymo talkose	1	2	9
48. Dalyvavote vietos bendruomenės (nebūtinai oficialiai registruotos) veikloje	1	2	9

49. 2023 m. kovo mėnesį Lietuvoje vyko LR savivaldybių tarybų ir merų rinkimai. Ar balsavote juose?

1. Taip, balsavau
 2. Ne, nebalsavau
8. *Neatsimenu*

50-60. O dabar dar kartą norėtume pasiteirauti apie dalyvavimą įvairiose pilietinėse veiklose. Ar Jums yra tekę dalyvauti šiose veiklose per paskutiniuosius metus?

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Taip	Ne	<i>Nežinau</i>
50. Kreipėtės į politiką	1	2	9
51. Kreipėtės į policiją, mokesčių inspekciją, vaiko teisių tarnybą ar į kitas valstybės kontroliuojančias institucijas pranešdami apie įstatymų pažeidimus	1	2	9
52. Dalyvavote viešojoje konsultacijoje, darbo grupėje, dalyvaujamojo biudžeto iniciatyvoje ar panašioje veikloje, kurią inicijavo valstybės institucijos	1	2	9
53. Dalyvavote partijos, politinės organizacijos veikloje	1	2	9
54. Dalyvavote profsąjungos veikloje	1	2	9
55. Dalyvavote visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje	1	2	9
56. Dalyvavote religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje	1	2	9
57. Bendravote su žurnalistais ir kitais nuomonės formuotojais ar pats/pati rašėte, kalbėjote spaudoje, televizijoje, radijuje, internetinėje žiniasklaidoje	1	2	9
58. Diskutavote apie politiką su draugais, giminaičiais, bendradarbiais ar kaimynais	1	2	9
59. Socialiniuose tinkluose (Facebook ir kituose), elektroniniu paštu ar kitaip internetu skelbėte, siuntėte pilietinio ar politinio pobūdžio informaciją, dalyvavote virtualioje pilietinėje ar politinėje diskusijoje	1	2	9
60. Kreipėtės į advokatą, teismą ar prokuratūrą viešo, kolektyvinio intereso gynimo klausimu	1	2	9

61. Šį rudenį mokytojai streikavo dėl atlyginimų ir darbo sąlygų. Ar Jūs asmeniškai dalyvavote?

1. Taip
 2. Ne
9. *Nenoriu atsakyti*

62. Paminėjote, jog į streikus neįsitraukėte. Kokios buvo Jūsų neįsitraukimo pagrindinės priežastys? Pažymėkite visus tinkamus variantus.

1. Nesu profesinės sąjungos narys
2. Mano ugdymo įstaigos kolegos nepalaikė streiko
3. Nepritariu streikui kaip protesto formai
4. Streikuojančiųjų reikalavimai man atrodė nepagrįsti
5. Asmeniškai nenorėjau nutraukti ugdymo proceso
6. Baiminausi sulaukti neigiamų reakcijų, pasekmių
7. Kita (nurodykite): _____

63. Ar Jūs iš esmės pritariate šį rudenį vykusiems mokytojų streikams, ar ne?

1. Tikrai taip
2. Greičiau taip
3. Nei taip, nei ne
4. Greičiau ne
5. Tikrai ne
6. *Negirdėjau apie streikus*
9. *Nežinau, nenoriu atsakyti*

64-68. Kiek, Jūsų manymu, kitos grupės palaikė šių metų rudenį organizuotus mokytojų protesto ir kitus nepasitenkinimo reiškimo veiksmus? Ar jos palaikė, greičiau palaikė, nei palaikė, nei nepalaikė, greičiau nepalaikė ar nepalaikė?

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Palaikė	Greičiau palaikė	Nei palaikė, nei nepalaikė	Greičiau nepalaikė	Nepalaikė	<i>Nežinau</i>
64. Jūsų mokyklos <u>administracija</u>	1	2	3	4	5	9
65. <u>Kiti Jūsų mokyklos mokytojai</u>	1	2	3	4	5	9
66. Jūsų mokyklos <u>moksleiviai</u>	1	2	3	4	5	9
67. Jūsų mokyklos <u>moksleivių tėvai</u>	1	2	3	4	5	9
68. Visa Lietuvos <u>visuomenė</u>	1	2	3	4	5	9

69-72. Kaip Jūs vertinate atskirų veiksmo formų veiksmingumą mokytojams siekti savo tikslų įgyvendinimo? Ar jos labai veiksmingos, greičiau veiksmingos, nei veiksmingos, nei neveiksmingos, greičiau neveiksmingos ar visiškai neveiksmingos?

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Labai veiksminga	Greičiau veiksminga	Nei veiksminga, nei neveiksminga	Greičiau neveiksminga	Visiškai neveiksminga	<i>Sunku pasakyti</i>
69. Streikai (pamokų nevedimas, susilaikymas nuo kitų tiesioginių pareigų atlikimo)	1	2	3	4	5	9
70. Mitingai, piketai, demonstracijos, kitos viešos akcijos	1	2	3	4	5	9
71. Laiškų, peticijų valdžios institucijoms rašymas	1	2	3	4	5	9
72. Derėjimasis su Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	1	2	3	4	5	9

73-86. Įvairios visuomenės grupės turi skirtingas galias priimant sprendimus, darančius įtaką visos visuomenės ar atskirų jos grupių gyvenimui. Įvertinkite įvairių grupių galią daryti įtaką sprendimų priėmimui naudodamiesi 10 balų skale, kur 1 reiškia “Neturi jokios įtakos”, o 10 – “Turi labai didelę įtaką”?

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Neturi/ neturi jokios įtakos priimant sprendimus	Turi/ turi labai didelę įtaką priimant sprendimus	<i>Nežinau Sunku pasakyti</i>
73. Jūs asmeniškai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10		99
74. Paprasti žmonės	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10		99
75. Mokytojai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10		99
76. Moksleiviai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10		99
77. Nevyriausybinių, visuomeninės organizacijos, bendruomenės	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10		99
78. Žiniasklaidos atstovai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10		99
79. Verslininkai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10		99
80. Seimo nariai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10		99
81. Valdininkai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10		99
82. Vyriausybė	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10		99
83. Prezidentas	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10		99

84. Seniūnai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	99
85. Savivaldybių tarybos	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	99
86. Merai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	99

87-91. Jūsų manymu, ar visiškai netikėtina, mažai tikėtina, tikėtina, ar labai tikėtina, kad gyventojai, kurie šiandien Lietuvoje inicijuoja ar aktyviai dalyvauja pilietinėse akcijose, veiklose, susidurtų su šiomis problemomis?

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Visiškai netikėtina	Mažai tikėtina	Tikėtina	Labai tikėtina	Nežinau
87. Prarastų darbą	1	2	3	4	9
88. Būtų laikomi aplinkinių keistuoliais	1	2	3	4	9
89. Galėtų būti viešai užsipuolami, šmeižiami, sulaukti grupinių patyčių, pastangų sumenkinti autoritetą	1	2	3	4	9
90. Būtų įtarinėjami aplinkinių, kad veikia dėl savanaudiškų paskatų	1	2	3	4	9
91. Galėtų sulaukti grasinimų susidoroti	1	2	3	4	9

92. Norėtume užduoti dar keletą klausimų. Gal galėtumėte pasakyti, ar Jūs domitės politika?

1. Labai domiuosi
2. Domiuosi
3. Nelabai domiuosi
4. Visiškai nesidomiu
8. Nežinau

93-95. O kaip dažnai Jūs kalbatės su šiais žmonėmis apie politiką?

<i>Kiekvienoje eilutėje – po ats.</i>	Kasdien / beveik kasdien	Kelis kartus per savaitę	Bent kartą per savaitę	Kelis kartus per mėnesį	Bent kartą per mėnesį	Rečiau nei kartą per mėnesį	Niekada	Nežinau
93. Su draugais, šeimoje	1	2	3	4	5	6	7	9
94. Su bendradarbiais, kolegomis	1	2	3	4	5	6	7	9
95. Su moksleiviais	1	2	3	4	5	6	7	9

96. O jei Lietuvą užpultų kita šalis, ar Jūs gintumėte Lietuvą ginklu, gintumėte kitais būdais, laikytumėtės nuošalyje ar pasitrauktumėte iš Lietuvos? Galimi keli atsakymai

1. Ginčiau ginklu
2. Ginčiau kitais būdais
3. Laikyčiausi nuošalyje
4. Pasitraukčiau iš Lietuvos
8. *Nežinau*

97. Ar savo darbovietėje jūs esate aptarę veiksmų planą, ką daryti iškilus ekstremaliai situacijai?

1. Taip, esame aptarę
2. Darbovietėje vyko aptarimas, bet aš jame nedalyvavau
3. Ne, nesame aptarę
8. *Nežinau*

98. Ar jūs žinote, koks vaidmuo, iškilus karo grėsmei, numatytas valstybės gynimo planuose tokiems žmonėms kaip jūs?

1. Žinau
2. Tiksliai nežinau, bet numanau
3. *Nežinau*

99. O ar norėtumėte žinoti savo vaidmenį?

1. Taip
2. Ne
8. *Nežinau*

100. Jūsų nuomone, ar visa visuomenė turėtų dalyvauti visuotinėje gynyboje ir pilietiniame pasipriešinime karo grėsmės atveju?

1. Tikrai taip
2. Greičiau taip
3. Greičiau ne
4. Tikrai ne
8. *Nežinau*

101. Ar Jūs asmeniškai norėtumėte dalyvauti mokymuose ar pratybose, skirtose pasirėngimui ekstremaliosioms situacijoms, įskaitant karo grėsmę?

1. Tikrai taip
2. Greičiau taip
3. Greičiau ne
4. Tikrai ne
5. Jau dalyvauju ar dalyvavau tokiuose mokymuose, pratybose
8. *Nežinau*

102. Sakykite, o ar jūs didžiuojatės, kad esate Lietuvos pilietis/-ė?

1. Labai didžiuojuosi
2. Greičiau didžiuojuosi
3. Greičiau nesididžiuoju
4. Visiškai nesididžiuoju
8. *Nežinau*

1. Koks yra Jūsų pagrindinis dėstomas dalykas?

1. Pradinis mokymas
2. Lietuvių k. ir literatūra
3. Gimtoji kalba (nelietuvių)
4. Užsienio k.
5. Matematika
6. Informacinės technologijos
7. Istorija
8. Pilietiškumo pagrindai
9. Geografija
10. Biologija
11. Fizika
12. Chemija
13. Dorinio ugdymo dalykas (etika arba tikyba)
14. Kūno kultūra
15. Technologinio ugdymo dalykas
16. Dailė
17. Muzika
18. Profesijos mokytojas
19. Kita (nurodykite): _____

2. Ar esate mokyklos administracijos darbuotojas?

1. Taip
2. Ne

3. Jūsų lytis:

1. Vyras
2. Moteris

4. Kelintais metais Jūs gimėte?

Jrašykite: _____ gimimo metai

5. O kiek laiko jau dirbate mokytojo darbą (Jūsų bendras mokytojo darbo stažas – ir šioje, ir ankstesnėse mokyklose)?

1. 1-2 metus
2. 3-4 metus
3. 5-7 metus
4. 8-10 metų
5. 11-15 metų
6. 16-20 metų
7. 21-25 metus
8. 26-30 metų
9. 31 metus ir daugiau

6. Vietovė, kurioje Jūs gyvenate:

1. Vilnius
2. Kaunas
3. Klaipėda
4. Šiauliai
5. Panevėžys
6. Kiti miestai
7. Kaimiška vietovė

7. Mokykla, kurioje dirbate, yra:

1. Bendrojo ugdymo mokykla
2. Profesinio mokymo įstaiga

8. Mokyklos tipas:

1. Pradinė
2. Pagrindinė
3. Progimnazija
4. Gimnazija

9. Vietovė, kurioje yra mokykla:

1. Vilnius
2. Kaunas
3. Klaipėda
4. Šiauliai
5. Panevėžys
6. Kiti miestai
7. Kaimiška vietovė

10. Apskritis, kurioje yra mokykla:

1. Vilniaus apskritis
2. Kauno apskritis
3. Klaipėdos apskritis
4. Šiaulių apskritis
5. Panevėžio apskritis
6. Alytaus apskritis
7. Marijampolės apskritis
8. Tauragės apskritis
9. Telšių apskritis
10. Utenos apskritis

